กฎมณเฑียรบาล กรุงกัมพุชา

มหาอำมาตย์ตรี พระยาญาณประกาศ

(เลื่อน ศุภศิริวัฒน์)

พิมพ์ในงานศพ

หลวงกรุงศรีบริรักษ์บิดา

และ คุณหญิงเลื่อน ญาณประกาศ ภรรยา

ปีมะแม พ. ศ. ๒๕๖๒

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนาคร

۱۵۲۷

หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ นครราชสีมา

หอสมุดแห่งชาติ
11 ก.พ. 2533
กรมศิลปากร

กฐมณเฑียรบาล กรุงกัมพูชา

มหาอำมาตย์ตรี พระยาญาณประกาศ

(เลื่อน ศุภศิริวัฒน์)

พิมพ์ในงานศพ

หลวงกรุงศรีบริรักษ์บิดา

แล คุณหญิงเลื่อน ญาณประกาศ ภรรยา

ปีมแม พ. ศ. ๒๔๖๒

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนาคร

เลขห้อง หนังสือหายาก

เลขหมู่

349.596
ก 114 ร

เลขทะเบียน ว.331.16766

คำนำ

มหาอำมาตย์ตรี พระยาญาณประกาศ (เลื่อน ศุภศิริวัฒน์) ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ข้าหลวงพิเศษ จะทำการปลงศพสนองคุณหลวงกรุงศรีบริรักษ์ ผู้บิดา แลศพคุณหญิงเลื่อน ญาณประกาศ ต จ. ภรรยาด้วยในงานเดียวกัน มีศรัทธาจะพิมพ์หนังสือเปนของแจกในงานศพสักเรื่อง ๑ มาแจ้งความต่อกรรมการหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร ขอให้ช่วยเลือกเรื่องหนังสือให้

ข้าพเจ้าเห็นว่า พระยาญาณประกาศ เปนผู้พิพากษา ผู้ที่จะได้รับหนังสือแจกไปคงจะอยู่ในมณฑลเนติบัณฑิตโดยมาก ถ้าเลือกเรื่องในทางกฎหมายให้พิมพ์เห็นจะพอใจแก่ผู้ที่จะได้รับแจกไป หนังสือกฎหมายที่แปลก ๆ หอพระสมุด ฯ ได้มาใหม่มีกฎหมายของกรุงกัมพูชา ซึ่งได้ขอคัดมาจากรัฐบาลกรุงกัมพูชาไม่ช้านัก ด้วยเห็นว่ากฎหมายเก่าของเมืองไทยกับกฎหมายเก่าของเมืองเขมรมีแบบแผนเปนอย่างเดียวกัน ถ้าได้ฉบับของเขมรมาไว้ ผู้ที่เอาใจใส่ในการสอบสวนกฎหมายเก่าก็จะได้สอบสวนให้เจริญทางความรู้กฎหมาย แลกฎหมายเขมรที่ได้มาเหล่านี้ หอพระสมุด ฯ ได้ลองให้ล่ามแปลออกเปนภาษาไทยแล้วแต่บางลักษณ ได้ให้พิมพ์ลักษณทาษกรรมกรไปเมื่อเร็ว ๆ นี้ลักษณ ๑ ส่วนของพระยาญาณประกาศ ข้าพเจ้าจึงเลือกกฎมณเฑียรบาลเขมรให้พิมพ์

กฎมณเฑียรบาลเขมร ดูไม่เก่าเหมือนกฎมณเฑียรบาลไทย เห็นจะเปนเพราะชำระเรียบเรียงกันหลายคราว ด้วยกรุงกัมพูชาแต่ก่อนมาเกิดจลาจลบ่อย ๆ ตำหรับตำราที่มีมักแตกฉานซ่านเซ็น บ้านเมืองเปนปรกติคราว ๑ ก็ต้องรวบรวมกฎหมายกันใหม่ครั้ง ๑ กฎมณเฑียรบาลกรุงกัมพูชานี้ ปรากฏในบานแพนกว่า พึ่งรวบรวมในครั้งองค์สมเด็จพระนโรดม เมื่อปีกุญ พ.ศ. ๒๔๑๘ ตรงกับในรัชกาลที่ ๕ กรุงรัตนโกสินทรนี้เอง พิเคราะห์ดูความเบ่นกฎหมายตั้งใหม่ก็มีบ้าง เอากฎหมายเดิมมารวบรวมก็มีบ้าง มีเรื่องเล่ากันว่า เมื่อองค์สมเด็จพระนโรดมจะตั้งกฎมณเฑียรบาลนี้ ได้หารือเรสิดังฝรั่งเศส ทำนองเรสิดังคนนั้นจะไม่ชำนาญภาษาเขมรคงไม่ได้ตรวจตราถ้วนถี่ จึงให้อนุมัติ ครั้นตั้งกฎหมายนี้แล้ว มิคดีอันใดอันหนึ่งเกิดขึ้นที่ในวังเมืองพนมเบ็ญ องค์สมเด็จพระนโรดมจะลงอาญาตามกฎมณเฑียรบาล เรสิดังฝรั่งเศสแย้งว่าอาญาแรงนักเกินกว่าความผิด องค์สมเด็จพระนโรดมโต้ว่า กฎหมายนี้เมื่อจะตั้งฝรั่งเศสก็ได้เห็นชอบยอมให้ตั้งแล้ว ไยจะมาห้ามไม่ให้บังคับคดีตามกฎหมาย เกิดทุ่มเถียงกัน แต่ลงปลายจะยุติอย่างไรหาทราบต่อไปไม่ ข้าพเจ้าเชื่อว่าท่านทั้งหลายที่เอาใจใส่ในกฎหมายต่าง ๆ คงจะพอใจอ่านกฎมณเฑียรบาลกรุงกัมพูชาที่พิมพ์ในสมุดเล่มนี้ เปนอย่างของแปลก ๆ แลเปนเครื่องประดับสติปัญญาได้บ้าง

ข้าพเจ้าขออนุโมทนาในกุศลบุญราษีทักษิณานุปทาน ซึ่งมหาอำมาตย์ตรี พระยาญาณประกาศ ได้ทำการปลงศพสนองคุณ หลวงกรุงศรีบริรักษ์ ผู้บิดา ด้วยความกตัญญูกตะเวที แลปลงศพคุณหญิงเลื่อน ญาณประกาศภรรยา ทั้งได้พิมพ์หนังสือเรื่องนี้ให้ได้อ่านกันแพร่หลาย เชื่อว่าท่านทั้งหลายที่ได้รับสมุดเล่มนี้ไปอ่านคงจะอนุโมทนาทั่วกัน

สภานายก

หอพระสมุดวชิรญาณ

วันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๒

กฎมณเฑียรบาลกรุงกัมพูชา

◎ ศกมัสด ๑๒๓๗ สักขะสังวัจฉรมาเสมิดิถียัง เปนปัจจ
ยันกาลกำหนด ในพระยาทสมเด็จพระนโรดมราชา บรมวงษ์องคเทวา
พระเจ้ากรุงกัมพูชาธิบดี ซึ่งเปนเจ้าชีวิตรเหนือเกล้าเหนือกระหม่อม
ทรงพระคุณอันประเสริฐ เสด็จออกประทับณพระที่นั่งบรรยงก์รัตนาศน์
มหาปราสาท อันประดับด้วยทิพยเทศวิเศษประเสริฐ ในพระบรมราช
วังจตุรมุขเปนปัจฉิมทิศาภาค แม่น้ำประจบน่าเปนสี่แยก จวนสมัย
ในเวลาวันหนึ่ง

มีมหาดเล็กคนหนึ่งชื่ออ้ายกย อักตัญญทรยศคิดกระยถำ
อนาจารอันธการกับด้วยนักแม่นางจอมมารดาช้อย ยังอาจล่วงลเมิด
เข้าไปในพระบรมมหาราชวังจตุรมุข นอนด้วยกันยนตำหนัก ที่นัก
แม่นางจอมมารดาช้อยอยู่ในพระบรมมหาราชวังจตุรมุขได้สองวันสองคืน
กรมวังจับตัวได้ส่งไปให้ปฤกษาโทษตามยทกฎพระอัยการ แล้วให้
ประหารชีวิตรอ้ายกุยอักตัญญู กับหญิงสองคน อีกันทังแห ๑ อีเขียว ๑
มันเปนผู้สมรู้ ร่วมคิดด้วยกัน ให้เอาไปประหารชีวิตรเสียด้วยลูกปืน
กาบีนท์สองโหลสิ้นแล้ว ให้ฝังตอเสียยประจานไว้ ส่วนนักแม่นาง
จอมมารดาช้อยให้ฟันด้วยดาบนั้นไม่ควร ต้องให้ยิงด้วยปืน เพราะมี
พระราชยตรอยู่สองพระองค์ กระยัตริ กระยัตรดารา ยังทรงพระชนม์
อยู่องค์หนึ่ง

จึงมีพระบรมราชโองการบัณฑูรพระบรมนารถ ดำรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อม ทรงพระราชทานสารตรากำหนดยทพระอัยการให้แก่ออกญาพระยาสนทรรจนา เจ้ากรม (พ่ม) ชื่อลักษณมณเฑียรบาล เพื่อจะได้ปราบปรามลงพระราชอาญาแก่พวกพาล ไม่ให้พวกบริสัชร่วมประเวณีเอาเยี่ยงอย่างต่อไป ถ้าผู้ใดทนงองอาจเข้าไปร่วมประเวณี ฤๅกระทำอนาจารกับหญิงในพระบรมมหาราชวังก็ดี ฤๅทำอุบาทว์ล่วงลเมิดพระราชบัญญัติก็ดี ท่านว่ามันต้องโทษตามยทพระอัยการตั้งบัญญัติไว้ตามลำดับกันมานี้

◎ มาตรา ๑ พระราชบัญญัติห้ามปราม พระบรมนารถวงษานุวงษ์ องค์พระยุพราชเยว เจ้าราชวงษ์องค์พระราชบุตรีราชบุตราภาคีไนยา ราชนุโต ราชนัดา พระภูวนัยราชา พระเชษฐา พระอนุชา บวรภูสาร มหามเหษีเทพีฉายา พระแม่นาง พระนาง นักนาง พระสนมกรมการ ศฤงฆารบริวาร เสาร์เล็ก เสาร์ไชย ผู้เฒ่าผู้แก่ ท้าวหม่อม จอม ข้าราชการฝ่ายใน อรรคเสนาบดี ออกญา พระยา พระหลวงขุนคุณหมื่นมุลนาย ซึ่งเปนข้าราชการฝ่ายในฝ่ายนอกจงจดจำให้มั่น ในลักษโณวาทวจนอัยการกฎมณเฑียรบาล ให้สันทัดชัดเจนยทกำหนดห้ามตามพระราชบัญญัติให้ถูกต้องตามประเวณี จึงเจริญผลประโยชน์ตั้งใจปรานีปรานอมถนอมปฏิบัติ กำจัดทุกข์โทษโพยไภยในราชทัณฑ์ ถ้าไม่พากเพียรเรียนฝึกหัดให้ชัดเจนตามพระราชบัญญัติ แลไม่โดดขามเกรงกลัวพระราชอาญา ต้องโทษในยทอัยการตามโทษานุโทษหนักเบา ฯ

◎ มาตรา ๒ พระราชบัญญัติห้ามปรามประการใดในพระบรมมหาราชวังก็ดี ในพระราชวังก็ดี ในบวรราชวังก็ดี ในพระราชวังก็ดี กับวังกำแพงใด (ให้) สมุหบาญชีเสมียนตรากรมวังกำหนดกฎตราไว้ยึดที่ทวารประตูวังทั้ง ๔ ทิศ ถ้าสมุหบาญชี เสมียนตรากรมวังไม่กำหนดกฎตราไว้ตามพระราชบัญญัติ ให้ทำโทษโบยมันด้วยลวดหนัง ๒๕ ขวับ เฉียนใบหูครั้งละข้างหนึ่ง ถ้าหากว่ามันลืมครั้งที่ ๒ อีก ให้โบยด้วยลวดหนัง ๕๐ แล้วเฉียนใบหูเสียทั้งสองข้าง ถ้ามันลืมครั้งที่ ๓ ให้โบยด้วยลวดหนัง ๖๐ ขวับ แล้วให้ปรับลเมิดพระราชบัญญัติเอาตัวออกจากราชการเสีย ๗

◎ มาตรา ๓ บทพระอัยการกรมล้อมพระราชวังทุกเวลากลางคืนกลางวัน ให้ย่องแอบมองดูลาดตระเวนเดินไปเดินมาทั้งข้างในแลข้างนอก ตรวจตรารักษาพระราชวัง ดูเห็นหักพัง ให้ขวนขวายซ่อมแซมทำให้แน่นหนา ระวังดูมนุษย์แลสัตว์ซึ่งจะทำให้หักพังเสียหายไป ให้ขับไล่ออกเสียให้ห่าง ถ้าขับปรายปรามทำตามโทษานุโทษที่กำหนดไว้ในบทพระอัยการ แลให้ตรวจตราดูบ้านเรือนข้างนอกให้ออกไปให้ห่างเสียจากเชิงพระราชวัง อย่าให้ตั้งติดชิดกำแพงพระราชวังป้องกันเพลิงไหม้ลุกลามติดถึงพระราชวัง แล้วให้รักษาชำระถากถางหญ้ารกรอยเชิงพระราชวัง ทำทางให้เดินลาดตระเวนได้รอยเชิงพระราชวัง ถ้ากรมล้อมพระราชวัง ไม่ตรวจตารักษาตามกำหนดบทพระอัยการนี้ ทำเฉยสละละเสียให้มีช่องแตกหักทำลาย สัตว์ฤา

โจรผู้ร้ายศัตรูเบียดเบียนเข้าไปได้ ท่านว่ามันต้องโทษลเมิดพระราชอาญาใน ๖ สถาน ๆ ๑ ให้ตัดศอริบเอาทรัพย์ อิกสถาน ๑ ให้เอาตัวมันลงเปนพลหญ้าช้าง อิกสถาน ๑ ให้ โบยด้วยลวดหนัง ๕๐ ขวับ เอาตัวออกจากราชการ อิกสถาน ๑ ให้ลงโทษปรับเอาทรัพย์เข้าพนักงานนั้น แทนโจรผู้ร้ายที่เข้าในพระราชวัง อิกสถาน ๑ ให้โบยด้วยลวดหนัง ๒๕ ขวับ อิกสถาน ๑ ให้จำขัง ๑ เดือน ควรทำโทษสถานใด ก็ให้ทำโทษสถานนั้น ตามโทษานุโทษหนักแลเบา ฯ

◎ มาตรา ๔ ถ้ากรมล้อมพระราชวังในฤานอก ละเลยไม่ตรวจตราดูแลพระราชวัง พระราชวังแตกหักไม่ขวนขวายซ่อมแซม ให้โจรผู้ร้ายแลศัตรูลักลอบเบียดเสียดเข้าไปปล้นในพระราชวังก็ดี ฤาทำให้ตกเนื้อตกใจก็ดี ให้มันเอาเพลิงเผาตำหนักฤาบ้านเรือนในพระราชวังก็ดี ฤามันปล้นยกเอาสิ่งของในพระราชวังโดยอำนาจ มันฆ่าฟันคนในพระราชวังให้พิการหนักฤาถึงตายก็ดี ฤามันปล่อยสัตว์ให้เข้าไปขวิดชนเหยียบย่ำทับคนในพระราชวังให้พิการมิบาดเจ็บถึงตายก็ดี ต้องโทษกรมล้อมพระราชวังถึงตาย แล้วให้ริบทรัพย์เปนพินัยหลวง ฯ

◎ มาตรา ๕ บทอัยการกรมล้อมพระราชวัง ถ้าโจรผู้ร้ายมันบังอาจล่วงลเมิดลอบลักเข้าไปตามช่องที่หักพัง ไปหลับนอนในพระราชวัง กระทำชู้กับด้วยกระสัตรีมเหษี สัตรีที่ทรงชอบพระไทยก็ดี มันลักพาเอาออกจากพระราชวังไปได้ก็ดี หญิงในพระราชวังหนีออกไปได้ก็ดี ฤาลักซ่อนทรัพย์ไปจากพระราชวัง คนใด ๆ พยจับตัวได้ก็ดี ท่านว่าต้องโทษกรมล้อมพระราชวังให้ริบทรัพย์เปนพินัยหลวง แล้วให้เอาตัวมันเข้าเปนพลหญ้าช้างหลวง ฯ

◎ มาตรา ๖ อ้ายพวกโจรผู้ร้ายมันลอยลักเข้าไปตามช่องพระราชวังที่มิรอยแตกหักนั้น มันไปกระทำชักกับข่าวไพร่ของนักแม่นางฤๅข่าวของเจ้าจิตรเจ้าจอมข้างในก็ดี ถ้ามันลักพาหนีออกไปจับได้ก็ดี ฤๅหญิงในพระราชวังหนีออกไปจับได้ก็ดี ฤๅสัตว์ที่เลี้ยงไว้หลุดออกไปจับได้ก็ดี ถ้าสัตว์ดุร้ายมันเข้าไปกระทำร้ายแก่คนในพระราชวังให้ตกใจก็ดี ต้องโทษกรมล้อมพระราชวังให้ โยยด้วยลวดหนัง ๕๐ ขวับ แล้วให้เอาตัวออกจากราชการเสีย ฯ

◎ มาตรา ๗ ถ้าโจรผู้ร้ายลอยลักเข้าไปตามช่องพระราชวัง ลักทรัพย์สิ่งของในพระราชวังนำออกไปจับได้ฤๅไม่ได้ก็ดี ถ้าชายหญิงในพระราชวังลักเอาทรัพย์สิ่งของนำออกไปหายจับไม่ได้ก็ดี ถ้าโจรชายหญิงข้างในฤๅข้างนอกมันลอยลักยิงแทงฟันตบตี ฤๅมันวางยาพิศม์นักแม่นางจอมในพระราชวัง แล้วมันหนีไปหายจับได้ไม่ได้ก็ดี พิจารณาเปนสัตย์ ถ้าทรัพย์ที่มันลักไปนั้นเปนพระราชทรัพย์ มันยิงแทงฟันตบตีฤๅมันวางยาเมา ถูกเจ้าชีวิตรเหนือเกล้าเหนือกระหม่อม ฤๅถูกพระอรรคมเหษี สมเด็จพระราชนุโต สมเด็จพระราชนุตา หลานเธอชายหญิง ฤๅนักนางเจ้าจอมที่ทรงโปรดชอบพระราชหฤไทยใด ๆ นั้น ให้ต้องโทษกรมล้อมพระราชวังต่างโจร ถ้าสิ่งของที่มันลักไปนั้นมิใช่พระราชทรัพย์ของหลวง ให้ต้องโทษกรมล้อมพระราชวัง ให้ใช้แต่ทรัพย์เดิม ถ้ามันยิงแทงฟันฤๅวางยาพิศม์ไม่ถูกนักนางเจ้าจอมฤๅพระสนมกรมการศฤงฆารบริวารหาไม่ ต้องโทษกรมล้อมพระราชวังให้ โยยด้วยลวดหนัง ๒๕ ขวับ แล้วคอยหาตัวอ้ายโจรผู้ร้ายได้วันใดให้ทำโทษมันวันนั้น ฯ

◎ มาตรา ๘ ถ้านายทวารไม่ระวังรักษาทวาร ปละปล่อยให้ชายหญิงซึ่งเปนโจรเข้าออกไปมา ขันดาลให้เกิดเหตุดังกล่าวมาแล้วนั้น ให้ต้องโทษกรมล้อมพระราชวัง ตามโทษานุโทษหนักเบาส่วนมันอ้ายโจรผู้ร้ายทำโทษมันตามยถาพระอัยการ ฯ

◎ มาตรา ๙ ถ้าหญิงใดเปนภรรยาชายใด ๆ เกิดเหตุวิวาทถุ้งเถียงผิดใจกันกับชายสามี แล้วหญิงนั้นหนีเข้าไปอยู่ในพระราชวัง ถ้ามีชายใด ๆ ไปเปนชู้กระทำมิจฉาจารกับหญิงนั้นได้หลับนอนด้วยกันก็ดี ฤๅยังไม่ได้หลับนอนด้วยกันก็ดี ถ้าพิจารณาเปนสัตย์ว่ามันหลับนอนร่วมประเวณีกันอยู่ในพระราชวัง ให้โบยชาย ๖๐ ขวับ โบยหญิง ๓๐ ขวับ แล้วให้ปรับมันตามพระราชกฤษฎีกาทวีคูณยกเปนพินัยหลวง เพราะมันกระทำลเมิดพระราชอาญา แล้วให้เอาตัวมันไปตระเวนประจาน ๓ วัน จึงเอาไปประหารชีวิตรเสียทั้งชายหญิง อย่าให้มันเอาเยี่ยงอย่างกันต่อไป ถ้าทรงพระกรุณาโปรดมิให้ประหารชีวิตร ให้ตัวชายเข้าเปนพลหญ้าช้างหลวง เอาตัวหญิงเข้าเปนพลปักสดิง

ถ้าหญิงเต็มใจนอนกับชายให้ชายร่วมประเวณีนอกพระราชวัง ให้โบยชาย ๕๐ ขวับ โบยหญิง ๒๕ ขวับ แล้วเอาตัวไปตระเวนประจาน แล้วจึงปรับชายเปนลเมิดพระราชอาญาเปนพินัยหลวง โดยถานลักกระทำชู้กับภรรยาเขาตามพระราชกฤษฎีกา ให้แบ่งเปนพินัยเสร็จแล้ว เอาตัวเข้าเปนพลหญ้าช้างหลวง เอาตัวหญิงเข้าเปนพลสดิงหลวง ถ้าทรงพระกรุณาโปรดให้ไถ่โทษเอาตัวออกตามกฎพระอัยการกำหนดไว้ ฯ

◎ มาตรา ๑๐ ถ้าภรรยาลูกหลานบ่าวไพร่คนใด ๆ หนีเข้าไปในพระราชวัง บิดามารดาคนใด ๆ ตามไปจับเอาตัวมาโดยอำนาจไม่กลัวเกรงพระราชอาญา ต้องระวางโทษให้ โบยด้วยลวดหนัง ๕๐ ขวับ แล้วปรับลเมิดพระราชอาญา ถ้าถึงทุบตีแทงฟันจับมัดฉุดลากเอาตัวไปโดยแค้นใจไม่คิดเกรงกลัว ให้ตั้งปรับทวีคูณตรีคูณ โดยควรตามโทษานุโทษ มิให้ลดหย่อนปรานีมันเลย ถ้าทุบตีแทงฟันจนโลหิตไหลหยดในพระราชวัง ให้ทำการพิธีสมโภชพระราชวังโดยพระราชกฤษฎีกา ฯ

◎ มาตรา ๑๑ ถ้าลูกหลานบ่าวไพร่ผู้ใดหนีเข้าไปอยู่ในพระราชวังแล้วมันออกไปมาหาชายใด แลมันนำชายไปนอนอยู่ในพระราชวังก็ดี ให้เอาโทษมันเสมอหญิงบำเรอมีชู้กับชาย ส่วนคนที่รับรองเอาตัวไว้ต้องโทษเสมอกับสมรู้ร่วมคิดรับรองหญิงแพศยาไว้ในพระราชวัง ฯ

◎ มาตรา ๑๒ ถ้าทรงพระกรุณาโปรดข้าราชการคนใดที่เสด็จทรงมีพระสุรสีหนาทดำรัสตรัสสั่งว่า จะพระราชทานนางนั้นางโน้นไปเปนภรรยา แต่ยังไม่ทันพระราชทานให้ออกไป ชายหญิงนั้นได้ทราบแล้วว่า ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานให้ จึงมีความรักใคร่ซึ่งกันแลกันเปนฉันสามีภรรยา แต่ยังไม่ได้หลับนอนร่วมประเวณีด้วยกัน พิจารณาเปนสัตย์ว่ามันยังไม่ได้หลับนอนด้วยกัน ให้ โบยชายด้วยลวดหนัง ๓๐ ขวับ โบยหญิง ๒๕ ขวับ แล้วปรับชายเปนลเมิดพระราชอาญาให้พรากจากกันเสีย ถ้าได้หลับนอนร่วมประเวณีด้วยกันในพระราชวังฤๅนอกพระราชวัง ให้ปรับโดยถานลเมิดพระราชอาญาทวีคูณ แล้ว

ให้โบยชาย ๖๐ ขวับ โบยหญิง ๓๐ ขวับ แล้วให้ประหารชีวิตรเสีย ถ้าทรงพระกรุณาโปรดไม่ให้ประหารชีวิตร ให้เอาตัวมันเข้าเปนพลหญ้าช้างหลวง เอาตัวหญิงเข้าเปนพลปักสดิง ฯ

◎ มาตรา ๑๓ ถ้าทรงพระเมตตาโปรดพระราชทานหญิงพระสนมกำนัลข้างในเปนภรรยาข้าราชการใด ๆ แต่ยังไม่ได้ออกมาบ้านเรือน ยังให้ไปมาเฝ้าบำเรอรับราชการข้างใน แต่ทรงพระราชทานโปรดยกอำนาจให้หลับนอนด้วยกันแล้ว ถ้ามีชายใดไปกระทำชู้กับหญิงนั้น ให้ตระเวนประจานหญิงนั้นโดยพระราชกฤษฎีกา กระทำโทษโบยชาย ๕๐ ขวับ ให้โบยหญิง ๒๕ ขวับ แล้วให้ปรับชายเปนลเมิดพระราชอาญาอีกชั้นหนึ่งปรับเปนพินัยหลวง ถ้ามีชายมาเปนชู้หลับนอนกับหญิงในพระราชวังก็ดี หญิงนั้นยังไม่เด็ดขาดไปเปนภรรยาชายก็ดี ท่านว่าหญิงนั้นยังอยู่ในอำนาจของหลวง ให้เอาไปประหารชีวิตรเสียทั้งชายทั้งหญิง ไม่ให้มีชีวิตรคงอยู่เลย ฯ

◎ มาตรา ๑๔ ในพระราชวังชั้นนอกชั้นใน เวลากลางคืนกลางวัน มีพระราชบัญญัติห้ามปรามมิให้พระเจ้าลูกยาเธอพระองค์ใด ๆ ฤๅข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยที่อยู่ข้างนอกเข้าไปในพระราชวังโดยอำเภอใจของตน ถ้าเข้าไปยังไม่ถึงปราสาทราชฐาน วิมานสถานอันเปนที่ระโหฐาน ต้องระวางโทษ ให้โบยด้วยลวดหนัง ๓๐ ขวับ แล้วให้เอาตัวขังไว้อีก ๓ เดือน

ถ้าเข้าไปถึงปราสาทราชฐานพิมานมณเฑียร ตำหนักนักแม่นางเจ้าจิตรเจ้าจอมอยู่ ต้องระวางโทษให้ลงพระอาญาโบย ๖๐ ขวับ แล้วเอาตัวไปจำไว้อีก ๖ เดือน

ถ้าเข้าไปเปนชู้กระทำมิจฉาจารกับด้วยนักแม่นางเจ้าจิตรเจ้าจอม ฤๅหญิงในพระราชวังก็ดี ถ้าเข้าไปเปนศัตรูหมิ่นประมาทเจ้าชีวิตร เหนือเกล้าเหนือกระหม่อม กับนักแม่นางเจ้าจิตรเจ้าจอม ฤๅหญิงในพระราชวังก็ดี จึงพิพากษาชี้ขาดให้ประหารชีวิตรเสีย ฯ

◎ มาตรา ๑๕ พระเจ้าลูกนางเธอเสด็จหญิงก็ดี ฤๅนักแม่นางเจ้าจิตรเจ้าจอม แลหญิงซึ่งอยู่ในพระราชวังก็ดี มีพระราชบัญญัติห้ามปรามให้ออกไปรับญาติพี่น้องเพียงทวารประตูย่ำค่ำกำแพงชั้นในออกเลยไปกว่าที่ท่านบัญญัติไว้ แต่ยังไม่ออกไปนอกให้ โยย ๑๕ ขวับ แล้วให้เอาตัวจำไว้อีก ๑ เดือน

ถ้าออกเลยไปนอกพระราชวังเวลากลางวัน ต้องโทษโยย ๓๐ ขวับ ต้องจำขังอีก ๓ เดือน

ถ้าเข้านอกออกในพระราชวังในเวลากลางคืนก็ดี ถ้าเยียดแซกแหกเข้าออกโดยช่องรั้ววังที่หักพังนั้นก็ดี ต้องโทษโยย ๖๐ ขวับ ให้เอาตัวจำขังอีก ๖ เดือน

ถ้าออกไปหาชายชู้ฤๅออกไปโดยทุจริตคิดหนีเอาตัวรอดก็ดี พิพากษาชี้ขาดให้ประหารชีวิตรเสีย ฯ

◎ มาตรา ๑๖ พนักงานอัยการกรมพระราชวัง ทรงตั้งให้เปนผู้จัดการดูแลรักษาพระทวาร ให้ตรวจตราผู้คนที่จะเข้าออกไปมาทั้งกลางวันกลางคืน แลตรวจตราดูสิ่งของที่เอาเข้าออก ถ้าเห็นชายหญิงใดนำสิ่งของที่มีราคาออกจากพระราชวัง ต้องสืบสวนให้รู้เหตุต้นปลาย

จึงให้นำสิ่งของออกไปได้ ชายหญิงใด ๆ เข้าในพระราชวัง ให้ตรวจตราดูเครื่องสรรพสาตราวุธฤๅยาพิศม์ ถ้าเห็นนำสิ่งของเข้าออกเปนของที่ไม่ต้องห้ามก็ดี เห็นถือเครื่องสรรพสาตราวุธกับยาพิศม์ซึ่งเปนของที่ต้องห้ามก็ดี มิได้จับนำเอาไปร้องพ้องต่อข้าราชการผู้ใหญ่ให้ชำระพิพากษาก็ดี เห็นชายหญิงเข้าออกผิดเวลามิได้ตรวจตราห้ามปรามปล่อยให้เข้าออกก็ดี ต้องโทษโดย ๕๐ ขวับ ถ้าทรงพระกรุณาโปรดมิให้ โดย ให้เอาตัวขังไว้กว่าจะทรงพระกรุณาโปรดวันใดจึงออกได้วันนั้น ฯ

◎ มาตรา ๑๗ ถ้าชายใดเปนชู้กับนักนางเจ้าจอมในพระราชวังหลับนอนในพระราชวัง นำหนีออกไปก็ดี ถ้าหญิงในพระราชวังออกไปหลับนอนกับชายชู้หนีออกไปก็ดี กรมวังยังไม่ทันรู้เหตุการ พระองค์เสด็จทรงทราบก่อน โดยผู้อื่นกราบทูลเหตุการต่าง ๆ ก็ดี โทยเจ้าพนักงานกรมวังนั้นถึงประหารชีวิตร ถ้าพระองค์ทรงพระเมตตาโปรดมิให้ประหารชีวิตร ให้โบย ๖๐ ขวับ แล้วให้เอาตัวขังไว้กว่าจะทรงพระเมตตาโปรดเมื่อใดจึงออกได้เมื่อนั้น ฯ

◎ มาตรา ๑๘ ถ้าผู้ใดบังอาจล่วงลเมิดเปนชู้กับกระสัตรีซึ่งเปนหม่อมท่าน แลพระภยตรี ฤๅนักแม่นางเจ้าจิตรเจ้าจอม ฤๅพระสนมกรมการที่มิได้ใกล้ชิดพระองค์ฤๅทรงโปรดประการใด เปนหญิงพวกบำเรออยู่ยาม พิจารณาเปนสัตย์ ถ้าได้เสียเนื้อเสียตัวร่วมประเวณีด้วยกัน ต้องโทษโบย ๖๐ ขวับ แล้วให้ประหารชีวิตรเสีย ถ้าทรง

พระกรุณาโปรดมิให้ประหาร ให้โยยชาย ๖๐ ขวับ แล้วสักน่าอกเอาเข้าไปเปนพลหญ้าช้าง หญิงให้โยยด้วยลวดหนังแล้วสักแขน แล้วเอาตัวเข้าเปนพลปักสดิ่งหลวง

ถ้ามันรักกันแต่ยังไม่ทันเสียเนื้อเสียตัวฤๅร่วมประเวณีด้วยกันจับได้ให้โยยชายนั้นด้วยลวดหนัง ๕๐ ขวับ หญิง ๒๕ ขวับ แล้วให้ขังตัวไว้กว่าจะทรงพระเมตตาโปรดให้ออกวันใดจึงออกได้วันนั้น แล้วห้ามชายนั้นไม่ให้เข้าในพระราชวังต่อไป ฯ

◎ มาตรา ๑๙ ถ้าชายใด ๆ ห้าวหาญพูดจาเกี้ยวพานหญิงซึ่งเปนข้าคนของเสด็จท่านทุกพระองค์ ฤๅข่าวนักแม่นางเจ้าจิตรเจ้าจอมพระสนมกรมการท้าวนาง บรรดาที่ท่านใช้สอยให้เดินเข้าออกนอกในนั้น ถ้าจับมือถือไหล่จับนมฤๅกอดจูบกระทำประการใด ๆ ก็ดี หญิงร้องโดยเสียงดัง แลจับตัวชายได้พิจารณาเปนสัตย์ ให้โยยชายนั้นด้วยลวดหนัง ๕๐ ขวับ แล้วให้ปรับเปนลเมิดพระราชอาญาทวีคูณ แล้วให้เอาตัวมันไปตระเวนประจานแล้วห้ามมิให้เข้าในพระราชวังต่อไป ส่วนหญิงนั้นถ้ามันพร้อมใจด้วย ให้โยยมันด้วยลวดหนัง ๒๕ ขวับ เอาตัวขังไว้มีกำหนด ๑ เดือน แล้วจึงปล่อยตัวไป

ถ้าหญิงไม่พร้อมใจด้วย ชายนั้นจับฉุดลากกระชากเอาไปล้องเสพย์สันถวะในฤๅนอกพระราชวังโดยอำเภอใจของมัน ให้โยย ๖๐ ขวับ แล้วตั้งปรับมันทวีคูณ แล้วให้ประหารชีวิตรเสีย ถ้าทรงพระเมตตาโปรดมิให้ประหารชีวิตร ให้สักน่าอกมันเอาตัวเข้าเปนพลหญ้าช้างหลวง ส่วนหญิงที่มันพร้อมใจด้วย ให้โยยมันด้วยลวดหนัง ๓๐ แล้วให้เอาตัวเข้าเปนพลปักสดิ่งหลวง ฯ

◎ มาตรา ๒๐ ถ้าคนใด ๆ ทนงองอาจเจาะพื้นเจาะฝาแหกรั้ววัง กำแพงพระราชฐานทวารบานพระแกลไปหาหญิงในพระราชวังก็ดี หญิงชายในพระราชวังแหกรั้ววังออกไปจับตัวได้พิจารณาเปนสัตย์ ให้ตัดแขนตัดเท้าติประจาน แล้วให้ประหารชีวิตรมันเสีย ถ้ามันลักพาหญิงฤๅพระราชทรัพย์นำออกไป ท่านให้ประหารชีวิตรมันเสีย แล้วให้ริบราชบาทว์โดยพระอัยการกำหนดไว้ ฯ

◎ มาตรา ๒๑ ถ้าพระสนมกรมการ บรรดาที่อยู่ในพระราชวังหนีออกไปก็ดี มิโจรนำหนีออกไปก็ดี ฤๅคนใด ๆ ส่งข้ามยักย้ายปิดบังไว้กินสินบนเอาทรัพย์ แล้วบอกชี้หนทางให้ไปจับได้พิจารณาเปนสัตย์ ให้ตัดศอริบราชบาทว์ด้วยกัน ถ้าทรงพระเมตตาโปรดมิให้ประหารชีวิตรนางสนมนั้น ให้เอาตัวเข้าเปนพลย่กสดึงหลวง ส่วนมันผู้ที่ปิดบังยักย้ายชี้หนทางนั้น ให้เอาตัวมันเข้าเปนพลหญ้าช้างหลวง ฯ

◎ มาตรา ๒๒ ถ้ากรมวังก็ดี กรมใด ๆ ก็ดี เปนชู้กันกับสาวใช้หญิงบำเรอในพระราชวัง ถ้าหญิงนั้นยังไม่ทันสนิทชิดพระองค์ จับได้พิจารณาเปนสัตย์ ถ้าได้หลับนอนร่วมประเวณีด้วยกันในพระราชวัง ท่านให้ลงพระราชอาญาประหารชีวิตรทั้งชายแลหญิงแล้วริบราชบาทว์ ถ้าได้หลับนอนร่วมประเวณีด้วยกันนอกพระราชวัง ให้โบยชายนั้น ๖๐ ขวับ ให้โบยหญิง ๕๐ ขวับ แล้วริบราชบาทว์ ชายเอาตัวเข้าเปนพลหญ้าช้างหลวง เอาตัวหญิงเข้าเปนพลย่กสดึงหลวง แล้วให้มันอยู่กับสมเด็จพระราชบุตรี สมเด็จพระราชบุตรา ฯ

◎ มาตรา ๒๓ ถ้าหญิงแม่หม้ายอยู่ในพระราชวัง เปนผู้เถ้าผู้แก่สำหรับบำเรออยู่ฝ่ายใน มิชายใด ๆ ไปข่มขืนโดยอำนาจหญิงนั้นได้เสียเนื้อเสียตัวภายนอกพระราชวัง พิจารณาเปนสัตย์ให้ลงพระราชอาญาโยยชาย ๖๐ ขวัย แล้วตั้งปรับทวีคูณ ถ้าหญิงนั้นสมัครรักพร้อมใจด้วย ให้ลงพระราชอาญาโยยชายนั้นด้วยลวดหนัง ๖๐ ขวัย โยยหญิงนั้นด้วยลวดหนัง ๒๕ ขวัย ส่วนค่าปรับชายนั้นให้ยกเข้าเปนพระราชทรัพย์ของหลวงทั้งสิ้น ถ้ามันข่มเหงจับมัดในพระราชวังให้ลงพระราชอาญาโยยชายนั้น เสมอด้วยลักพาหญิงหนีออกจากพระราชวังไป โดยบทพระอัยการ ฯ

◎ มาตรา ๒๔ ถ้าชายกรมในฤๅกรมนอกไปพูดซุยซิบกับหญิงในพระราชวัง เปนหญิงบำเรอ ปากคำเปนทำนองเกี้ยวพานชู้สาวกัน ถ้าพูดกันนอกพระราชวัง ให้ลงพระราชอาญาโยยชายนั้นด้วยลวดหนัง ๓๐ ขวัย ให้โยยหญิง ๒๕ ขวัย ถ้ามันพบมันพูดจากันอยู่ข้างในพระราชวัง ให้ลงพระราชอาญาโยยชายนั้น ๖๐ ขวัย โยยหญิง ๕๐ ขวัย แล้วให้ประหารชีวิตรมันเสีย ถ้าทรงพระเมตตาโปรดมิให้ประหารชีวิตร ให้ปรับชายเปนลเมิดพระราชอาญาเปนพินัยหลวง แล้วเอาตัวชายเข้าเปนพลหญ้าช้างหลวง เอาตัวหญิงเข้าเปนพลช่างข้ก สิ่งหลวง ถ้าหญิงนั้นเปนข่าวไพร่นักแม่นางเจ้าจิตรเจ้าจอมฤๅพระสนมกรมการให้โยยชายนั้น ๕๐ ขวัย ให้โยยหญิง ๓๐ ขวัย แล้วให้ปรับมันเปนลเมิดพระราชอาญาเข้าเปนพินัยหลวง ฯ

๏ มาตรา ๒๕ ถ้าชายอยู่นอกพระราชวัง หญิงอยู่ในพระราชวัง ทำยทกลอนเพลงยาวให้ในเชิงชู้สาวกัน แต่ยังไม่ทันได้เสียเนื้อเสียตัว ให้ลงพระราชอาญาโบยมันด้วยลวดหนัง ๕๐ ขวับ แล้วให้ปรับเปนสินไหมพระราชบัญญัติ ถ้าได้เสียเนื้อเสียตัวร่วมประเวณีด้วยกัน ให้ลงพระราชอาญาประหารชีวิตร แล้วริบราชบาทว์ ส่วนมันผู้นำยทกลอนเพลงยาวเข้าออกในพระราชวังนั้น ให้ลงพระราชอาญาโบย ๕๐ ขวับ แล้วให้ประหารชีวิตรมันเสีย ถ้าทรงพระกรุณาโปรดมิให้ประหารชีวิตร เพราะมันเปนข้าอยู่กับเจ้าจึงขัดมิได้ ให้เอาตัวเข้าเปนพลช้างสดึงโดยพระราชกฤษฎีกา ฯ

๏ มาตรา ๒๖ ถ้าเจ้าจิตรเจ้าขอมพระสนมกรมการบรรดาอยู่ด้วยกันในพระราชวัง ถ้ารู้เห็นว่าผู้ใดมีชู้ก็ดี ฤๅคิดกระทำทุจริตชักนำหญิงพระสนมคนใด ๆ ก็ดี ไปให้เจ้าองค์อื่นฤๅให้แก่เจ้าต่างประเทศก็ดี แลได้รู้เห็นว่าผู้ใดปรุงยาพิศม์ วางยาเบื่อเจ้าชีวิตรเหนือเกล้าเหนือกระหม่อมก็ดี ฤๅวางยาเบื่อพระสนมกำนัลในบรรดาผู้อยู่ด้วยกันก็ดี แลรู้เห็นว่าผู้ใดเปนโจรลักสิ่งของในท้องพระคลังก็ดี ฤๅรู้ว่าผู้ใดทุจริตคิดหนีออกจากพระราชวังไปก็ดี แล้วผู้ที่รู้เห็นนั้นคบคิดปิดบังไว้ มิได้นำเนื้อความทั้งปวงนั้นขึ้นกราบบังคมทูล ท่านว่ามันมีโทษเสมอกับโจรผู้ร้ายเหล่านั้น โดยพระราชกฤษฎีกา ฯ

๏ มาตรา ๒๗ ถ้าผู้ใดยังอาขนำสุรายาฝิ่นฤๅกันชา แลเครื่องเล่นการพนันทั้งปวงก็ดี ฤๅเบี้ยโปถั่วกำตัด เข้าในพระราชวัง มันลักเล่นการพนันต่าง ๆ ก็ดี ถ้าหญิงในพระราชวังคบคิดกันเสพสุรา

ยาผัน เล่นเพื่อนซึ่งกันแลกัน แต่งตัวทำกิริยาเหมือนกับชายเกี้ยว หญิงเปนชู้สาวกันก็ดี เสพสุราให้เมาให้หลงลืมราชการ มิได้ขึ้นเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทก็ดี พิจารณาเปนสัตย์ให้ลงพระราชอาญาโบยมัน ๕๐ ขวับ แล้วเอาตัวไปตระเวนประจานรอบในพระราชวัง ถ้ามันยังมิเข็ดหลาบถึงสองครั้ง ให้เอาตัวมันตระเวนแล้วส่งตัวมันเข้าเปนพลช่างปักสดึงหลวง พระราชทานให้แก่สมเด็จพระเจ้าลูกนางเธอฤๅสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอใช้สอยต่อไป ถ้ามันกระทำผิดถึง ๓ ครั้ง ให้ลงพระราชอาญาประหารชีวิตรมันเสีย มิให้หญิงชายทั้งหลายเอาเยี่ยงอย่างต่อไป ส่วนหนี้สินที่มันลักเล่นฤๅซื้อขายให้ยกเลิกเสีย ถ้ามันนำแต่สรายาผันเยียโปถั่วกำตัด เข้าไป แต่ยังไม่ทันได้ซื้อขายฤๅเลนการพนันต่าง ๆ จับตัวได้พิจารณาเปนสัตย์ ให้ลงพระราชอาญาโบยมันด้วยลวดหนัง ๒๕ ขวับ แล้วให้ลาดตระเวนประจาน ๗

◎ มาตรา ๒๘ ถ้าหญิงในพระราชวังแหวกม่านแหกฝาเยี่ยดประตูทวารน่าต่างลักแอบมองดูชายข้างนอก ฤๅชายนอกพระราชวังแหวกม่านแหกฝาเยี่ยดประตูทวารบานน่าต่างลักแอบมองดูไปหาหญิงข้างในพระราชวังก็ดี ถ้ามันยักคิ้วฤๅพยักหน้าทำกลกิริยาให้กันเปนสัญญานัดแนะพูดจาก็ดี จับได้พิจารณาเปนสัตย์ยังมิทันรู้ปากคำ เปนแต่รู้กิริยาเคาะเกี้ยวกันเท่านั้น ให้ลงพระราชอาญาโบยชายนั้น ๓๐ ขวับ โบยหญิง ๒๕ ขวับ ถ้ามันรู้ปากคำมิคนบำเรอใช้ไปมา ให้เอาสิ่งของไปส่งให้แก่กัน ให้ลงพระราชอาญาโบยชายนั้น ๖๐ ขวับ แล้วโบยหญิง ๕๐ ขวับ ให้ปรับเปนลเมิดพระราชอาญาทวีคูณ

ถ้าแต่แหวกม่านแหกฝาประตูน่าต่างมองดูการงานทั้งปวงเพราะไม่เคยได้เห็น มิได้มองดูหญิงฤาชู้สาว พิจารณาเปนสัตย์ ชายนั้นให้ลงพระราชอาญาโบย ๒๕ ขวับ หญิงนั้นให้ลงพระราชอาญาโบย ๒๐ ขวับ ให้มันเข็ดหลาบต่อไป ฯ

◎ มาตรา ๒๙ ถ้าหญิงในพระราชวังออกไปทอดสนิทชิดแสดงตนว่าเปนอุปฐากพระสงฆ์ ๆ นั้นพร้อมจิตรสนิทให้เปนอุปฐากด้วย แต่ยังหาทันได้เปนชู้สาวด้วยกันไม่ เปนแต่ได้พูดจาปราไสให้กิจการถึงกันเปนการสุขุมทั้งสองฝ่าย ให้ลงพระราชอาญาหญิงนั้น ๒๕ ขวับ ส่วนพระสงฆ์นั้นให้ขับไล่ออกจากวัด ถ้าเต็มใจที่จะเปนชู้สาวด้วยกัน ให้ลงพระราชอาญาโบยหญิง ๕๐ ขวับ ให้เอาตัวเข้าเปนเลขพระคลังเข้า ส่วนพระสงฆ์นั้นให้สึกออกจากพระเสีย ถ้าได้ร่วมสมัคสังวาศด้วยกัน ให้ลงพระราชอาญาโบยหญิงนั้น ๕๐ ขวับ แล้วเอาตัวเข้าเปนเลขพระคลังเข้าหลวง ส่วนสมนั้นให้ฟาดกระบานแล้ว ลงพระราชอาญาโบยด้วยเชือกหนัง ๖๐ ขวับ แล้วเอาตัวไปตระเวนประจานสักน่าผากให้เข้าเปนพลเลขวัด ฯ

◎ มาตรา ๓๐ ถ้าคนใด ๆ รับราชการอยู่ในพระราชวัง แล้วนำเอาภรรยาไปหลับนอนอยู่ในพระราชวัง ท่านให้ลงพระราชอาญาโบย ๓๐ ขวับ แล้วให้ปรับมันเปนลเมิดพระราชอาญาเปนพินัยเข้าหลวง ฯ

◎ มาตรา ๓๑ ถ้าพระสนมกรมการในพระราชวัง เดินเข้าไปนั่งเลยที่ท่านทรงบัญญัติไว้เสมอเพียงนั้นก็ดี ที่ปราสาทราชฐานพิมาน

มณเฑียร ที่บรรธมบรมไสยาศน์ใดที่ไม่เคยไปแล้วไปก็ดี ให้นายเวรนายยามห้ามปราม ถ้ามิได้เชื่อฟังคำเจ้าน่าที่ ให้ลงพระราชอาญาโบย ๒๐ ขวัย ถ้านายเวรนายยามมิได้ห้ามปราม ฤๅกลับให้เข้าไปท่านให้ลงพระราชอาญาโบยนายเวรนายยาม ๑๐ ขวัย ฯ

◎ มาตรา ๓๒ ถ้าเจ้าจิตรเจ้าจอมฤๅพระแม่นาง พระนาง นักนาง พระสนมกรมการ เถ้าแก่พวกบำเรอใน เข้าเฝ้าทูลลองธุลีพระยาทข้างในโดยเวลาใดๆก็ดี ให้นั่งเฝ้าตามตำแหน่งที่ทรงอนุญาตให้ตามบันดาศักดิ ถ้าเข้าไปนั่งเลยที่ทรงอนุญาตให้นั้น นายเวรนายยามห้ามปรามมิได้เชื่อฟังคำเจ้าน่าที่ ให้ลงพระราชอาญาโบย ๑๐ ขวัย ถ้านายเวรนายยามฤๅนายหมวดตรวจตราปล่อยให้นั่งเฝ้าตามอำเภอใจ ให้ลงพระราชอาญานายเวรนายยามฤๅนายหมวด ๕ ขวัย ฯ

◎ มาตรา ๓๓ ออกยาย เถ้าแก่ นายหมวดผู้ตรวจพระสนมกรมการ กับกรมพระราชวังตั้งรักษาอยู่ชั้นใน ถ้าละเลยปล่อยให้พระสนมกรมการบรรดาที่ทรงพระเมตตาโปรด ฤๅทรงชอบพระราชหฤไทย ที่บำเรอเฝ้าทูลลองธุลีพระยาทใกล้ชิดพระองค์ทุกเวลาราตรีนั้น ออกไปนอกฤๅไปที่ใดๆก็ดี เปนการที่มิควรที่จะไปฤๅไปหายิดามารดาญาติพี่น้องที่มีทุกข์ร้อนด้วยโรคาพยาธิมรณก็ดี มิได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลลาไป เสด็จทรงทราบใต้ฝ่าลองธุลีพระยาท พระสนมที่ไปนั้น ต้องระวางโทษ ๓ สถาน ๆ ๑ ให้ลงพระ

ราชอาญาตัดคอแล้วริบราชบาทว์ สถาน ๑ ให้ถอดยศศักดิแล้วเอา
ตัวไปเข้าเปนพวกหญิงขำเรอต่อไป อิกสถาน ๑ ให้ลงพระราชอาญา
โยยมันด้วยลวดหนัง ๕๐ ขวับ ส่วนพนักงานข้าราชการกรมโขลนที่
มิได้ห้ามปราม ฤๅยึดยังปล่อยให้ไปนั้น ให้ลงพระราชอาญาโยยมัน
๕๐ ขวับ แล้วเอาตัวมันไปขังไว้กว่าจะทรงพระเมตตาโปรดให้พ้นโทษ
เมื่อใด ๗

◎ มาตรา ๓๔ ถ้าพระองค์เสด็จประทับกับด้วยเสนาบดี ฤๅด้วย
ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ฤๅด้วยพระสนมกรมการใด ๆ อยู่ในที่
ระโหฐานประพาศราชกิจสิ่งสิ้นฤกยากง่ายประการใด ๆ ก็ดี ถ้าผู้ใดได้
ยินได้ฟังแล้ว มาพูดจาปราไสยอกเล่าให้คนอื่นฟัง ตั้งแต่สอง
สามคนขึ้นไป ท่านว่ามันต้องโทษในระวาง ๖ สถาน ๗ ๑ ให้ตัดคอ
แล้วให้ริบทรัพย์สมบัติ สถาน ๑ ให้ริบราชบาทว์แล้วเอาตัวเข้าเปน
พลหญ้าช้างหลวง อิกสถาน ๑ ให้เจียนริมผีปากใบหูเสีย อิกสถาน ๑
ให้ลงพระราชอาญาโยยด้วยลวดหนัง ๕๐ ขวับ อิกสถาน ๑ ให้ปรับ
จตุรคูณ อิกสถาน ๑ ให้ปรับเปนลเมิดพระราชบัญญัติ ๗

◎ มาตรา ๓๕ ถ้าชายหญิงลักพระราชทรัพย์ในพระราชวังเอา
ไปซื้อขายจำนำใช้สอยเองแต่ในพระราชวัง พิจารณาเปนสัตย์ ให้ลง
พระราชอาญาโยยด้วยลวดหนัง ๕๐ ขวับ แล้วตัดแขนมันเสีย แล้วให้
เอาทรัพย์นั้นตั้งปรับเอาจตุรคูณ ถ้ามันลักนำออกไปนอกพระราชวัง
ออกทางประตู ให้ลงพระราชอาญาประหารชีวิตรมันผู้ลักพระราชทรัพย์

ริบราชบาทว์ แล้วให้ลงพระราชอาญาประหารทั้งนายรักษาประตูด้วย ถ้ามิพวกพ้องผู้ให้พักอาไศรยอยู่ ทั้งรับฝากพระราชทรัพย์นั้นเอาซุกซ่อนไว้จับจ่ายด้วย ให้พิพากษาตราสินโทษโดยหนักเบา ตามลักษณโจรโดยพระราชกฤษฎีกา ฯ

◎ มาตรา ๓๖ ถ้าโจรผู้ร้ายลักพระราชทรัพย์ในพระราชวังแล้วนำออกไปฝากไว้ในบ้านเรือนข้างนอกพระราชวัง พิจารณาเปนสัตย์ว่าผู้รับฝากฤารับจ่ายซื้อให้ผู้ร้ายกินอยู่หลับนอน ไม่พิเคราะห์พิจารณาให้เห็นว่าทรัพย์นั้นจะควรได้ฤามิควร เปนทรัพย์ที่มิราคามาก แล้วรับทรัพย์นั้นโดยโลภเจตนา มิได้บอกกล่าวต่อเจ้าพนักงานกรมพระนครบาลเอาความชอบ . ถ้ามันผู้ที่รับทรัพย์นั้นเปนบิดามารดาฤาญาติพี่น้องของโจร ให้ลงพระราชอาญาเสมอกันกับโจร ถ้ามันผู้ที่รับฝากทรัพย์นั้นมิใช่บิดามารดาฤาญาติพี่น้อง แต่ถ้าเห็นทรัพย์นั้นมันควรได้ท่านว่ามันต้องโทษถานสมรู้กับโจรผู้ร้าย โดยบทพระอัยการ ฯ

◎ มาตรา ๓๗ ถ้าหญิงในพระราชวังออกไปนอกพระราชวังแล้วมีผู้ใดขัยฉุดลากเอาตัวไปขายจำนำอยู่ในพระราชอาณาเขตร จับได้พิจารณาเปนสัตย์ ให้ลงพระราชอาญาโยยด้วยลวดหนัง ๕๐ ขวับ แล้วเอาไปตระเวนประจานให้รอบตลาดแล้วให้ปรับมันเปนถานโจร โดยพระราชกฤษฎีกา ส่วนตัวคนนั้นให้มอยไปให้นายเดิม ถ้าคนนั้นเปนหญิงพระสนมสนิทชิดพระยาท ให้พิพากษาประหารมันโจรนั้นเสีย แล้วให้ริบราชบาทว์ ส่วนนางสนมที่ออกไปนั้นโดยถานมิควรจะไป ให้

ลงพระราชอาญาโยย ๓๐ ขวับให้มันเข็ดหลาย ถ้าคนอื่นนอกจากพระสนมมีอายุ ๑๕ ปี ให้ลงพระราชอาญาโยย ๑๕ ขวับ ถ้าอายุ ๑๖ ปีขึ้นไป ให้ลงพระราชอาญาโยยสั่งสอน ๒๕ ขวับ ฯ

๏ มาตรา ๓๙ ถ้าพระแม่นางเจ้าจิตรเข้าจอมฤๅพระสนมกรมการบรรดาเข้าอยู่เวรประจำการบำเรอกลางวัน ขาดมิได้เข้าเผ้าบำเรอก็ดี ปล้ำเล่นกันน่าพระที่นั่งก็ดี ที่พระองค์เสด็จทรงห้ามมิได้เข็ดขามเกรงกลัว กระทำลเมิดเหนือพระราชบัญญัติก็ดี ถ้ามันกระทำผิดครั้งหนึ่ง ให้ลงพระราชอาญาโยย ๑๕ ขวับ ถ้ากระทำผิดถึง ๒ ครั้ง ให้ลงพระราชอาญาโยย ๓๐ ขวับ ถ้ากระทำผิดถึง ๓ ครั้ง ให้ลงพระราชอาญาโยย ๕๐ ขวับ ถ้ากระทำผิดถึง ๔ ครั้ง ให้ลงพระราชอาญาประหารชีวิตรมันเสีย มิให้คนอื่นเอาเยี่ยงอย่างกันต่อไป ฯ

๏ มาตรา ๔๐ ถ้าหญิงพระสนมกรมการ บรรดาเปนข้าเผ้าทูลลอองธุลีพระยาทในพระราชวัง มีชู้ยังมิทันได้เสียเนื้อเสียตัว ฤๅลักเล่นเพื่อนเปนชู้สาวกัน แปลงกิริยาเปนชายเปนหญิงก็ดี ฤๅถวายตัวเปนชีต้นพระสงฆ์ก็ดี ฤๅทำเปนพี่เปนน้องฤๅพ่อ กับด้วยชายนอกพระราชวังก็ดี ถ้ากระทำความผิดครั้งหนึ่งควรให้ภาคทัณฑ์ก็ให้ภาคทัณฑ์ ควรโบยก็ให้โบย ถ้ากระทำผิดถึง ๒ ครั้ง ให้เอาตัวเข้าเปนพลช้างสดิงหลวง ถ้ากระทำผิดถึง ๓ ครั้ง ให้เอาตัวมันเปนหญิงนครโสเภณี เก็บเงินเปนค่าหญ้าช้างหลวง ฯ

๏ มาตรา ๔๑ ถ้ากรมวังในฤๅกรมโขลน มิได้ตรวจตราดูแลการงานในพระราชมณเฑียร ปราสาทราชฐาน อุทยานมงคล ตำหนัก

บรรดาอยู่ข้างใน ถ้าเห็นหักพังชำรุดทรุดโทรมมิได้ซ่อมแซมฤาผลัดเปลี่ยนจุนชิ้น ถ้าตัวมิได้เปนเจ้าพนักงาน เห็นแล้วมิได้บอกกล่าวต่อเจ้าพนักงานให้ไปรื้อซ่อมแซมฤาจุนชิ้นใหม่ก็ดี ให้ลงพระราชอาญาโบย ๓๐ ที ๆ แล้วให้รีบจัดการโดยเร็ว อย่าให้เนิ่นช้าไปเลย ๆ

◎ มาตรา ๔๒ ส่วนท่านผู้เปนอธิบดี คืออองครักษ์วงษกฎโกษาวัฒนาธรรมมหานิเวศน์สถาน เข้ามาแล้วจงมีใจสุจริตพิทักษ์รักษาพระสนมกรมการ บรรดามีอยู่ในพระราชวัง เปรียบเหมือนคฤหบดีมหาศาลพยาบาลบุตรภรรยาทรัพย์สมบัติของตนเองฉนั้น สงวนถ้วนถี่ปกครองรักษาป้องกันไภยอันตราย แล้วรวบรวมเก็บไว้ ที่หักพังซ่อมแซมขึ้นให้กรมพระราชวังตั้งใจคิดกตัญญูต่อเจ้าชีวิตรเหนือเกล้าเหนือกระหม่อม จัดการเก็บภาษีส่วยอากรเอาตามแบบฉบับโบราณ ให้มีมาใส่ในพระคลังไว้ แล้วให้ปิดประตูรักษาป้องกันไภยอันตรายทั้งปวงอันจะบังเกิดขึ้น ก็ให้ระงับดับเสียอย่าให้บังเกิดขึ้นได้ จึงได้เปนผลประโยชน์ในทางราชการสืบไป จงซื่อสัตย์พิทักษ์รักษานิเวศน์วัง นางนาฏเปนบาทบริจาริกาสนองต่างพระเนตรพระกรรณ ให้อุส่าห์ตรวจตรา เดินให้รอบนอกในพระราชวังทั้งกลางวันกลางคืน มองดูศัตรูทั้งแปดทิศ แล้วให้บังคับเจ้าพนักงานกรมพระนครบาล เจ้าพนักงานกรมกระลาโหมเจ้าพนักงานกรมจักรี ให้มีเครื่องมือต่าง ๆ ขอเหล็ก ขวาน มีด พร้า เครื่องตักน้ำสาดน้ำแลเครื่องปัดกวาดเช็ดถู แลให้มีน้ำขังไว้ในที่ต่าง ๆ ทั่วไปข้างในพระราชวัง เพื่อป้องกันอัคคีไภยจะบังเกิดขึ้น ฤารักษา

ความสอาด ถ้ากรมพระราชวังทำเพิกเฉยมิได้เอาใจใส่ตรวจตราดูแล การงานตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องโทษลเมิดพระอาญา ให้โบย ๕๐ ขวับ ฯ

◎ มาตรา ๔๓ ถ้าเกิดไฟไหม้ในพระราชวัง ให้กรมวังปิดประตูพระราชวัง รักษาพระราชทรัพย์มิให้ขนออกไปนอก ให้ระมัดระวังตรวจตราดูศัตรูผู้ร้ายแปลกปลอมปลันเอาไป ให้บังคับบัญชาจัดรงคเสนาให้ผูกเครื่องช้างม้าพระที่นั่งไว้ แลให้บังคับสั่งทหารให้มีเครื่องสาตราอาวุธครบมือ แล้วรายกันล้อมให้รอบพระราชวัง ตรวจตรามองดูศัตรูทั้ง ๘ ทิศ ให้กรมพระราชวังกรมตำรวจกรมมหาดเล็กเข้าช่วยกันดับไฟ ถ้าเจ้าพนักงานกระทรวงใดกรมใด ๆ มิได้ไประวังประจำการ ต้องโทษโบยฤๅกักขัง ฯ

◎ มาตรา ๔๔ ถ้ากำลังเพลิงไหม้กลางคืนกลางวัน แล้วผู้ใดแปลกปลอมเข้าไปติชิงวิ่งราวลักปล้นเอาพระราชทรัพย์ฤๅทรัพย์ในพระราชวังก็ดี พิจารณาเปนสัตย์ ให้ลงพระอาญามันเสมอกับโจรปล้นให้ริบราชบาทว์แล้วประหารชีวิตรมันเสียด้วย ฯ

◎ มาตรา ๔๕ ถ้านักแม่นางเข้าจิตรเข้าจอม ฤๅพระสนมกรมการในพระราชวังป่วยไข้ ให้กรมวังเร่งรัดหาหมอแพทย์เข้าไปตรวจรักษาโรคนั้นโดยเร็วอย่าช้า ถ้าโรคนั้นมีอาการหนัก ให้กรมวังนำความขึ้นกราบบังคมทูลให้ทรงทราบใต้ฝ่าลอองธุลีพระบาท ถ้าเพิกเฉยเสียมิได้หาหมอแพทย์ไปตรวจรักษาโรค มีอาการหนัก มิได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลก็ดี ให้ลงพระราชอาญาโบย ๓๐ ขวับแล้วเอาตัวขังไว้กว่าโรคนั้นทุเลาจึงปล่อยตัวไป ฯ

◎ มาตรา ๔๖ ถ้าพระองค์เสด็จทรงประชวรพระโรคให้กรมพระราชวังบอกข่าวถึงเรือนหลวงให้ทราบในทันใดนั้น เรือนหลวงจะได้จัดการบอกเล่าแก่ข้าราชการผู้ใหญ่ทุกตำแหน่งให้เข้ามาประจำการรักษาพระโรค ถ้ากรมวังมิได้บอกข่าวไปถึงเรือนหลวง ให้ลงพระราชอาญาโทษ ๑๕ ขวัย ถ้าเรือนหลวงรู้แล้วมิได้บอกแจ้งต่อท่านข้าราชการที่มีบันดาศักดิสูงขึ้นไปให้รู้ทั่วถึงกัน ท่านให้ลงพระราชอาญาขังไว้ ๑ เดือน แล้วให้เสียค่าเกาะ ๑ ศักดินา เปนเงิน ๑ ยาทตามบันดาศักดิสูงต่ำ ส่วนข้าหลวงท้าวนางทั้งปวง รู้แล้วว่าพระองค์เสด็จทรงประชวรพระโรค ฤๅมิการประสูตรพระลูก ฤๅเจริญพระเกษาไฟ เพิกเฉยเสียมิได้เข้าไปตรวจตราน่าที่ตามตำแหน่งพนักงานฤๅการอยู่งานเฝ้ารักษาพระโรคนั้น ต้องระวางโทษให้เอาตัวขังไว้มีกำหนด ๓ เดือน แล้วให้เสียค่าเกาะตัวอีก ๑ ศักดินาเปนเงิน ๑ ยาทตามบันดาศักดิ โดยบทพระอัยการ ฯ

◎ มาตรา ๔๗ ถ้ากรมพระราชวังในเดินตรวจตราเวลากลางคืนกลางวันก็ดี ฤๅเข้าออกไปทำราชการในพระราชวังก็ดี ให้เดินตรวจด้วยกันไม่ต่ำกว่า ๒ คน ถ้าเดินแต่คนเดียว ต้องระวางโทษให้ลงพระราชอาญาโทษ ๑๕ ขวัยสั่งสอน ถ้าเดินคนเดียวถึง ๒ ครั้งก็ดี เวลากลางคืนก็ดี ต้องระวางโทษให้ลงพระราชอาญาโทษ ๓๐ ขวัย ถ้าเดินคนเดียวถึง ๓ ครั้งให้ลงพระราชอาญา ๕๐ ขวัย ถ้าเดินคนเดียวถึง ๔ ครั้ง ท่านว่ามันไม่เข็ดหลาย ให้ลงพระราชอาญาโทษแล้วให้เอาไปขังไว้อีก ๓ เดือน มิให้คนอื่นเอาเยี่ยงอย่างต่อไป ฯ

◎ มาตรา ๔๘ ถ้ามีการประสูตรพระลูก ฤๅทำตำหนักขึ้นประทับแรมขนตำหนักประสูตร ฤๅการอยู่งานเผาไฟพื้นถ่านก็ดี ฤๅการเจริญพระเกษาไฟก็ดี ถ้ามีการอย่างอื่นเปนการเล็กน้อยในพระราชวังเปนการบูชาพระเคราะห์สวดมนต์บูชาเทวดาก็ดี ฤๅการเสี่ยงแก้บนบานก็ดี การตัดผมส่งขวัญเข้าหมอแพทย์ก็ดี ฤๅมีการนักขัตฤกษ์เสด็จลงสรงน้ำในเวลาตรุษสงกรานต์ก็ดี ฤๅมีสรรพการอย่างใดๆ ก็ดี ถ้าเจ้ากระทรวงกรมวังยังคัยแล้วทำเพิกเฉยเสีย มิได้ยังคัยบัญชาการต่อไปตามเจ้าพนักงานสั่ง ท่านว่ากรมฤๅกระทรวงต่างๆ นั้น ต้องระวางโทษให้ลงพระราชอาญาด้วยลวดหนัง ๕๐ ขวัย ถ้าทรงพระกรุณาโปรดมิให้ลงพระราชอาญาโยย ให้ปรับเปนลเมิดพระราชบัญญัติ แล้วเอาตัวขังไว้มีกำหนด ๓ เดือนจึงปล่อยตัวไป ๗

◎ มาตรา ๔๙ ถ้าคนใดๆ ก่อการวิวาทกันในพระราชวังใน ถ้ามันวิวาทเสมอแต่เปนปากเถียงกัน ให้ลงพระราชอาญาโยยมันด้วยหวายคนละ ๕๐ ขวัย แล้วเอาตัวมันขังไว้มีกำหนด ๓ วัน ถ้าวิวาทถึงด่ากันให้ลงพระราชอาญาโยยคนละ ๑๐๐ ขวัย แล้วเอาตัวมันขังไว้มีกำหนด ๖ วัน ถ้าวิวาทถึงตบตีกัน ให้ลงพระราชอาญาโยยแล้วให้ปอกเอาเล็บมือออกเสียทั้ง ๕ นิ้ว ถ้าวิวาทกันถึงขับเอาเครื่องสาตราอาวุธติรันพื้นแทงฤๅยิงกัน ให้ลงพระราชอาญาปอกเอาเล็บนิ้วมือเสียทั้งสองข้างแล้วเอาตัวมันขังไว้อีก ๑๕ วัน แล้วให้ทำโทษมันผู้ก่อเหตุใน ให้ลงพระราชอาญามันในระวางโทษ ๔ สถานๆ ๑ ให้ปรับตริคูณ สถาน ๑ ให้ปรับทวิคูณ สถาน ๑ ให้ปรับลา ๑ อีกสถาน ๑ ให้ภาคทัณฑ์ไว้ครั้งหนึ่ง

ตามที่ลำดับโทษมานี้เฉภาะแต่มีศักดินา ๕๐๐๐ ลงมา ถ้ามีศักดินา ๖๐๐๐ ขึ้นไป ถึง ๑๐๐๐๐ ให้ลงพระราชอาญามันผู้ที่ก่อเหตุใน ๔ สถาน ๆ ๑ ให้ลงพระราชอาญาทวนมันด้วยลวดหนัง ๒๕ ขวับ สถาน ๑ ให้เอาตัวขังไว้ ๑ เดือน สถาน ๑ ให้ถอดแล้วเอาตัวออกจากราชการ อิกสถาน ๑ ให้ปรับจตุรคูณ สถาน ๑ ให้ปรับตริคูณ ฤาทวิคูณ ฤาลา ๑ อิกสถาน ๑ ให้ภาคทัณฑ์ไว้ แล้วจึงชำระเนื้อความนั้นให้เห็นเท็จเห็นจริงต่อไป

ถ้าวิวาทกันจนถึงให้ทูลลองธุลีพระบาทเสด็จตกพระราชหฤไทย ให้ลงพระราชอาญาประหารชีวิตรมันเสีย ฯ

◎ มาตรา ๕๐ ถ้าเกิดรบพุ่งด้วยศัตรูโจรผู้ร้ายปล้นก็ดี โคกระบือช้างม้าแตกตื่นก็ดี ฤาเห็นเหตุไภยอันตรายอันจะถึงเจ้าชีวิตรเหนื่อเกล้าเหนื่อกระหม่อม ถ้าเสด็จยังทรงพระบรรธมหลับอยู่ ก็ให้ปลุกพระบรรธม เพื่อจะได้เสด็จแต่งพระองค์ทรงเครื่องป้องกันศัตรูแลไภยอันตรายทั้งปวงนั้น เสด็จตื่นต่อเกิดไภยอันตรายมาถึงพระองค์แล้วมิได้ปลุกพระบรรธมโดยเร็วพลันก็ดี ฤาไภยอันตรายยังอยู่ห่างไกลยังมิทันที่จะถึง แลมันตกเนื้อตกใจมิได้พิจารณา ไปปลุกพระบรรธมขึ้นก็ดี ท่านว่ามันต้องระวางโทษใน ๔ สถาน ๆ ๑ ให้ลงพระราชอาญาประหารชีวิตรเสีย อิกสถาน ๑ ให้ลงพระราชอาญาโยย ๕๐ ขวับ อิกสถาน ๑ ให้ลงพระราชอาญา ๒๕ ขวับ อิกสถาน ๑ ให้ภาคทัณฑ์ ควรลงโทษสถานใดก็ให้ลงโทษสถานนั้น ฯ

๏ มาตรา ๕๑ ถ้าเสด็จทรงพระพิโรธกริ้วคนใด ๆ ก็ดี แล้วทรงเรียกเอาพระแสงจะยิงแทงฟัน ประหารด้วยพระหัตถ์พระองค์เอง ห้ามมิให้คนหนึ่งคนใดเชิญพระแสงไปถวาย ให้นั่งเฝ้านิ่งอยู่ ถ้าพระองค์ทรงจับกระชากหยิบเอาด้วยพระหัตถของพระองค์เอง ตามชอบพระราชหฤไทย ถ้าผู้ใดเชิญพระแสงไปกราบทูลถวายในเวลานั้น ท่านให้ลงพระราชอาญาโบย ๒๕ ขวับ มิให้ข้าราชการเอาเยี่ยงอย่างต่อไป ฯ

๏ มาตรา ๕๒ ถ้าผู้ใดวิวาทตบตีชกต่อยแทงฟันยิงกัน ถึงเลือดหยดยางออกในพระราชวังก็ดี ถ้าหญิงข่าวผู้ใดแท้งลูกฤๅคลอดลูกในพระราชวังก็ดี ท่านว่าอุยาทว์จัญไรในพระราชวัง ถ้าเปนข่าวของใครให้เจ้าของทรัพย์ที่ปกครองหญิงนั้น มาทำพลีการตั้งโรงพิธีสมโภชตามประตูพระราชวังทั้ง ๔ ทิศ ให้มียายศรี ๔ คู บัตร ๕ ชั้น ๔ เงิม ปากประตู ๑ ไก่ ๑ คู่ ให้วงด้ายสายสิญน์ให้รอบพระราชวัง แล้วนิมนต์พระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์ ๗ องค์ในประตู ๑ ให้ครบประตูทั้งสี่ทิศ แล้วพระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์สมโภชพระราชวัง ๓ วัน แล้วให้เชิญชีพราหมณ์มาทำพลีการตามไสยสาตร ระงับเสดาะอุยาทว์จัญไร ให้มีระบำรำประโคมดุริยางคดนตรีให้ครบประตูทั้ง ๔ เสร็จแล้ว ให้เอาไก่ไปปล่อยเสียข้างนอกพระนิเวศน์ราชวัง ให้ไก่นั้นมันนำเอาอยาทว์จัญไรออกไป ฯ

๏ มาตรา ๕๓ ถ้าหญิงใดเปนข้าใต้ฝ่าลอองธุลีพระยาท ทรงโปรดพระราชทานให้เปนบำเหน็จรางวัลให้แก่ข้าราชการคนใด เปน

ภรรยาสามีกัน ถ้ามีโทษผิดประการใด ให้ทำแต่พอสมควรให้มันเข็ดหลาบ ถ้าตบตีจนถึงสาหัสมีบาดเจ็บพิการเสียรูปเสียโฉม ฤๅตายก็ดี ท่านว่ามันต้องระวางโทษ ๓ สถาน ๆ ๑ ให้ลงพระราชอาญาโบยด้วยลวดหนัง ๕๐ ขวับ อีกสถาน ๑ ให้ปรับเปนลเมิดพระราชบัญญัติ อีกสถาน ๑ ให้พรากจากกันเสีย มิให้มันเปนสามีภรรยาต่อไป ฯ

◎ มาตรา ๕๔ ถ้าสมเด็จพระราชบุตรี ฤๅพระภัคินียา พระราชนัดดา พระญาติวงษานุวงษ์ ฤๅพระสนมกรมการใด ๆ ถ้าทรงโปรดพระราชทานให้ สมเด็จพระราชบุตราพระองค์ใด ฤๅข้าราชการใด ๆ ตามชั้นลำดับมานี้ ถ้าหญิงนั้นมีความผิดกระทำลเมิดอาญาประการใด จะทำโทษประการใด ๆ มิได้เข็ดหลาบ ชายสามีจะไม่พอใจเลี้ยงไว้เปนภรรยา ให้นำตัวหญิงนั้นไปส่งต่อกรมพระราชวัง ให้กรมพระราชวังนำหญิงนั้นขึ้นกราบบังคมทูลถวายคืน ถ้ามิได้นำหญิงนั้นไปส่งกรมพระราชวัง แล้วเอาหญิงนั้นไปซื้อขายให้แก่คนอื่นเสียก็ดี ฤๅขับไล่หญิงนั้นให้ไปเสียก็ดี พิจารณาเปนสัตย์ ให้ลงพระราชอาญาปรับชายนั้นเช่นลเมิดพระราชบัญญัติ แล้วให้เอาหญิงนั้นมากราบทูลถวายให้จงได้ ถ้าซื้อขายให้คนต่างประเทศ ท่านว่ามันต้องในระวางโทษลเมิดลักพาเอาหญิงในพระราชวังไป โดยบทพระอัยการ ฯ

◎ มาตรา ๕๕ ถ้าคนใด ๆ เข้ารับราชการในกรมวัง ห้ามมิให้แต่งตัวเหมือนชายหนุ่มนักเลงเจ้าชู้ เอาดอกไม้ฤๅบุหรี่ทัดหู ฤๅเข้าขลุ่ยนั่งผิวปากร้องเพลง ชักสีซอ ดีดพิณ ฤๅมีเครื่องสายบันฤๅ

ศัพทสำเนียงเสียงดนตรีต่าง ๆ เช่นเครื่องย่วยวนใจทั้งปวง ถ้าผู้ใดขัดขืนมิได้เชื่อฟังตามพระราชบัญญัติ เอาบุหรี่ฤาดอกไม้ทัดหู นุ่งผ้าแต่งตัวมีสีต่าง ๆ เข้าไปในพระราชวัง ให้ลงพระราชอาญาเจียนใบหูมันเสีย อย่าให้มันเอาดอกไม้ฤายาบุหรี่ทัดหูต่อไป ถ้าผิวปากฤาร้องเพลง ให้ลงพระราชอาญาเจียนผีปากมันออกเสีย อย่าให้มันผิวปากร้องเพลงต่อไป ถ้ามันชักสีซอดีดพิณฤาเล่นเครื่องสายสรรพดนตรีต่าง ๆ นั้น ท่านให้ลงพระราชอาญาตัดนิ้วมือมันเสียทั้ง ๑๐ นิ้ว อย่าให้มันดีดฤาตีทำได้ต่อไป ถ้าทรงพระเมตตาโปรด ให้ไถ่โทษได้ โดยพระราชกฤษฎีกาตั้งไว้ ๚

◎ มาตรา ๕๖ ถ้าผู้ใดเข้าไปรับราชการในพระราชวัง บังอาจกระทำล่วงลเมิดพระราชบัญญัติ มันไปขอหมากฤาบุหรี่พระสนมกรมการ เพื่อป้องกันความผิดทั้งปวง โดยกลอยายแยบคายในเชิงเสน่หาก็ดี ฤาพระสนมกรมการขอสรรพสิ่งของต่าง ๆ เปนของจะหาให้ โดยความเสน่หารักใคร่ก็ดี พิจารณาเปนสัตย์เห็นว่าคนทั้งสองมิใจปดิพัทธรักใคร่ไปมาหากัน ท่านว่ามันไปสมคบกันกับพระสนมท่านให้ลงพระราชอาญาโบยหญิงนั้น ๓๐ ขวับ แล้วห้ามมิให้เข้าไปในพระราชวัง ส่วนชายนั้นถ้ามันจงใจเสน่หารักใคร่ด้วย ให้ลงพระราชอาญาโบย ๒๕ ขวับให้มันเข็ดหลาบ อย่าให้มันเอาเยี่ยงอย่างกันต่อไป ๆ

◎ มาตรา ๕๗ ถ้าผู้ใดได้เห็นว่า คนใดกระทำความผิดลเมิดพระราชบัญญัติ ไปเปนชู้สาวด้วยหญิงแม่หม้ายหลวงก็ดี ฤาได้เห็นมันพากันไปหลับนอนตามบ้านเรือนในที่ใดตำบลใดก็ดี ฤาได้เห็นผู้ใด

หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ นครราชสีมา

กระทำอุบาทว์เกินเลยพระราชอาญาประการใด ๆ ก็ดี แล้วผู้ที่รู้เห็นนั้นนิ่งเฉยเสีย มันคบคิดยิ่งยังความผิดนั้นไว้ต้องในบทใด ๆ ก็ดี พิจารณาเปนสัตย์ ท่านว่ามันต้องในระวางโทษลเมิดพระราชอาญาพระราชกฤษฎีกาท่านบัญญัติไว้ ฯ

◎ มาตรา ๕๘ ถ้าผู้ใดด่าแช่งกันต่อน่าพระที่นั่งก็ดี ฤๅต่อพระภักตร์สมเด็จพระอรรคมเหษีก็ดี ฤๅต่อพระภักตร์สมเด็จพระอรรคชายาก็ดี ฤๅสมเด็จพระราชเทพีก็ดี ท่านให้ลงพระราชอาญาผ่าปากมันเสีย ถ้ามันด่าแช่งกันต่อหน้าพระแม่นางฤๅพระนางนักแม่นางก็ดี ฤๅต่อหน้าข้าราชการกำลังรับราชการอยู่ตามตำแหน่งก็ดี ท่านให้ลงพระราชอาญาตบปากมัน ถ้ามันด่าแช่งวิวาทกันถึงตบตีฤๅยิงแทงฟันกันต่อน่าพระที่นั่งต่อพระภักตร์ ท่านให้ลงพระราชอาญาประหารชีวิตรมันเสีย ถ้าตบตีชกต่อยแทงฟันกันต่อหน้าพระแม่นางฤๅพระนางนักแม่นาง ฤๅต่อหน้าอรรคเสนาบดี ข้าหลวงผู้ใหญ่ผู้น้อย ต้องในระวางโทษให้ลงพระราชอาญาโยยตั้งแต่ ๑๕ จนถึง ๕๐ ขวับตามโทษานุโทษหนักเบา ฯ

◎ มาตรา ๕๙ ถ้าผู้ใดบังอาจบุกรุกปาฤๅยิงขว้างเข้าไปถูกพระราชวัง พระคลัง พลับพลา ตำหนัก ฉนวน สวนอุทยาน ราชฐานมณเฑียรใด ๆ ในพระราชวัง จับตัวได้พิจารณาเปนสัตย์ ให้ลงพระราชอาญาโยย ๖๐ ขวับ แล้วเอาตัวมันไปขังไว้ ถ้าพระราชทรัพย์ของหลวงสิ่งใด ๆ หักพังให้มันจัดการทำใช้ฤๅหามาใช้หลวง ถ้าทำฤๅหาใช้ไม่ได้ให้ปรับมันเอาจตุรคูณ ถ้ามันปาฤๅยิงขว้างเข้าไป

ถูกเจ้าชีวิตรเหนือเกล้าเหนือกระหม่อม ฤๅถูกสมเด็จพระราชบุตรา พระราชบุตรี พระภคินีโย พระภคินียา ฤๅพระราชนุตโต พระราชนุตตา ฤๅพระสนมกรมการที่พระองค์เสด็จทรงโปรดนั้น ให้ลงพระราชอาญาประหารชีวิตรมันเสีย ถ้ามันปาฤๅยิงขว้างถูกพระสนมกรมการบรรดาอยู่ในพระราชวังนั้น ให้ปรับมันผู้กระทำผิดโดยถานลเมิดพระราชอาญาเอา ๔, ๓, ๒, คูณ ถ้าปาฤๅยิงขว้างถูกมิยาดเจ็บถึงสาหัส ให้ปรับมันตามบาดเจ็บนั้น ให้เอา ๔, ๓, ๒, คูณ โดยพระราชกฤษฎีกาตั้งไว้ ฯ

◎ มาตรา ๖๐ ถ้าผู้ใดเถียงฤๅขัดพระราชโองการเจ้าชีวิตรเหนือเกล้าเหนือกระหม่อม ฤๅสมเด็จพระราชบุตรี สมเด็จพระราชบุตรา ฤๅสมเด็จพระภคินีโย สมเด็จพระภคินียา สมเด็จพระราชนุตโต สมเด็จพระราชนุตตา สมเด็จพระอนุชา กระษัตริกระษัตรากดี เจ้าจอมพระแม่นาง พระนาง นักแม่นาง นางผู้ใหญ่ผู้น้อย พระสนมกรมการก็ดี มันแช่งด่าครหานินทาประการใด ๆ ฤๅมันแช่งด่าปราสาทราชฐานอุทยานตำหนักก็ดี พิจารณาเปนสัตย์ว่ามันต้องในระวางโทย ๙ สถาน ๆ ๑ ให้ลงพระราชอาญาตัดศอแล้วริบราชยาทว์ อิกสถาน ๑ ให้ผ่าปากฤๅฉีกปากมัน อิกสถาน ๑ ให้โบยด้วยลวดหนัง ๕๐ ขวับ ฤๅ ๒๕ ขวับ อิกสถาน ๑ ให้ขังไว้ ๒ เดือนฤๅ ๓ เดือน อิกสถาน ๑ ให้ปรับเอา ๔ คูณ อิกสถาน ๑ ให้ปรับเอา ๓ คูณ อิกสถาน ๑ ให้ปรับเอา ๒ คูณ อิกสถาน ๑ ให้ภาคทัณฑ์ไว้ ฤๅควรทำโทษสถานใดแล้วแต่เจ้าชีวิตรเหนือเกล้าเหนือกระหม่อม ฯ

◎ มาตรา ๖๑ ถ้าผู้ใดเถียงฤๅขัดพระราชโองการให้เสียหายผลประโยชน์ในราชการแผ่นดิน ท่านให้ลงพระราชอาญาโยย ๕๐ ขวับแล้วให้ตัดปากมันเสีย ถ้าปากแขงเถียงขัดพระราชโองการ ยังมิได้เสียหายในราชการแผ่นดินก็ดี ท่านให้ลงพระราชอาญาโยย ๕๐ ขวับแล้วเอากะลาตบปากมัน ถ้ามันด่าแช่งฤๅครหานินทา ฤๅมันทำนายทายเจ้าชีวิตรเหนือเกล้าเหนือกระหม่อมเปนประการใดที่ชั่วร้ายนั้น ท่านให้ลงพระราชอาญาเอามีดผ่าปากแล้วลาดตระเวนประจานเสร็จแล้วประหารชีวิตร ทั้งริบราชบาทว์ด้วย โดยบทพระอัยการ ฯ

◎ มาตรา ๖๒ ถ้าผู้ใดแช่งด่าครหานินทาฤๅเถียงพระราชโองการสมเด็จพระอุปโยราช สมเด็จพระอุปราช ฤๅสมเด็จพระราชบิดา ราชมารดา สมเด็จพระไอยุโก พระไอยกานั้น ท่านให้ลงพระราชอาญาโยย ๕๐ ขวับ แล้วให้ผ่าปากมันจนถึงใบหู ถ้าทรงพระเมตตาโปรดมิให้ โยยหลังฤๅมิให้ผ่าปาก ก็ให้ปรับโดยถานลเมิดพระราชอาญาเอา ๔ คูณ ฯ

◎ มาตรา ๖๓ ถ้าผู้ใดห้าวหาญบังอาจแช่งด่าเถียงปากแขงมิได้เกรงกลัว สมเด็จพระราชบุตริ ฤๅพระราชบุตรา ฤๅสมเด็จพระภัคินิโย ภัคินิยา สมเด็จพระราชนุตโต ราชนุตตา ฤๅสมเด็จพระบิตุฉา มาตุฉา สมเด็จพระอรรคมเหษี พระเทพี พระชายา ท่านให้ลงพระราชอาญาโยย ๕๐ ขวับ แล้วเอากะลาตบปากมัน ถ้าทรงพระเมตตาโปรดมิให้ โยยหลังฤๅตบปากด้วยกะลา ก็ให้ปรับมันโดยถานลเมิดพระราชอาญาเอา ๓ คูณ ฯ

◎ มาตรา ๖๔ ถ้าผู้ใดเถียงขัดด่าว่าเจ้าชีวิตร เข้าจอมกัยทั้ง พระแม่นาง พระนาง นักแม่นาง นักนาง ที่ทรงพระเมตตาโปรดให้มียศบันดาศักดิเปนข้าหลวงสนิทชิดทูลลองธุลีพระบาทนั้น ท่านให้ลงพระราชอาญาโยย ๒๕ ขวัย แล้วเอากะลาตบปากมันด้วย ถ้าทรงพระเมตตาโปรดมิให้ โยยหลังฤาผ่าปาก ก็ให้ลงพระราชอาญาปรับมันโดยถานลเมิดพระราชกฤษฎีกา มีอยู่ในกรมราชทัณฑ์ฤากรมราชศักดิ ๚

◎ มาตรา ๖๕ ถ้าผู้ใดครหานินทาติเตียนปราสาทราชฐานวิมานตำหนักพระราชวัง ฤาสรรพการทั้งปวงที่พระองค์ทรงดำริห์แล้วให้ทำขึ้น ท่านให้ลงพระราชอาญาโยย ๓๐ ขวัย แล้วเอาค้อนไม้ตีปากแล้วให้ปรับเปนลเมิดพระราชอาญาด้วย ๚

◎ มาตรา ๖๖ ถ้าผู้ใดวิวาทด่าติกันเวลารักษาทวารปราสาทราชฐาน ฤาตามช่องพระแกลปรางปราสาทราชฐานพิมานบรรธมก็ดี มันกระทืบเบ็ดทำลายช่องพระแกลก็ดี ฤากลิ้งเกลือกเดินเหยียบย่ำเหนือฟูกพรมที่บรรธมฤาที่ประทับก็ดี ยืนขึ้นตามช่องพระแกลฤากำแพงก็ดี ขับได้พิจารณาเปนสัตย์ ให้ลงพระราชอาญาโยย ๒๕ ขวัย แล้วตัดแขนตัดเท้าประหารชีวิตรมันเสีย อย่าให้คนทั้งปวงเอาเยี่ยงอย่างต่อไป ๚

◎ มาตรา ๖๗ ถ้าผู้ใดทัดดอกไม้ฤาบุหรี่ ฤานุ่งผ้าสีชมพูสีแดง ฤาคาดพุงพาดย่าสองไหล่ ฤานุ่งผ้าลอยชายเข้าไปในชั้นกำแพงพระราชวัง เดินยืนทำท่าทางตรงน่าพระที่นั่ง มันเดินเข้าไป

ในที่ฉนวนพลับพลาตำหนักที่เคยประทับ มันแสดงกิริยาหมิ่นประมาท สัตรีหญิงพระสนมกรมการข้าหลวงข้างใน ให้ตำรวจวังซ้ายขวา ห้ามปรามขับไล่ให้ออกไปให้พ้น ถ้ามันมิได้เชื่อฟังคำ ให้ลงพระราชอาญาโดย ๑๕ ขวับ แล้วเอาตัวไปขังไว้ ๓ วันแล้วจึงปล่อยไป ฯ

◎ มาตรา ๖๘ ลักษณตำรวจวังตั้งตรวจตารักษาหญิงพระสนมกรมการข้าหลวงข้างใน รับผิดชอบเหมือนอัยการตำรวจวังนอก ถ้ามีความผิดประการใด ๆ มีโทษลเมิดพระราชอาญาเหมือนกัน ฯ

◎ มาตรา ๖๙ ถ้าพระองค์เสด็จดำรัสสั่งให้ลงพระราชอาญาคนใดก็ดี ถ้าหลังคนนั้นยังไม่เคยรับพระราชอาญาเลย ถ้าดำรัสสั่งให้ลงพระราชอาญามากน้อยเท่าใดก็ดี ให้โบยลดหย่อนผ่อนลงมา ๑๐ ขวับ ถ้าดำรัสสั่งกระชั้น ๆ ซ้ำ ๒ หน ๓ หน จึงโบยให้ครบตามกระแสพระบรมราชโองการ ฯ

◎ มาตรา ๗๐ ถ้าผู้ใดคบคิดกันเสพสุรายาเมาในพระราชวังก็ดี นำสุราเข้าไปก็ดี ฤาต้มสุราในพระราชวังก็ดี ฤากรอกสุราให้กันกินในพระราชวังก็ดี ถ้าชักว่าวขึ้นข้ามเหนือพระราชวังก็ดี ฤาขว้างก้อนอิฐก้อนดินก้อนหินท่อนไม้ฤาสรรพสิ่งทั้งปวงให้ข้ามไปเหนือพระราชวัง ฤาพระราชมณเฑียรก็ดี ขับได้พิจารณาเปนสัตย์ ให้ลงพระราชอาญาตัดแขนเสีย ถ้าขว้างข้ามพระที่นั่งที่เสด็จประทับอยู่ ให้ลงพระราชอาญาประหารชีวิตรมันเสีย ฯ

◎ มาตรา ๗๑ อิกประการหนึ่งถ้าไม่มีบันดาศักดิ ฤๅไม่เคยเข้าไปหลับนอนในพระราชวัง แล้วมันเข้าไปหลับนอนในพระราชวัง พิจารณาเปนสัตย์ เห็นว่ามันเข้ามาหลับนอนโดยสัตย์สุจริต ให้ลงพระราชอาญาโดย ๑๐ ขวับ ถ้าเจ้าพนักงานรักษาการในพระราชวังให้มันหลับนอน ให้ลงพระราชอาญาโดยเจ้าพนักงานผู้อนุญาตให้หลับนอนแทนตัว ๑๐ ขวับ ถ้าพิจารณาเปนสัตย์ เห็นว่ามันเปนพวกศัตรูผู้ร้าย ให้ลงพระราชอาญาตามบทพระอัยการ ฯ

◎ มาตรา ๗๒ ถ้าพวกโจรศัตรูผู้ร้ายแปลกปลอมเข้าไปข้างในพระราชวังก็ดี ฤๅโคกระบือช้างม้าฤาสุนักข์ สรรพสัตว์ดร้ายวิ่งเข้าไปในพระราชวังก็ดี ถ้ามันวิ่งเข้าไปถึงพระแท่นข้างในพระที่นั่งก็ดี ถึงพระที่นั่งฤๅตำหนักที่เสด็จประทับก็ดี ถ้าเปนตัวใหญ่ดุร้าย ฤๅสุนักข์เปนบ้าก็ดี คนบ้าก็ดี ฤๅศัตรูโจรผู้ร้ายแปลกปลอมเข้าไปนั้น กระทำให้พระองค์มีความหวาดเสียวตกพระไทย ถ้าถึงไล่ทุบตีแทงฟันฤๅเหยียบย่ำประการใด ๆ ก็ดี ผู้คนในพระราชวังพิการบาดเจ็บล้มตายก็ดี ท่านให้ลงพระราชอาญาตำรวจวังผู้รักษาการนั้น ให้ประหารชีวิตรมันเสีย แล้วให้ริบราชบาทว์ด้วย ส่วนนายพระทวารให้ลงพระราชอาญาควักในตาทั้งสองออกเสีย ถ้าเพียงแต่มันเข้ามาแล้วจับตัวได้ ฤๅขับไล่ให้ออกไปได้ก็ดีให้ลงพระราชอาญาตำรวจวัง ๕๐ ขวับ ส่วนนายพระทวารนั้นให้ลงพระราชอาญา ๑๕ ขวับ ฯ

◎ มาตรา ๗๓ ถ้าผู้ใดเปนเจ้าพนักงานสำหรับใส่กุญแจ ฤๅไขกุญแจประตูพระราชวังก็ดี มันรู้มนต์วิทยาอาคมเสดาะเบิดทวารพระ

ราชวังให้หลุดออกมาก็ดี ฤๅเข้ามนต์สกดนายทวารพระราชวังก็ดี แล้วมันเข้าไปในพระราชวังลักเอาพระราชทรัพย์ก็ดี ฤๅเปนชู้สาวด้วยหญิงในพระราชวังก็ดี ลักนำพาหนีไปก็ดี พิจารณาเปนสัตย์ ท่านว่ามันต้องโทษในระวางมหันตโทษให้ตัดแขนตัดเท้าแล้วประหารชีวิตรเสีย ส่วนครูมันนั้นพิพากษาโดยสัตย์เห็นมันคบคิดกันประการใด แล้วให้มนต์วิชานั้นมา ท่านว่ามันทั้งสองต้องโทษอย่างเดียวกัน ๚

◎ มาตรา ๗๔ ถ้าพระมหากระษัตริย์ขัตติยวงษ์ทรงพระกรุณาโปรดข้าราชการใด ๆ ตั้งให้เปนอธิบดีสมุหนายกกรมพระตำรวจรักษาพระองค์ที่มีความซื่อสัตย์บำรุงรักษาภักดีต่อพระยาทสมเด็จพระบรมนารถบพิตร ซึ่งเปนเจ้าชีวิตรเหนือเกล้าเหนือกระหม่อม ให้ดูแลตรวจตราต่างพระเนตรพระกรรณ ในเวลาค่ำคืนให้บังคับบัญชาข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยไปประชุมให้พร้อมกันตามลำดับชั้นผู้ใหญ่ผู้น้อยอย่าให้ขาด ถ้าเวลาใดเสด็จพระราชดำเนินไปทางใด ๆ ก็ดี ในเวลากลางคืนกลางวันก็ให้แวดล้อมตามเสด็จทรงพระราชดำเนินอย่าให้ห่างไกลพระองค์ ถ้าเกียจคร้านแลทิ้งราชการมิได้เอาใจใส่ตามพระราชนิยมฤๅไม่ประพฤติตามพระราชบัญญัตินี้ ท่านว่ามันลเมิดพระราชอาญา ๚

◎ มาตรา ๗๕ กรมพระตำรวจวังรักษาองค์ซ้ายขวา ให้พึ่งบังคับบัญชาสมุหนายกพระกระลาโหม กรมพระตำรวจน่ารักษาองค์ซ้ายขวาให้พึ่งบังคับบัญชาสมุหนายกมหาดไทย แม้ชำระความคดีเรื่องใด ๆ เปนความอาญาอุทธรณ์ชำระต่างพระเนตรพระกรรณของ

พระองค์ ถ้าพิพากษาตัดสินคดีเรื่องใดไม่เด็ดขาด ให้นำขึ้นเสนอต่อสมุหนายกพระกระลาโหม ฤๅมหาดไทยตามลำดับเข้ากระทรวง แล้วทำฎีกาความสัตย์ตรามูลคดีส่งไปถึงพระราชครูโรงใน จะได้ปฤกษาชำระให้เจ้ากระทรวงเจ้ากรมตามซ้ายขวาตัดสินเรื่องนั้นต่อไป ถ้าคู่ความยังไม่พอใจยินยอม ให้ทำใบระวางพ่องนั้น ยอกไปให้พระราชครูใน ให้รื้อคดีเรื่องนั้นขึ้นพิพากษาตราตามกฎบังคับความ ถ้าตัดสินชำระคดีเรื่องนั้นยังไม่เด็ดขาดต่อไปได้ ให้คัดคำตรามูลคดีโจทย์จำเลย นำขึ้นกราบบังคมทูลเกล้า ฯ ถวาย พระองค์จะได้เสด็จออกมาทรงพระวินิจฉัยคดีเรื่องนั้นให้ ถ้าจะชำระตัดสินความเอง ท่านว่าต้องโทษลเมิดพระราชอาญา ถ้าตัดสินลำเอียงไปฝ่ายโจทย์ฝ่ายจำเลยให้ขาดจากความยุติธรรม ให้ปรับเปนลเมิดพระอาญาตามบันดาศักดิ์โดยพระราชกฤษฎีกา ด้วยเหตุใดจึงได้บัญญัติไว้ดังนี้ เพราะท่านว่าสุดศาลาแล้ว ยังแต่ศาลาตำรวจเท่านั้น ถ้ายังคัยความผิดถูกประการใดก็ดี จะหาศาลาใดรื้อเอาคดีเรื่องนั้นมาชำระตัดสินอีกไม่ได้เลย ๗

◎ มาตรา ๗๑ ถ้ากรมพระตำรวจคัดคำตรามูลคดีนำความขึ้นกราบบังคมทูลเกล้า ฯ ถวายก็ดี ฤๅนำความขึ้นเสนอต่อสมุหนายกให้เปนประธานก็ดี ฤๅทำคำสัตย์ส่งไปถึงที่ปฤกษากฎหมายให้บังคับคดีนั้นให้เด็ดขาด ถ้าจะออกนั่งชำระพิพากษาความก็ดี ฤๅสืบพยานก็ดี ควรยอกคู่ความทั้งสองให้รู้เห็น ถ้ามิได้ยอกคู่ความทั้งสองให้รู้ ฤๅมิได้นำคู่ความไปพร้อมพระราชโองการ ฤๅพังคำบังคับบัญชาตาม

กฎหมาย ฤๅพึงคำพยานก็ดี กรายทูลพ้องร้องไม่ให้หมดเนื้อความที่โจทย์จำเลยพ้องร้อง ฤๅคำพยานไม่ให้หมดสำนวนคำในคดี ถ้าค่ความวิวาทกรายทูลพ้องเสนอขึ้นพิจารณาเปนสัตย์ ให้ปรับเปนลเมิดพระราชอาญา แล้วให้เอาตัวออกจากราชการ ไม่ให้เปนกรรมการชำระความต่อไป ฯ

◎ มาตรา ๗๗ ถ้ากรมพระตำรวจรักษาพระองค์รับฎีกาจากคู่ความไว้ก็ดี เบิดประตูติกลองให้เรียกค่ารับฎีกา ๖ บาท แล้วให้เรียกค่าเบิดประตูโรงกลองอีก ๖ บาท ค่าติกลอง ๔ บาท ๒ สลึง ค่านำฎีกาขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวาย ๖ บาท เวลาที่จะรับฎีกานั้นให้พิเคราะห์ดูสำนวนปากคำโจทย์จำเลยด้วยกันแล้วตรามูลคดีนั้น ให้พินิจพิจารณาดูคำที่ควรทั้งเนื้อความให้ถูกต้อง ถ้าคำใดไม่ควรฤๅเนื้อความไม่ถูกต้องเข้าในคำราชตระกูลไม่ควรให้นำฎีกานั้นขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวายเลย ให้มอยฎีกานั้นคืนให้แก่โจทย์จำเลยเอาไป ถ้ารับแล้วมิได้พินิจพิจารณาดูให้เลอียด ฎีกาฉบับใดที่ไม่ควรจะนำขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวาย แล้วนำขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวายก็ดี คดีเรื่องใดไม่ควรให้ติกลองร้องฎีกา แล้วปล่อยให้ติกลองร้องฎีกาก็ดี เรื่องใดควรที่จะพ้องร้องมิได้บังคับให้พ้องร้องคดีเรื่องใดที่ควรพิพากษาเด็ดขาดได้ แล้วปล่อยให้ติกลองร้องฎีการ้องคดีเรื่องนั้นขึ้นอีก พิพากษาโดยสัตย์ ให้ปรับเปนลเมิดพระราชอาญา เปนพินัยเข้าหลวง แล้วใช้เงินที่คู่ความเสียไปเท่าใดให้ปรับมัน

เอา ๒ คูณ ยกเงินเดิมนั้นให้เข้าของทรัพย์ที่เสียไปในคดีเรื่องนั้น ที่เหลืออยู่นั้นให้แบ่งเปนค่าตัดสินส่วนหนึ่ง เปนพินัยหลวงส่วนหนึ่ง โดยพระกฤษฎีกาตั้งไว้ มิให้ปรานีมันเลย ฯ

๏ มาตรา ๗๘ ถ้าคดีเรื่องใดที่ไม่ควรเอาตัวโจทย์จำเลยมากักขังก็ดี ไม่ควรข่มเหงแล้วมันข่มเหง ไม่ควรยกเอาคดีเรื่องนั้นขึ้นกราบบังคมทูลเกล้า ฯ ถวาย แล้วมันยกเอาขึ้นกราบบังคมทูลเกล้า ฯ ถวาย เชิญให้เสด็จออกทรงวินิจฉัย ไม่ควรพ้องร้องให้พ้องร้อง การไม่ควรบังคับบัญชาแล้วบังคับบัญชาก็ดี พิพากษาตราคดีอาญาให้ยืดยาวไปกว่าหนึ่งเดือนเปนพระราชกำหนด พิจารณาเปนสัตย์ ให้ปรับเปนลเมิดพระราชอาญา แล้วให้ไถ่โทษที่กระทำให้เขามีความผิดเสียหายนั้นด้วย แล้วใช้ทรัพย์ที่บังคับเอามาจากเขานั้นโดยพระอัยการ ฯ

๏ มาตรา ๗๙ กรมพระตำรวจเวรหายขาดไป มิได้เข้าอยู่ประจำรักษาการฤาเผ้าบำเรอ เวลาเสด็จโดยมิกระบวนแห่ มิได้เข้ากระบวนแห่ตามเสด็จก็ดี ฤาเสด็จออกน่าพระลานเกษมสำราญพระราชหฤไทย มิได้ขึ้นเผ้าก็ดี ถ้าเข้าเผ้าเสด็จ มิได้นุ่งผ้าคาดพุงรัดเอวให้เรียบร้อย มิได้ถือหอกเข้าเผ้าก็ดี ถ้าตำรวจน่าตามเสด็จฤาเผ้าเสด็จมิได้ถือหวายก็ดี ถ้าเสด็จรับสั่งตัวใช้สอยมิได้เห็นตัวอยู่ประจำการก็ดี ถ้าเสด็จจะรับสั่งให้ลงพระราชทัณฑ์ข้าราชการใด ๆ รับสั่งเรียกเอาหวายมิได้ก็ดี ถ้าเสด็จออกมิได้ตรวจตราดูแลผู้คนฤาสัตว์ออกไปให้ห่างก็ดี เวลา

คำคืนตามเสด็จมิได้ถือเพลิงก็ดี ถ้าผู้ใดเดินผ่านน่าพระที่นั่งไม่มี
ผู้ใดห้ามปรามก็ดี ถ้ามนุษย์ฤาสัตว์อยู่ขวางน่าพระที่นั่ง ไม่มีใคร
มาห้ามปรามฤาขับไล่ก็ดี ถ้าเสด็จประทับพลับพลามิได้ตรวจตราดู
ร้านเพลิงก็ดี ฤามิได้บังคับบัญชาให้ลาดตระเวนระวังการรักษาพระองค์
ก็ดี ท่านให้ลงพระราชอาญาโบย ๒๕ ขวับ ฤา ๑๕ ขวับตามโทษา
นุโทษหนักเบา ถ้าตามเสด็จยกหอกตั้งขึ้น ท่านให้ลงพระราชอาญา
โบย ๕๐ ขวับ ถ้ายกหอกขึ้นตะพายบ่า ถ้าดายไม่มีผักฤาหอกไม่มีผัก
ท่านให้ลงพระราชอาญาประหารชีวิตรมันเสีย ๗

◎ มาตรา ๘๐ ถ้าผู้ใดวิวาทด่ากันเถียงกันอยู่ข้างในพระที่นั่งก็ดี
พูดจาห้าวหาญหยาบคายอวดอ้างเปนคนเก่งดุดันร้ายกาจต่อน่าพระที่นั่ง
ก็ดี ทัดดอกไม้ฤาขุหรี่ ห่มผ้าห้อยบ่าสองไหล่เดินไกวแขน นุ่งผ้า
ลอยชาย หยุดยืนเดินผ่านน่าพระที่นั่งเข้าไปในฉนวนพลับพลาน่า
พระลานสถานตำหนักก็ดี ฤาเทลาะวิวาทด่ากันก็ดี ให้ห้ามปราม
ไล่ออกให้ห่าง ถ้ามันไม่เชื่อฟังให้จับตัวลงพระราชอาญา ๑๕ ขวับ
แล้วเอาตัวมันขังไว้อีก ๓ วัน ๗

◎ มาตรา ๘๑ ถ้าดำรัสใช้ตำรวจเวรให้เรียกข้าราชการใด ๆ
ก็ดี ให้ไปบังคับกิจราชการ ถึงข้าราชการใดก็ดี ถ้าฟังไม่สัพแล้ว
เอาเนื้อความขันกราบทูลเสนอ ถ้าไปเรียกเขาผิดชื่อ ไปบังคับยอกการ
เขาผิดจากพระราชโองการที่รับสั่งไปนั้น ให้ลงพระราชอาญาโบย
๑๕ ขวับ ถ้าไปยอกการผิดมีความเสียหายถึงการแผ่นดิน ท่านว่าต้อง

ระวางโทษ ๓ สถาน สถาน ๑ ให้ลงพระราชอาญาโยย ๕๐ ขวับ แล้วเอาตัวออกจากราชการเสี่ย อิกสถาน ๑ ให้ลงพระราชอาญาตัดปากมันเสี่ย อิกสถาน ๑ ให้ลงพระราชอาญาเจียนใบหูมันเสี่ย อย่าให้ข้าราชการทั้งปวงเอาเยี่ยงอย่างต่อไป ฯ

๏ มาตรา ๘๒ ถ้าดำรัสให้ตำรวจวังฤๅกรมวังผู้เฒ้าผู้แก่ ฤๅท้าวนางข่าโขลนขอกตำรวจเวรให้ไปเรียกข้าราชการใด ฤๅให้ไปเอาสิ่งใดไปกระทำการประการใด ถ้ามิได้เชื่อฟังคำขอกเล่า ให้กราบบังคมทูลเสนอ ถ้ามิได้รับสั่งฟังคำที่บังคับนั้นแล้วเพิกเฉยเสี่ย มิได้ไปมิได้ทำการตามบังคับก็ดี ต้องโทษที่มันขัดขวางพระราชบัญชาการให้มีโทษ ๓ สถาน คือสถาน ๑ ให้ลงพระราชอาญาตัดหัวแล้วริบเอาบ้านเรือนมันเสี่ยด้วย อิกสถาน ๑ ให้ลงพระราชอาญาโยย ๕๐ ขวับแล้วเอาตัวออกจากราชการเสี่ย อิกสถาน ๑ ให้ปรับเอา ๔ คูณ ฯ

๏ มาตรา ๘๓ ถ้าดำรัสใช้ตำรวจรักษาองค์ให้ออกไปเตือนเร่งเอาเลขส่วยอากรข้างในข้างนอก กรายถวายบังคมลาแล้วมิได้ไปเอง ใช้คนอื่นให้ไปแทนตัว ให้ลงพระราชอาญาเอาตัวมาขังไว้กว่าคนที่ไปนั้นกลับมาแล้วจึงปล่อยตัวไป ถ้าคนใช้ไปต่างตัวนั้นไปแล้วมิได้ราชการก็ดี ไปทำให้เสียหายในทางราชการของท่านก็ดี ไปช้าเกินกว่าพระราชกำหนดก็ดี ถ้าตัวไปเองแล้วทำเพิกเฉยเสี่ย มิได้ขวนขวายเตือนทวงเอาตามระเบียบราชการ ให้เนิ่นช้าไปไม่ได้ตามที่ดำรัสสั่งบังคับก็ดี ไปกินสินบนแล้วเอาใจให้ผัดผ่อนเวลาให้เสียราชการของ

ท่านก็ดี ออกไปแล้วมันขู่ข่มเหงให้อาณาประชารายฎรเกรงกลัว มันทำเหนือกฎเหนือยังคับให้ได้ความรำคาญเดือดร้อนก็ดี ไปทำโดยอคติ ๔ ประการก็ดี พิจารณาเปนสัตย์ ท่านว่ามันต้องในระวางโทษ ๖ สถาน ตามโทษานุโทษหนักเบา โดยพระอัยการบัญญัติไว้ ฯ

◎ มาตรา ๘๔ ถ้าศัตรูก็ดี ฤๅสรรพสัตว์ดุร้ายก็ดี มนุษย์ก็ดี สัตว์ก็ดี ที่เปนข้าเสียจริตเข้าไปในพระราชวังถึงพระลานน่าพระราชโรงเปนเขตรน่าที่อัยการตำรวจ มันทำให้เสด็จตกพระราชหฤไทยกลัว ท่านให้เอาโทษตำรวจถึงประหารชีวิตร ส่วนนายทวารนั้นท่านให้ลงพระราชอาญาควักเอาลูกในตาออกเสียทั้งสองข้าง ถ้าเสด็จมิได้เห็นมิได้ตกพระไทยกลัว มันขับไล่ออกไปเสียได้ พระองค์เสด็จทรงทรายต่อภายหลัง ให้ลงพระราชอาญาโยยตำรวจ ๓๐ ขวัย ให้ลงพระราชอาญาโยยนายทวาร ๑๕ ขวัย ฯ

◎ มาตรา ๘๕ ถ้าผู้ใดนุ่งผ้าใส่เสื้อมีสีเหลืองสีแดง ฤๅนุ่งดำใส่เสื้อกระยอก ฤๅนุ่งผ้าไม่มีน่า ฤๅใส่เสื้อนอกแล้วเอาผ้าห่มห่มทับบนเสื้อ ฤๅผ้าขาวม้าพาดบ่าทั้งสองไหล่ ฤๅนุ่งผ้าปกกรอมลงใต้สดือก็ดี นุ่งผ้าลอยชายก็ดี นุ่งผ้าจีบก็ดี ฤๅนุ่งผ้าเอาชายมาเหน็บน่าก็ดี ฤๅเอาดอกไม้บุหรี่ทัดหูก็ดี แล้วเดินเข้าไปในพระราชวัง ฤๅเดินเข้าไปในฉนวนน่าพลับพลาก็ดี ในรั้วกำแพงกระลาบาทก็ดี ฤๅเข้าไปตรงน่าพระที่นั่งวาหะณะก็ดี จับตัวได้พิพากษาโดยสัตย์ ว่าต้องโทษลเมิดพระราชอาญา ฯ

◎ มาตรา ๘๖ ถ้าสมเด็จพระราชบุตรี ฤาสมเด็จพระราชบุตรา สมเด็จพระภคินียา พระราชนัดดา ทั้งเจ้าจอมพร้อมทั้งพระสนมกรมการบรรดาอยู่ในพระราชวัง มีเหตุศุขทุกข์ประการใด ฤามีคดีเกี่ยวข้องในส่วนตัวก็ดี ฤามีญาติพี่น้องมาพึ่งพาก็ดี ให้ไปยอกกรมวังนำคดีเรื่องนั้นไปร้องฟ้องต่อเจ้ากระทรวงกรมการให้พิพากษาตราคดีนั้นทำตามกฎหมายสำหรับบ้านเมือง อย่าให้จัดคนบำเรอไปเกาะขับเอาตัวเขามาบังคับบัญชาโดยอำนาจของตนเอง ถ้าทำโดยอำนาจอำเภอใจของตนเอง ท่านว่ามันต้องโทษโดยพระราชกฤษฎีกาตั้งบัญญัติไว้ ส่วนคนบำเรอนั้นก็ให้ทำโทษเสมอกันกับตัวการ ฯ

◎ มาตรา ๘๗ พระมหากระษัตริย์ขัตติยวงษ์ ทรงพระกรุณาโปรดให้ท่านอธิบดีศรีราชมณเฑียรบาลให้ตั้งสิ่งของ ๔ จำพวก คือมีสุติบัญญาให้ว่องไวเฉลียวฉลาดทั้งภาษาต่าง ๆ ๑ คือให้รู้จดจำกฎหมายกฎข้อบังคับตำหรับตำราโบราณ มิได้หลงลืมติดขัด ๑ คือให้ประกอบด้วยศีลสัจจังขันติกตัญญู ๑ คือให้รู้มนต์ทั้ง ๓ คือพุทธมนต์ ๑ ราชมนต์ ๑ ไสยมนต์ ๑ ถ้าได้ครบทั้ง ๔ จำพวกนี้ เห็นสมควรแล้วจึงตั้งเปนอธิบดีมณเฑียรบาล บังคับบัญชาในกิจราชการเหนืออรรคเสนาบดีจตุสดมภ์มุขมนตรีทุกกระทรวงกรมการ ทั้งข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย สมควรให้เขาบังคับบัญชาได้ทั่วไป ฯ

◎ มาตรา ๘๘ ส่วนท่านอธิบดีศรีราชมณเฑียรบาลนั้น จงตั้งใจคิดถึงพระเดชพระคุณเจ้าชีวิตรเหนือเกล้าเหนือกระหม่อม พิพากษาคดีรักษาราชการ พระราชโรง พระราชมณเฑียรพิมาน ตำหนัก

ตรวจตราดูแลยังคัยบัญชาเจ้าพนักงานรักษาบ่ดกวาดผงลอองที่พระราช
โรง พระราชฐาน พระลาน ในเวลาค่ำคืนเที่ยงย่ายให้สอาดทั้งในทั้ง
นอก แลทั้งปราสาทราชสถานเกยแก้วพลับพลา ถ้าหักพังให้ยังคัย
บัญชาให้ทำซ่อมแซมขึ้นใหม่ อย่าเดินให้เลยทำเพิกเฉยไม่เอาใจใส่
ธรรมดาอยู่บ้านเรือนต้องแต่งรักษาทรัพย์สมบัติกับบุตรภรรยาของตนฉัน
ใด ให้เอาพระราชโรงฤๅพระราชสถานวิมานตำหนักที่เผ้าเปนบ้านเรือน
ตกแต่งรักษา เอาพระราชทรัพย์ในท้องพระคลังนั้นให้เหมือนของตน
พิทักษ์รักษาอย่าให้หักพังกระจัดกระจายไป สิ่งใดเก่าเปลี่ยนเอาขึ้น
เปนใหม่ให้งดงาม ให้เปนศิริมงคลในพระราชวัง เข้ามาอย่าให้ขาด
ในเวลาราตรี ดูแลว่าราชการเผ้ารักษายังคัยบัญชาการทุกกระทรวง
กรมการให้ขึ้นเผ้าทุลลองธุลีพระบาทเช้าเย็น ให้เกรงกลัวพระราช
อาญาตรวจตราให้ทั่ว นั่งเผ้าให้เรียบร้อยถูกต้องตามตำแหน่งยันดา
ศักดิ์ผู้ใหญ่ผู้น้อยตามพระราชบัญญัติไว้จงทุกประการ ถ้าจะยังคัยกิจ
การทวาทศมาศกับราชการทั้งปวงให้ถูกต้องตามกฎหมายลำดับประเพณี
โบราณมา จงมิมโนรถรักภักดีในพระราชวงษานุวงษ์แลข้าราชการ
ใหญ่น้อยทั้งปวง ให้มีความสัตย์สุจริตในการต้นภุกหนักเบา อย่า
บิดบังฤๅเบียดเสียดนินทาพยาบาทอาฆาฏจองเวร จงรู้ความยากจน
เข็ญใจทุกข์ร้อนธุระที่จะยังคัยการไปให้ถูกโดยสมนึกควรที่จะกระทำได้
อย่ามีใจทุจริตอิจฉาฉันทา ให้รู้เห็นว่าเกียจคร้านฤๅขยันหมั่นอุส่าห์
รับราชการก็ดี ถ้ารู้เห็นว่าผู้ใดมีพักยาบำเหน็จความเจริญในราชการ
แผ่นดิน รู้การแล้วควรกราบทูล รู้ซึ่งพระราชหฤไทย รู้ทั้งอัธยาไศรย

ทุกประการ รู้ว่าการควรฤาไม่ควร รู้ว่าเปนผู้ใหญ่ผู้น้อย รู้ว่าเปนเผ่าพงษ์วงษ์ตระกูล รู้ทั้งผู้อยู่บำเรอเปนข้าราชการทั่วถึงกันหมด รู้ทั้งสรรพกิจการนกิจทั้งปวง ให้เลือกทั้งข้างในแลข้างนอก ถ้าไม่รำเรียนให้จดจำพระราชกิจทั้งปวงให้เฉลียวฉลาด อย่าให้มีติดขัดเว้นเหลืออยู่อย่างหนึ่งอย่างใดเลย อย่าเกียจคร้านไม่ระมัดระวังราชการในแผนกใดฤาจำพวกใดก็ดี ต้องในระวางโทษลเมิดพระราชอาญาใน ๕ สถาน ๆ ๑ ให้ลงพระราชอาญาโบย ๕๐ ขวับ แล้วเอาตัวขังไว้อีก ๓ เดือน แล้วจึงเอาตัวมันออกจากราชการเสีย อีกสถาน ๑ ให้ลงพระราชอาญาปรับเอา ๔ คูณ อีกสถาน ๑ ให้ปรับมันเอา ๒ คูณ อีกสถาน ๑ ให้ปรับมันเอา ๓ คูณ อีกสถาน ๑ ให้ภาคทัณฑ์ไว้ ฤาควรทำโทษสถานใด ก็ให้ลงโทษมันสถานนั้น ฯ

◎ มาตรา ๙๙ ให้ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งปวง มีออกญา พระยา พระหลวง ขุนหมื่นมุลนาย ที่มียันดาศักดิสูงต่ำ ให้ฟังบังคับบัญชาในกิจราชการ ให้เกรงกลัวอำนาจเรือนหลวงเปนผู้รับผิดชอบส่วนอาญาในกฎมณเฑียรบาล ฤารับพระราชโองการ ฤาพระราชดำรัส ฤาพระราชบัณฑูร ฤาพระราชเสาวนี บังคับบัญชาการตามธรรมเนียมราชการใหม่ก็ดี ฤาเตือนกิจราชการเก่าใหม่ก็ดี ให้รับรองตามบังคับ ถ้ามิได้รับรองตามบังคับ ฤารับแล้วมิได้ส่งกิจการตามกำหนดก็ดี ถ้ามีฎีกาหมายเกาะเรียกตัวให้ไปรับกิจการฤารับแก้คดี มีโจทย์เขามาร้องพ้องแล้วมิได้ไปตามหมายนัดบังคับก็ดี พิจารณาเปนสัตย์ให้ต้องโทษลเมิดปรับมันตามยันดาศักดิ ฯ

◎ มาตรา ๙๐ ถ้าเจ้าชีวิตรเหนือเกล้าเหนือกระหม่อมเสด็จออกประทับณพระแท่นที่พระราชโรงฤๅที่พระราชมณเฑียร ฤๅนิเวศน์สถาน วิมานพระที่นั่งอาศน์ ฤๅนิเวศน์โอกาศข้างในข้างนอกที่ใด ๆ ก็ดี ถ้าเสด็จยังมิได้ทรงพระราชดำเนินออกก็ดี ถ้าถึงเวลาแล้ว อนุญาตให้ข้าหลวงผู้ใหญ่ผู้น้อยทุกกรมทุกกระทรวงเข้าไปเฝ้าทูลลองธุลีพระบาทในพระที่นั่งประทับแรม แล้วข้าหลวงมณเฑียรบาลห้ามปรามบรรดาข้าราชการที่เข้ามาเฝ้าทูลลองธุลีพระบาท ให้นั่งตามตำแหน่งบันดาศักดิผู้ใหญ่ผู้น้อยสูงต่ำน่าหลังซ้ายขวา แล้วให้กราบถวายบังคม ๓ หน เสร็จแล้วนั่งหมอบอยู่คอยรับพระราชโองการ ฤๅพระราชบัณฑูร พระเสาวนิบัณฑูร ถ้าข้าราชการใดนั่งเฝ้าไม่ถูกตำแหน่งศักดิ ให้เอาข่วงผ้าคล้องคอฉุดลงมาจากที่แล้ว ให้เสียค่าข่วงคล้องคอเปนเงิน ๖ บาท ภายหลังจึงเข้าเฝ้าได้ต่อไปตามเคย ฯ

◎ มาตรา ๙๑ ถ้าข้าราชการไปประชุมกันพร้อมในท้องพระโรง ให้ข้าหลวงพระราชมณเฑียรบาลห้ามปรามมิให้ข้าราชการเจรจาล้อเลียนกันที่มิได้เปนประโยชน์ต่อน่าพระที่นั่ง ถ้ามีกิจราชการ ซึ่งเปนการที่ไม่ควรจะกราบบังคมทูลนั้น ฤๅได้ปฤกษาเห็นพร้อมกันแล้ว จึงให้เอาเนื้อความนั้นขึ้นกราบบังคมทูล ในเวลาทันใดนั้นอย่าให้ช้า ถ้าเจรจากันเปนการที่ล้อเลียน มิได้เปนกิจราชการ ให้ต้องโทษโดยพระราชกฤษฎีกาท่านบัญญัติไว้ ฯ

◎ มาตรา ๙๒ ถ้าข้าราชการใด ๆ มีบันดาศักดิถึง ๑๐๐๐๐ ฤๅมีบันดาศักดินา ๕๐๐๐ เจรจากันเปนการล้อเลียนอยู่ในน่าพระที่นั่ง

ถ้าเจรจาในครั้งแรกให้ห้ามปรามอย่าให้เจรจาต่อไป ถ้ามิได้เชื่อฟัง ให้เอาข่วงผ้าคล้องตอฉุดออกเสียจากที่ แล้วให้เสียค่าข่วงโดยพระราชกฤษฎีกา

ถ้ายังมิได้เข็ดหลาบในครั้งที่ ๒ ให้ภาคทัณฑ์ไว้ คือให้แนะนำสั่งสอนห้ามปรามเสียก่อน ถ้ามิได้เชื่อฟังคำสั่งสอน ให้จับแขนฉุดออกไปเสียให้พ้น แล้วห้ามเผ้า ๓ วัน ถ้ามิเข็ดหลาบถึง ๓ ครั้ง ให้เอาตัวมันไปขังไว้ ๓ วัน แลให้ปรับเปนลเมิดตามบันดาศักดิ ฯ

◎ มาตรา ๙๓ ถ้าข้าราชการผู้ใดมีบันดาศักดินา ๕๐๐๐ ฤามีบันดาศักดินา ๑๐๐๐ เจรจาล้อเลียนกันเล่น (น่าพระที่นั่ง) ในครั้ง ๑ ให้ห้ามปรามแนะนำสั่งสอนให้รู้ตัวไว้ ถ้ามิได้เชื่อฟังคำแนะนำสั่งสอน ให้เอาข่วงผ้าคล้องตอฉุดออกไปเสีย ถ้าเจรจาล้อเลียนกันเล่นถึง ๒ ครั้ง ให้ภาคทัณฑ์ไว้คือว่าสั่งสอน ถ้ามันมิได้เชื่อฟังคำ ให้เอาข่วงผ้าคล้องตอฉุดออกไปเสีย แล้วห้ามไม่ให้มันเข้าเผ้าทูลลอองธุลีพระบาท ๖ วัน ถ้าเจรจาล้อเลียนกันเล่นถึง ๓ ครั้ง ให้เอาข่วงผ้าคล้องตอฉุดเอาตัวมันออกไป แล้วเอามันไปขังไว้มีกำหนด ๗ วัน แลทั้งให้ปรับเปนลเมิดโดยบันดาศักดิอธิบดีเรือนหลวงด้วย ฯ

◎ มาตรา ๙๔ ถ้าผู้ใดเปนข้าราชการแต่ยังไม่มียศบันดาศักดิเปนแต่พนักงานชั้นต่ำ ถ้าเจรจาล้อเลียนกันเล่น น่าพระที่นั่งครั้งที่ ๑ ให้ว่ากล่าวแนะนำสั่งสอนให้รู้กฎข้อบังคับบัญญัติห้ามปราม ถ้ามิได้เชื่อฟังคำสั่งสอน ให้เอาข่วงคล้องตอฉุดออกเสีย ถ้าเจรจาล้อเลียนกันเล่นครั้งที่ ๒ ให้ฉุดแขนมันเอาไปลงพระราชอาญาโยย ๑๕ ขวับ

ถ้าเธรจาล้อเลียนกันเล่นครั้งที่ ๓ ให้ลงพระราชอาญาโบย ๒๕ ขวับ แล้วให้ปรับเปนลเมิดโดยบันดาศักดิเรือนหลวง แลห้ามมิให้เข้าเผ้าเลย ฯ

◎ มาตรา ๙๕ ข้าราชการบรรดาที่มีตำแหน่งชั้นเผ้าทูลละอองธุลีพระยาท ให้นั่งหมอบคอยฟังพระสุรสิหนาท ทรงประกาศโดยราชการ ถ้าผู้ใดผินหน้าหลบเลี่ยงลักสกิดกัน ฤๅกระซิบกระซายกันประการใด ๆ ให้พระองค์มีความสงไสยสนเท่ห์ในพระราชหฤไทย ให้ลงพระราชอาญาประหารชีวิตรมันเสีย ถ้าทรงพระเมตตาโปรดมิให้ประหารชีวิตร ให้ลงพระราชอาญาโบย ๕๐ ขวับ แล้วเอาตัวไปขังไว้มีกำหนด ๑ เดือน ฯ

◎ มาตรา ๙๖ ถ้าผู้ใดยื้อแย่งรางวัลต่อน่าพระที่นั่ง แล้วฉวยแย่งเอาไปตกลงเรี่ยรายขจัดขายแตกหักหายไปก็ดี ฤๅลอยลักเอาไปซุกซ่อนไว้ก็ดี พิจารณาเปนสัตย์ ให้ต้องโทษ ๓ สถาน คือสถาน ๑ ให้ตัดนิ้วมือเสีย อิกสถาน ๑ ให้ลงพระราชอาญาโบย ๒๕ ขวับ อิกสถาน ๑ ให้ปรับทวิคูณ ฯ

◎ มาตรา ๙๗ ถ้าเจ้าชีวิตรเหนือเกล้าเหนือกระหม่อมทรงตั้งผู้ใดให้มีนามอย่างใด ๆ เก่าฤๅใหม่ก็ดี ให้ข้าหลวงมณเฑียรบาลบอกกล่าวให้ข้าราชการทั้งข้างในข้างนอกให้รู้เห็นทั่วถึงกันภายใน ๓ เดือนลงมา ถ้าผู้ใดเรียกนามไม่ถูกต้อง ฤๅแกล้งโดยไม่พอใจจะเรียกนามนั้นก็ดี พิจารณาเปนสัตย์ ถ้าจำมิได้ฤๅไม่รู้จักเรียกตามความโง่เขลาโดยเดา ผิดพลั้งครั้ง ๑ ให้ภาคทัณฑ์โทษไว้ แล้วให้

บังคับบัญชาให้หัดเรียนเรียกให้ถูก ถ้ามันแกล้งมันไม่พอใจจะเรียก ทำเปนคนไม่รู้ไม่เข้าใจ ให้ลงพระราชอาญาปรับมันเปนลเมิด ตามบันดาศักดิสูงฤๅต่ำโดยพระอัยการ ฯ

◎ มาตรา ๙๘ ถ้าพระยรมวงษานุวงษ์พูดจาปราไสยั่วเย้าทรงพระสรวลเล่นปล้ำปลุกกันอยู่ในพระที่นั่ง ต้องในระวางโทษ ให้ลงพระราชอาญาโยย ๓๐ ขวัย ถ้าทรงพระเมตตาโปรดมิให้โยย ให้ปรับเปนลเมิดพระราชอาญา ถ้าพูดจาปราไสยั่วเย้าทรงพระสรวลเล่นปล้ำปลุกกันเหนือพระราชโรง พระองค์ยังไม่ทันจะเสด็จออก ให้ลงพระราชอาญาโยยด้วยลวดหนัง ๑๕ ขวัย ถ้าทรงพระเมตตาโปรดมิให้ลงพระราชอาญาโยย ให้ปรับเปนลเมิดตามบันดาศักดิ ลดคากลาง ฯ

◎ มาตรา ๙๙ ถ้าผู้ใดวิวาทเทลาะเถียงด่ากันอยู่ที่พระลานข้างในต้องโทษลเมิดว่ามันไม่กลัวเกรงพระราชอาญา ท่านให้โยยมันด้วยหวาย ๒๕ ขวัย ถ้าได้ยินถึงพระกรรณของพระองค์เอง ท่านว่ามันไม่เกรงกลัวพระราชอาญา ยังอาจเทลาะวิวาทเถียงด่ากัน ในพระราชโรง ให้ลงพระราชอาญาโยย ๕๐ ขวัย ถ้ามันด่ากันอยู่ในพระลานให้ลงพระราชอาญาโยย ๕๐ ขวัย ถ้ามันด่าแช่งกันเหนือพระราชโรง ให้ลงพระราชอาญาโยย ๑๐๐ ขวัย แล้วปรับผู้ก่อเหตุการเปนลเมิดตามบันดาศักดิเปนพินัยหลวงแล้วจึงพิพากษาคดีเด็ดขาดให้หมดความสงไสย ฯ

หนังสือหายาก 349.596 น. 33
ก 114 ก6 ป. 16766

◎ มาตรา ๑๐๐ ถ้าผู้ใดวิวาทกันในที่พระราชวังฤๅที่พระลานข้างในก็ดี ฤๅตำหนักเสด็จทรงประทับแรมก็ดี ถ้าผู้ใดเก่งมีกำลังเร่ียวแรงมาก ถึงชกต่อยทุบตีกันด้วยมือฤๅเท้าก็ดี ท่านให้ลงพระราชอาญาโบย ๕๐ ขวับ แล้วเอาตัวไปขังไว้มีกำหนด ๓ วัน ถ้าเตะถีบเขาด้วยเท้าแต่มิได้ถูกก็ดี ให้ลงพระราชอาญาตัดนิ้วเท้าครั้ง ๑ ถ้ามันเอามือตบตีเขาแต่ไม่ถูก ให้ลงพระราชอาญาตัดนิ้วมือมันเสีย ถ้าชกต่อยเขาถูก ให้ลงพระราชอาญาตัดแขนมันเสียทั้ง ๒ ข้าง ส่วนปรับนั้นให้ปรับตามพระราชกฤษฎีกา ฯ

◎ มาตรา ๑๐๑ ถ้าผู้ใดวิวาทกันที่พระลานข้างในก็ดี ฤๅที่พระราชโรงก็ดี แล้วผ่ายหนึ่งจับเอาเครื่องสรรพสาตราวุธพุ่งไปฤๅยิงแทงฟันตีเขาแต่ยังเอินไม่ถูกตัวเขา ท่านให้ลงพระราชอาญา ให้ตัดนิ้วมือเสียทั้ง ๑๐ นิ้ว ทั้งให้โบยทั้งปรับตามพระราชกฤษฎีกา ถ้าต้องฟันแทงยิงเขาถูกมีแผลบาดเจ็บ ให้ลงพระราชอาญาปรับตามบาดแผลโดยพระราชกฤษฎีกาท่านตั้งบัญญัติไว้ให้เอา ๒ คูณ ฯ

◎ มาตรา ๑๐๒ ถ้าผู้ใดทนงองอาจไม่เกรงกลัวพระราชอาญามันเดินข้ามพนักพระแท่นพระยี่ภู่ ที่ตำหนักเคยทรงประทับสำราญ ฤๅพระแท่นที่บรรธมมันไปหลับนอนฤๅเดินเหยียบย่ำก็ดี ฤๅเหยียบย่ำที่ตั้งเครื่องสำหรับทรงสำหรับเสวยก็ดี ในเวลาที่ไปนอนเวรรักษาการมันปูที่หลับนอนเหนือพระแท่นบนปราสาทราชฐานพิมานมณเฑียรข้างในข้างนอกก็ดี ถ้าปูนอนในสถานที่บรรธมทำหยิ่งอวดอ้างยกเนื้อยกตัว

ให้เทียมเสมอท่านที่เปนเจ้านาย ฤๅพระยามหากระษัตริย์ พิพากษาโดยสัตย์ ให้ลงพระราชอาญาตัดแขนตัดเท้ามันเสีย ถ้าทรงพระเมตตาโปรดให้ลดหย่อนผ่อนโทษมิให้ลงพระราชอาญาตัดแขนตัดเท้านั้น ถ้าชายก็ดี หญิงก็ดี ให้เอาเงินมาไถ่โทษ ถ้าจะลงพระราชอาญาด้วยลวดหนังเพียง ๕๐ ฤๅ ๒๕ ขวับ ฤๅปรับเปนลเมิดพระราชอาญา ฯ

◎ มาตรา ๑๐๓ ถ้าผู้ใดเข้าออกไปมามิได้เข้าออกตามประตูมันเข้าออกตามช่องพระแกล ฤๅขึ้นกำแพงรั้ววังเข้าออกในเวลาค่ำคืน ฤๅกลางวันก็ดี มันยังอาขยุกรุกเจาะทำลายกำแพงพระราชวังเข้าออกไปมาก็ดี มันกระทุ้งถีบผลักให้ตกหล่นลงมาพอเปนช่องสำหรับเข้าออกไปมาได้ก็ดี ถ้ามันด่าว่าเตะถีบแทงฟันนายประตูทวารก็ดี ท่านว่ามันต้องโทษ ๓ สถาน ฯ ๑ ขึ้นตามช่องพระแกลกำแพงพระราชวังชั้นนอกให้ลงพระราชอาญาตัดเท้าเสีย อิกสถาน ๑ มันถีบผลักทำลายวังกำแพงประตูขึ้นไปชั้นในนั้น ท่านให้ลงพระราชอาญาประหารชีวิตรมันเสีย อิกสถาน ๑ ยังอาขยุกรุกเจาะรื้อกำแพงวังประตูพระราชวังนั้นให้ลงพระราชอาญาตัดแขนมันเสีย ฯ

◎ มาตรา ๑๐๔ ถ้าจวนถึงเวลาแล้วนายทวารจะปิดทวารประตูพระราชวัง ถ้ามันมิได้ให้นายทวารเปิด มันไปเปิดเองเข้าออกตามอำเภอใจของมันเอง ท่านว่ามันแกล้งมิให้นายทวารพิจารณาดูการดีฤๅชั่ว อย่าให้ล่วงรู้เนื้อความสัตย์จริง ท่านให้ลงพระราชอาญา ๒๐ ขวับ ฯ

◎ มาตรา ๑๐๕ ถ้าผู้ถือเครื่องสรรพสาตราอาวุธฤาไม้ตะพดฤาไม้ตะบองเข้าไปในพระราชวัง ให้นายทวารห้ามปรามซักถามให้รู้เนื้อความว่าร้ายฤาดี ถ้าเปนการที่ไม่ควรจะถือซึ่งเครื่องสรรพสาตราอาวุธ แล้วถือเอาอาวุธเข้าไปเองโดยอำเภอใจของมัน ท่านว่ามันมิโทษเสมอด้วยราชศัตรู ให้ลงพระราชอาญาตัดแขนมันเสีย ถ้านายทวารอนุญาตให้ถือเครื่องสรรพสาตราอาวุธเข้าไปในพระราชวัง ท่านให้ลงพระราชอาญาโยยเจ้าพนักงานรักษาพระทวารนั้น ๕๐ ขวัย แล้วเอาตัวเข้าเปนพลสำหรับกระทำการหนัก อย่าเอามันไว้เปนนายรักษาพระทวารต่อไปเลย ฯ

◎ มาตรา ๑๐๖ อันการสำหรับดแลเสด็จเข้านายทกพระองค์ฤาข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งปวง เวลาเข้าเผ้าทูลลองธุลีพระยาทถ้าขี่พาหนะอย่างใด ๆ ไปถึงที่พระลานข้างพระทวาร ให้ลงจากพาหนะนั้น ถ้าไม่ลงขับทั้งพาหนะนั้นเข้าไปในพระราชวัง นายทวารห้ามปรามมิได้เชื่อฟัง ท่านให้ลงพระราชอาญา ๕๐ ขวัย ถ้าทรงพระเมตตาโปรดมิให้ลงพระราชอาญา ให้ปรับเปนลเมิดตามบันดาศักดิ เอา ๒ คูณถ้านายพระทวารมิได้ห้ามปราม ให้ลงพระราชอาญาโยย ๓๐ ขวัย ถ้าได้รับบำเหน็จรางวัล เสด็จทรงพระเมตตาโปรดให้ขี่นวอฤาพาหนะกั้นพระกลดฤาร่มฤาหมวกพระมาลาเข้าไปนั้นหาโทษมิได้เลย ฯ

◎ มาตรา ๑๐๗ ส่วนลักษณที่กั้นพระกลดเข้าไปในพระราชวังนั้นถ้าในกาลสมัยเวลามิฝนตก ถึงกำหนดที่จะเข้ารับราชการ ในเวลาสมัยวันใดรับสั่งให้หาตัวเข้ามา ถือกางของตัวเองเข้ามาได้ไม่มีโทษ

เลย ถ้าให้คนถือกางกั้นให้ ท่านว่าต้องโทษลเมิดพระราชอาญา ให้ปรับตามบันดาศักดิสูงๆต่ำ ฯ

◎ มาตรา ๑๐๘ ส่วนพระราชกำหนดพระราชกฤษฎีกาอัยการทหารเรือที่เอาเรื่องเข้าไปเผ้าทูลลองธุลีพระบาท ถ้าเสด็จออกประทับตำหนักพลับพลาใดจวนที่จะถึงแต่ยังห่างประมาณ ๕ เส้นให้ลดพระกลดฤๅร่มฤๅหมวกลงเสีย ถ้าพระองค์มิได้เสด็จออก แต่ข้าบำเรอทูลลองธุลีพระบาทฝ่ายในออก กำหนดประมาณ ๓ เส้นให้ลดร่มลงฤๅถอดหมวกออก ถ้าพระองค์มิได้เสด็จออก ฤๅข้าทูลลองฝ่ายในมิได้ออก ส่วนตำหนักพลับพลาใดที่เจ้าพนักงานจัดการตั้งพระแท่นคอยรับเสด็จอยู่นั้น ให้มีจำนวนห่างประมาณ ๑ เส้น ให้ลดพระกลดร่มหมวกลงฤๅถอดหมวกออก ถ้ากางกั้นสวมหมวกขึ้นเข้าไป ท่านว่ามันเกินเลยพระราชกำหนดที่ทรงบัญญัติไว้นั้นก็ดี ฤๅกางร่มสวมหมวกแจวเรือถ่อเรือผ่านน่าพระที่นั่งก็ดี ผ่านน่าพระแท่นตำหนักพลับพลา ผ่านน่าพระลานพระทวารฤๅท้องพระราชโรงก็ดี ท่านว่ามันต้องโทษลเมิดใน ๓ สถาน ๆ๑ ให้ลงพระราชอาญาโยยด้วยลวดหนัง ๕๐ ขวับอิกสถาน ๑ ให้ปรับโดยบันดาศักดิ อิกสถาน ๑ ให้ภาคทัณฑ์โทษไว้ครั้งหนึ่ง ถ้ามันไม่รู้กฎหมายฤๅข้อบังคับ ฤๅเจ้าพนักงานมิได้ห้ามปราม อย่าให้มันมีโทษเลย ถ้าเจ้าพนักงานห้ามปรามแล้วมันไม่เชื่อฟัง ให้ลงพระราชอาญาโยยตั้งแต่ ๕ ขวับขึ้นไปถึง ๑๕ ขวับโดยยทพระอัยการ ฯ

◎ มาตรา ๑๐๙ ถ้าพระองค์เสด็จออกประทับตำหนักสำหรับพระแม่นางพระนางฤๅตำหนักเจ้าจอมใด ๆ ก็ดี ให้นายร้อยนายดายห้ามปรามเรือข้าราชการ ฤๅเรืออาณาประชาราษฎรที่จะล่องไปมา ถ้าจวนถึงตำหนักพลัยพลาให้ลดร่มลงฤๅถอดหมวกออก พากันนั่งลงแจวเรือไปกว่าจะพ้นน่าพระที่นั่ง ถ้านายร้อยนายดายมิได้ห้ามปราม ท่านให้ลงพระราชอาญาโยยคนละ ๑๕ ขวับ ถ้านายร้อยนายดายห้ามปรามแล้วมันมิได้เชื่อฟัง ท่านให้ทำโทษริบเอาร่มฤๅแจวพายของมันเข้าเปนพระราชทรัพย์ของหลวงโดยพระอัยการ ฯ

◎ มาตรา ๑๑๐ ถ้าพระราชวงษานุวงษ์ ฤๅข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งปวง เวลาขึ้นเฝ้าทูลลองธุลีพระบาทมีความเกรงกลัวพระบารมี ไปถึงน่าพระลานมีกำหนด ๑ เส้นจะเข้าพระทวารชั้นนอก ให้ลงจากยานพาหนะแล้วลดร่มถอดหมวกออกจากศีศะ ถ้าเสด็จออกณพระที่นั่งจันทริยาร์พลัยพลาจวนจะถึง แต่ยังห่างประมาณ ๕ เส้น ให้ลดร่มถอดหมวกออก ถ้าพระองค์มิได้เสด็จออก แต่ข้าบำเรอทูลลองธุลีพระบาทฝ่ายในออกให้มีกำหนดห่างประมาณ ๓ เส้น ให้ลดร่มลงฤๅถอดหมวกออกจากศีศะ ถ้าขึ้นยานพาหนะฤๅใส่หมวกโพกศีศะเดินผ่านน่าพระที่นั่งเผลอเลยไปให้เกินกว่าพระราชกำหนดบทพระอัยการบัญญัติไว้นั้น ถ้าข้าราชการต้องโทษ ๓ สถาน ๆ ๑ คือให้ลงพระราชอาญาโยยด้วยลวดหนัง ๕๐ ขวับ อิกสถาน ๑ ให้ปรับตามบันดาศักดินา อิกสถาน ๑ ให้ภาคทัณฑ์โทษไว้ ถ้าราษฎรที่ไม่รู้กฎหมายข้อบังคับ นายร้อยนายดายมิได้ห้ามปราม ท่านว่าอย่าเอา

โทษแก่มันเลย ถ้านายร้อยนายดาบห้ามปรามแล้วมันไม่เชื่อฟัง ท่านให้ลงพระราชอาญาโบยมันตั้งแต่ ๕ ขวับไปจนถึง ๑๕ ขวับ โดยพระอัยการท่านตั้งบัญญัติไว้ ฯ

◎ มาตรา ๑๑๑ ถ้าพระราชวงษานุวงษ์ตรวจตราห้ามปรามมิได้เชื่อฟัง กลับมาต่อว่าเถียงแช่งด่าเจ้าพนักงานผู้รักษาการ ท่านว่าต้องโทษใน ๓ สถาน ๆ ๑ ให้ส่งตัวไปมหาดไทย สถาน ๑ ให้ส่งตัวไปให้อธิบดีศรีองครักษ์ สถาน ๑ ให้เอาตัวเข้าเปนพลหญ้าช้างหลวง ถ้าจะปรับโทษนั้นให้ปรับโดยพระราชกฤษฎีกาเดิม ถ้าถึงตบตีเจ้าพนักงาน ท่านให้ลงพระราชอาญา กับทั้งข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยฤๅอาณาประชาราษฎรทั่วไป ถ้าผู้ใดไม่มีความเกรงกลัวพระราชอาญา มิได้ปฏิบัติตามพระราชกำหนดนี้ ถ้ากางร่มใส่หมวกเอาผ้าโพกศีศะก็ดี ฤๅกางกั้นสัปทนฤๅพระกลดก็ดี นุ่งผ้าลอยชายขึ้นยานพาหนะก็ดี แกล้งทำตามลำพังของตัวเอง มิได้เกรงกลัวพระราชอาญานายทวารนายร้อยนายดาบตำรวจ ท่านให้ลงพระราชอาญาโบย ๕๐ ขวับ แล้วให้ปรับตามบาดแผลเอา ๒ คูณ ถ้าทรงพระกรุณาโปรดมิให้ลงพระราชอาญาโบย ให้ปรับเปนลเมิดพระราชบัญญัติต่อไปก็ได้ ฯ

◎ มาตรา ๑๑๒ ถ้าโจรศัตรูผู้ร้ายฤๅมิสัตว์ดุร้ายทั้งปวง คนบ้าสุนักข์บ้าก็ดี มันเข้าไปถึงน่าพระราชโรงฤๅมันขึ้นไปยนพระราชโรงก็ดี มันทำให้พระองค์ตกพระราชหฤไทย ท่านให้ลงพระราชอาญาโบยตำรวจ ๕๐ ขวับแล้วให้ริบราชบาทว์ ส่วนนายพระทวารนั้นให้ลงพระราชอาญาควักลูกในตาออกเสียทั้ง ๒ ข้าง ถ้าพระองค์มิได้

เสด็จออก สัตว์ฤๅมนุษย์สุนักข์เปนบ้าก็ดี ศัตรูผู้ร้ายก็ดี มันขึ้นเหนือพระราชโรงพระราชมณเฑียรก็ดี ท่านว่ามันต้องโทษอาญาพระราชมณเฑียรให้ โบย ๕๐ ขวับ ส่วนตำรวจนั้นท่านให้ลงพระราชอาญาโบย ๓๐ ขวับ ส่วนนายพระทวารให้ โบย ๑๕ ขวับ ฯ

◎ มาตรา ๑๑๓ ถ้าผู้ใดคบคิดชักชวนกันเสพสุราสูบฝิ่นกันชายาเมาในพระราชวังก็ดี ฤๅมันต้มสุราทำยาฝิ่นในพระราชวังก็ดี มันร้องเรียกกันฤๅร้องรำให้มีเสียงโด่งดังเอิกเกริก ฤๅมันปล้ำปลุกต่างขับไล่กันในพระราชวังก็ดี ฤๅมันชักว่าวให้ขึ้นข้ามไปเหนือพระราชวังก็ดี ฤๅมันคบคิดกันเล่นเบี้ยโปถั่วกำตัดสรรพการพนันในพระราชวังก็ดี พิพากษาโดยสัตย์ ท่านว่ามันต้องโทษลเมิดพระราชบัญญัติให้ลงพระราชอาญาโบยด้วยลวดหนัง ๕๐ ขวับ ฯ

◎ มาตรา ๑๑๔ ถ้าผู้ใดยิงขว้างด้วยท่อนไม้ฤๅก้อนอิฐก้อนหินก้อนดินก็ดี ให้ข้ามไปเหนือปราสาทราชฐานวิมานมณเฑียรตำหนักเกยแก้ว ท้องพระโรง พระลานฤๅพระที่นั่งก็ดี ข้ามเหนือพระองค์ฤๅองค์อรรคมเหษีก็ดี พระราชบุตรีหญิงพระสนมกรมการฤๅอรรคเสนาบดีผู้มีบันดาศักดิ พิพากษาโดยสัตย์ว่ามันต้องโทษใน ๓ สถาน ๆ ๑ ให้ตัดแขนมันเสีย อิกสถาน ๑ ให้ลงพระราชอาญาโบย ๓๐ ขวับ อิกสถาน ๑ ให้ปรับมันตามบันดาศักดิสงต่ำ ฯ

◎ มาตรา ๑๑๕ ถ้าผู้ใดบังอาจหยิบโยนทิ้งสิ่งใด ๆ ไปถูกปราสาทราชฐานก็ดี ฤๅถูกพระแท่นทิพอาศน์ก็ดี ฤๅถูกพระองค์เสด็จก็ดี พระอรรคมเหษีพระราชบุตรีฤๅหญิงพระสนมกรมการ

ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยที่มีบันดาศักดิ พิพากษาโดยสัตย์ ท่านว่ามันต้องโทษใน ๔ สถาน ๆ๑ ให้ลงพระราชอาญาประหารชีวิตรมันเสีย อิกสถาน ๑ ให้ตัดแขนมันเสีย อิกสถาน ๑ ให้ โยยมันด้วยลวดหนัง ๕๐ ขวับ แล้วให้ปรับเปนลเมิดโดยบันดาศักดิ ฯ

◎ มาตรา ๑๑๖ ถ้าผู้ใดเปนอธิบดีสำหรับรักษายทพระอัยการ ฤๅพระราชอาญาทั้งปวง ให้ตั้งใจสุจริตประพฤติให้ปราศจากอคติธรรม ทั้ง ๔ ประการ ถ้าเห็นผู้ใดกระทำอุยาทว์ความผิดลเมิดเหนือพระราชกำหนดยทพระอัยการ ให้ว่ากล่าวตักเตือนยังคัยบัญชาตราคดีนั้นให้เด็ดขาด มิสิหนาทเหมือนราชสีห์ ถ้าว่ากล่าวแนะนำสั่งสอนไปแล้วมิได้เชื่อฟัง ให้ยังคัยกระทำโดยอาญาหลวงที่ทรงบัญญัติไว้ทุกประการ มิให้ลดหย่อนผ่อนโทษมันเลย ถ้ากระทำโดยอาญามิได้ เพราะอำนาจอาญาของตัวน้อย จะยังคัยบัญชาต่อไปมิได้ ให้นำขึ้นเสนอพ่องร้องฤๅกราบทูล ถ้าผู้ใดรักษายทพระอัยการนั้น เห็นผู้ใดกระทำอุยาทว์ความผิดลเมิดยทพระอัยการ แล้วมิได้ห้ามปรามยังคัยบัญชาตราคดีเรื่องนั้นให้เด็ดขาด มันรับสินบนแล้วลดหย่อนผ่อนเอาใจเห็นแก่หน้าบุคคล ควรกระทำโดยอำนาจกฎหมายแล้วมันมิได้กระทำก็ดี ฤๅมันเห็นว่าอำนาจของตัวน้อยจะกระทำต่อไปมิได้ แล้วมันมิได้นำขึ้นเสนอฤๅพ่องร้องกราบทูลต่อไป พิพากษาโดยสัตย์ท่านว่าคนที่กระทำอุยาทว์ความผิดลเมิดในยทพระอัยการนั้น มิโทษอย่างใด ให้ลงพระราชอาญาผู้รักษายทพระอัยการนั้น อย่างเดียวกัน ฯ

◎ มาตรา ๑๑๗ ถ้าเจ้าชีวิตรเหนือเกล้าเหนือกระหม่อม มิพระบรมราชโองการดำรัสโดยมิกิจราชการ ฤๅทรงบังคับบัญชาตราคดีเรื่องใดให้เปนประการใด หนักเบาตามพระราชกำหนดบทพระอัยการนั้นก็ดี ทรงบังคับเอาส่วยภาษีอากรไร่นาผิดจากความยุติธรรมเยี่ยงอย่างประเพณีโบราณมาก็ดี อรรคเสนาบดีข้าหลวงผู้ใหญ่ผู้น้อย ทำเพิกเฉยมิได้นำเอาเนื้อความนั้น ขึ้นกราบบังคมทูลคัดค้าน ถ้ามิกระแสพระบรมราชโองการรับสั่งไม่เห็นด้วยคำทูลคัดค้านเหล่านั้น แล้วมิได้ทำจดหมายเหตุข้อที่บังคมทูลคัดค้านไปทูลถวายพระอรรคมเหษี พระราชบุตรี พระแม่นาง พระนาง นักนางฤๅเจ้าจอมใดๆ ที่ใกล้ชิดรู้อัธยาไศรยพระราชหฤไทย ให้เอาไปถวายในที่ระโหฐาน ถ้ามิได้ทรงโปรดประการใด แล้วมิได้ไปนิมนต์พระเดชพระคุณ พระมหาสังฆราชา ราชาคณะผู้ใหญ่ ให้เข้าไปถวายพระพรเตือนพระราชหฤไทยในที่อันสมควรนั้น พิพากษาโดยสัตย์ ท่านว่าข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งปวงนั้นมองดูดายเจ้าชีวิตรเหนือเกล้าเหนือกระหม่อม ให้เอาโทษแก่ข้าราชการเหล่านั้นเปนลเมิดตามบันดาศักดิโดยพระราชกฤษฎีกาบัญญัติไว้ทุกประการ ๚

◎ มาตรา ๑๑๘ ถ้าเจ้าชีวิตรเหนือเกล้าเหนือกระหม่อม มิพระบรมราชโองการบัญชาในกิจราชการให้เปนไปอย่างใดๆ ก็ดี บังคับบัญชาตราสินคดีอาณาประชาราษฎรก็ดี ให้เก็บส่วยภาษีอากรไร่นา แต่รับสั่งบังคับนั้นผิดมิได้ตามระเบียบอย่างประเพณีโบราณ ฤๅไม่มีความ

ยุติธรรม อย่าได้พากันไปยังคับเอาจากอาณาประชารายฎรให้ได้ความเดือดร้อนรำคาญ เพราะได้กราบบังคมทูลเตือนพระราชหฤไทยทรงทราบใต้ฝ่าลอองธุลีพระบาท พร้อมด้วยพระราชกำหนดแล้ว พระองค์มิได้เสด็จทรงพระเมตตาโปรดประพฤติผ่อนผันตามนั้น ต้องให้ข้าราชการทั้งปวงปฏิบัติตามเหตุนั้น มีคำเปรียบเทียบไว้ว่าพระสุรเสียงนั้น เหมือนเสียงพ้ายนอากาศ พระมานะนั้นเหมือนเพ็ชร ถ้าข้าราชการผู้ใดมิได้ประพฤติตามเหตุที่ทรงลำดับมาแล้วนั้น ท่านว่าต้องโทษลเมิดให้ปรับตามบันดาศักดิโดยพระราชกฤษฎีกาบัญญัติไว้ทุกประการ ฯ

◎ มาตรา ๑๑๙ ถ้าข้าหลวงที่มียศบันดาศักดิตั้งแต่ ๑๐๐๐๐ ลงมาถึง ๖๐๐๐ เวลานั่งหมอบเผ้าทูลลอองธุลีพระบาทอยู่น่าพระที่นั่ง ลอบลักไปสกิดกัน ท่านให้ลงพระราชอาญาตัดแขนเสีย ถ้าผินหน้าไปหากันแล้วพยักหน้ากระพริบตาให้กันท่านให้ลงพระราชอาญาควักในตาเสีย ถ้าผินหน้ามาพูดจากระซิบกระซายกันก็ดี มองหน้ากันแล้วยิ้มแย้มกันก็ดี ท่านให้ลงพระราชอาญาผ่าปากมันเสีย ถ้ามิบันดาศักดินาตั้งแต่ ๕๐๐๐ ลงมา แล้วมันทำเช่นกล่าวแล้วมา ท่านว่ามันต้องโทษใน ๓ สถาน ๆ ๑ ให้ลงพระราชอาญาโบยด้วยลวดหนัง ๕๐ ขวับ อิกสถาน ๑ ให้ลงพระราชอาญาตบปากฤาผ่าปากมัน อิกสถาน ๑ ให้ปรับเปนลเมิดพระราชบัญญัติ ฯ

◎ มาตรา ๑๒๐ ถ้าข้าราชการที่มีบันดาศักดินาตั้งแต่ ๑๐๐๐๐ ลงมาถึง ๖๐๐๐ ไปมาหากันถึงบ้านเรือนในเวลากลางคืนกลางวันก็ดี ไปมาหากันในที่เงียบสงัดก็ดี พูดจากระซิบกระซายกันเหนือพระราชโรง

ในศาลาลูกขุนแต่ ๒ ต่อ ๒ ก็ดี พิพากษาโดยสัตย์ ว่าต้องโทษใน ๓ สถาน ๆ ๑ ให้ลงพระราชอาญาตัดศอแล้วริบเอาบ้านเรือนเสียด้วย อิกสถาน ๑ ให้ลงพระราชอาญาโบยด้วยลวดหนัง ๕๐ ขวับ อิกสถาน ๑ ให้ปรับเปนลเมิดพระราชอาญาโดยบันดาศักดิ ถ้ามิบันดาศักดินา ตั้งแต่ ๕๐๐๐ ลงมากระทำความผิดเช่นกล่าวมาแล้ว ท่านว่าต้องในระวางโทษ ๓ สถาน ๆ ๑ ให้ลงพระราชอาญาโบย ๕๐ ขวับ อิกสถาน ๑ ให้ปรับเปนลเมิดพระราชอาญาตามบันดาศักดิสูงต่ำ อิกสถาน ๑ ให้ภาคทัณฑ์โทษไว้ครั้ง ๑ ฯ

◎ มาตรา ๑๒๑ ถ้าข้าราชการที่มิบันดาศักดิ ประพฤติเปนนักเลงถั่วโปฤาเสพสุราสูบฝิ่นกินกันชายาเมาจนติด พิพากษาเปนสัตย์ว่ามันยังอาจกระทำความล่วงลเมิด ให้ถอดยศบันดาศักดิลดให้ต่ำลงมา แล้วเอาตัวไปขังไว้มีกำหนด ๑ เดือน จึงถอดยศบันดาศักดินั้นเสีย ให้เปนพลเมืองไป ถ้าขุนสนมไปคบกันกับลูกขุนเล่นการพาลาพาลนั้น ต้องโทษให้ประหารชีวิตรเสีย ฯ

◎ มาตรา ๑๒๒ ถ้าข้าหลวงเทศาภิบาล กรมการอยู่ในเขตรขัณฑ์ต่างมณฑล ที่มิได้มีบังคับบัญชาให้ไปมาหากันแล้วไปมาหากันโดยลำพังของตนเองก็ดี ล่วงเลยเวลาเสียแล้วมิได้เข้าไปถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาก็ดี ฤๅข้าหลวงที่มียศบันดาศักดิตั้งแต่ ๑๐๐๐๐ ลงมาถึง ๘๐๐๐ ไปคบคิดสนิทกับด้วยพระราชบุตรีฤๅพระราชนัดดา พระภาคิไนย หญิงพระสนมกรมการข้างในก็ดี เลือกเอาช้างม้าที่ดีมีราคามากมาถวายพระราชบุตรี ฤๅพระภาคิไนยบรรดาหญิงพระสนมก็ดี

ฤๅให้ขับขี่เอาใจเข้าไปสนิทชิดเปนคนที่ชอบพอกันก็ดี แล้วมันทำความทุจริตไปคบคิดกับศัตรูผู้ร้ายก็ดี พิพากษาโดยสัตย์ ท่านว่ามันต้องในระวางโทษ ๓ สถาน ๆ ๑ ให้ลงพระราชอาญาประหารชีวิตรเสียอิกสถาน ๑ ให้ลงพระราชอาญา ๕๐ ขวับแล้วถอดออกจากยศบันดาศักดิแล้วให้เอาตัวมันไปจำคุกเสียด้วย อิกสถาน ๑ ให้ปรับเปนลเมิดพระราชบัญญัติโดยบทพระอัยการ ฯ

◎ มาตรา ๑๒๓ ถ้าข้าราชการใดมิได้เข้าไปถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา แล้วแกล้งเขียนจดหมายใบลาเสนอเข้ามาว่ามิโรคเบียดเบียนฤๅมิธุระจำเปนประการใด ๆ ก็ดี พิพากษาลำเอียงไม่มีความสัตย์ก็ดี ถ้ากินน้ำพระพิพัฒน์สัตยาไม่หมดถ้วยแล้ววางทิ้งอยู่นั้นก็ดี ฤๅกินแล้วมิได้ลูบทาผมขนคิ้วตะก็ดี พิพากษาโดยสัตย์ท่านว่าโทษของมันนั้นเสมอกันกับโทษที่คิดกระยถ ถ้าทรงพระเมตตาโปรด ให้ลงพระราชอาญาปรับเปนลเมิดโดยบันดาศักดิ ฯ

◎ มาตรา ๑๒๔ ถ้าจะเข้าไปถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา แล้วอธิษดิเรือนหลวงห้ามปรามมิให้ข้าราชการทั้งปวงใส่แหวนทองฤๅแหวนนากเข้าไปถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา แล้วห้ามมิให้รับประทานเข้าปลาอาหารยาคูขนมก่อนเวลาเข้าไปถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ถ้ามิได้ปฏิบัติตามพระราชโองการดำรัส ต้องโทษลเมิดให้ลงพระราชอาญาปรับโดยบันดาศักดิ ฯ

◎ มาตรา ๑๒๕ ถ้าอธิษดิเรือนหลวง เห็นข้าราชการใด ๆ กระทำการทุจริต มิได้ประพฤติตามพระราชกำหนดบทพระอัยการ

คบคิดกันพิพากษาคดีทั้งปวงให้ผิดจากกฎหมาย ข้อยังคัยของกระทรวงใดกรมใดก็ดี ฉ้อราษฎร์บังหลวงเอาทรัพย์ ข้างนอกฤๅในพระคลังก็ดี คบคิดด้วยหญิงในพระราชวังก็ดี ตั้งพยายามกระทำกลอุบายประการใด ๆ ให้ล่วงเลยพระพิพัฒน์สัตยาอุทิศไว้ก็ดี ถ้าเห็นผู้ใดกระทำอุบาทว์เหนือพระราชกำหนดกดขี่ข่มเหงอาณาประชาราษฎรให้ได้ความเดือดร้อน หลบหลีกหนีออกไปอยู่ในตำบลใดประเทศใดก็ดี ถ้ามีผู้มาบอกกล่าวว่าผู้ใดกระทำความผิดเหนือบทพระอัยการ มันไปชู่กรรโชกเรียกหาตัวราษฎรพลเมืองด้วยประการใด ๆ ก็ดี ถ้าเขามาบอกว่าผู้ใดคิดทรยศกระบถประทุษฐร้าย หากลอุบายเข้ากับศัตรูผู้ร้ายก็ดี ถ้าเขาบอกว่าผู้ใดคิดหนีแล้วฉ้อบังลักเอาพระราชทรัพย์ของหลวงไปก็ดี แล้วทำเพิกเฉยไม่รู้ไม่เห็นก็ดี รู้แล้วมิได้นำเนื้อความขึ้นกราบบังคมทูลให้พระองค์ทรงทราบใต้ฝ่าลอองธุลีพระบาทก็ดี พิพากษาโดยสัตย์ ท่านว่าผู้กระทำทุจริตนั้นมีโทษมากน้อยเท่าใด โทษของอธิบดีเรือนหลวงนั้นเท่ากันกับผู้กระทำทุจริต ฯ

◎ มาตรา ๑๒๖ ถ้าผู้ใดได้รับเครื่องกระยาหารที่พระองค์เสด็จทรงพระราชทานแล้วมิได้กินก็ดี ฤๅได้พระราชทานทรัพย์ที่ไม่มีวิญญาณอันใดก็ดี ได้แล้วมิได้เอาไปตกแต่งกายทอดทิ้งให้สายสูญหายไปก็ดี ฤๅได้รับพระราชทานพระภูษาผ้าทรงแล้วมิได้เอาไปเก็บไว้นุ่งห่มก็ดี ฤๅได้รับสิ่งของที่พระราชทานให้แล้วทำให้ตกหล่นต่อพระภักตร์ กลางพระราชโรงก็ดี ตกไปถึงแผ่นดินก็ดี ฤๅเหตุที่ลักมองไปเฉภาะพระเนตร แล้วยืดบังเหตุผินหน้าไปพูดจากระซิบกระซาบ

กันก็ดี ถ้าขัยมือกันพูดจาเดินออกจากพระราชโรงก็ดี ฤๅยืนนั่งพูดจากระซิบกระซายกันอยู่ที่พระทวาร ฤๅในที่ใดที่เงียบสงัดสองต่อสองก็ดี พิพากษาโดยสัตย์ท่านว่ามันต้องโทษถึงประหารชีวิตร ถ้าทรงพระเมตตาโปรดมิให้ลงพระราชอาญาประหารชีวิตร ให้ลงพระราชอาญาโยยด้วยลวดหนัง ๕๐ ขวัย แล้วให้ตัดปากเจียนใบหูเสีย ถ้าทรงพระเมตตาโปรดมิให้ลงพระราชอาญา ให้เอาตัวมันไปขังไว้มีกำหนด ๑ เดือน แล้วให้ปรับมันเปนลเมิดพระราชบัญญัติตามยันดาศักดิสูงฤๅต่ำ ฯ

◎ มาตรา ๑๒๗ ถ้าข้าราชการที่มียันดาศักดิก็ดี ฤๅไม่มียันดาศักดิก็ดี เวลาเข้าไปในพระราชวังก็ดี ฤๅมีกระแสพระบรมราชโองการให้เข้าไปรับราชการในตำแหน่งใดก็ดี ถ้าผู้ใดทำน้ำมันประแป้งฤๅทัดดอกไม้ เดินไกวแขนทำท่าทางแสดงกิริยาให้เห็นว่าเปนนักเลงเจ้าชู้ แล้วเข้าไปในพระราชวังก็ดี พิพากษาโดยสัตย์ ท่านว่ามันมิได้เกรงกลัวพระราชอาญา ถ้าเปนข้าราชการที่มียันดาศักดิ กระทำผิดครั้งแรกให้เอาตัวขังไว้ ๓ วัน ฤๅ ๗ วัน ถ้ากระทำผิดครั้งที่ ๒ ให้ปรับเปนลเมิดโดยยันดาศักดิ ถ้ากระทำผิดครั้งที่ ๓ ให้ลงพระราชอาญาโยย ๓๐ ขวัย แล้วถอดจากยศยันดาศักดิลงเปนราษฎรเสีย แลห้ามมิให้เข้าในพระราชวังต่อไป ถ้าข้าราชการที่ไม่มียันดาศักดิกระทำผิดครั้งที่ ๑ ให้ภาคทัณฑ์โทษไว้ก่อน ถ้ากระทำผิดครั้งที่ ๒ ให้ลงพระราชอาญาโยย ๓๐ ขวัย ถ้ากระทำผิดครั้งที่ ๓ ให้ปรับเปนลเมิดพระราชอาญา ฯ

◎ มาตรา ๑๒๘ ถ้ามีพระราชบัญญัติห้ามปราม มิให้ข้าราชการชายหญิงที่มิบันดาศักดิฤาไม่มิบันดาศักดิก็ดี ห้ามมิให้นุ่งผ้าลายฤาผ้ามิสีดำสีเขียว แลใส่เสื้อกระบอกเข้าไปในพระราชวัง ถ้ามิได้เชื่อฟังพระราชดำรัสห้ามปราม แลไม่ประพฤติตามพระราชนิยมขืนใส่เสื้อฤานุ่งห่มแต่งตัวเช่นกล่าวมาแล้วนั้น เข้าไปในพระราชวังให้อัยการฤานายพระทวารแก้เอาออกแล้วฉีกทิ้งเสีย ถ้านายพระทวารมิได้ฉีกทิ้ง แล้วเอาไปเก็บไว้เปนอาณาประโยชน์ของตนเองก็ดี ฤาปล่อยให้เข้าไปในพระราชวังก็ดี ท่านให้ลงพระราชอาญาโยยนายรักษาพระทวารนั้น ๑๕ ขวับ ฯ

◎ มาตรา ๑๒๙ ถ้าข้าราชการใดๆที่ไม่มิธุระโดยโรคเบียดเบียนฤาไม่มิพระบรมราชโองการดำรัสรับสั่งใช้ในราชการอย่างใดก็ดี แลวเกียจคร้านมิได้ขึ้นเผ้าทลอองธุลีพระบาทตามพระราชกำหนดก็ดี เวลาเสด็จทรงพระราชดำเนินมิได้ตามเสด็จก็ดี ท่านว่ามันต้องโทษลเมิดให้ลงพระราชอาญาปรับตามบันดาศักดิ คิดเปนอัย ๑๐ ลำ ๑ ศักดินา แล้วยกให้ผู้รักษาเกี่ยวหญ้าช้างหลวง ถ้ากระทำความผิดถึง ๒ ครั้ง ให้ปรับเปนลเมิดโดยบันดาศักดิเอาเปนเงินตามสมควร ถ้ากระทำความผิดอิกครั้งที่ ๓ ให้ลงพระราชอาญาโยย แลวเอาตัวออกจากราชการเสีย ฯ

◎ มาตรา ๑๓๐ ถ้าเสด็จทรงพระราชดำเนินออกนอกพระราชวังฤาพระนิเวศน์สถาน ข้าราชการทั้งปวงบรรดาที่อยู่แล้วมิได้จัดการเผ้ารักษาตรวจตราพระราชวังให้ครบเวลาราตรีก็ดี พิพากษาโดยสัตย์

ท่านว่ามันต้องโทษ ให้ปรับเปนลเมิดพระราชอาญา ถ้าขาดเผ้ารักษาครั้ง ๑ ให้ปรับเอา ๑ คูณ ขาดครั้งที่ ๒ ให้ปรับเอา ๒ คูณ ขาดครั้งที่ ๓ ให้ปรับเอา ๓ คูณ ขาดถึง ๔ ครั้งขึ้นไป ถึงเวลาเสด็จกลับมาแล้ว ให้ลงพระราชอาญาเอา ๔ คูณ แล้วเอาตัวออกจากราชการเสีย ฯ

◎ มาตรา ๑๓๑ ถ้าข้าราชการบรรดาอยู่เวรเผ้ารักษาพระราชวัง ถึงเวลากำหนดนายทวารปิดพระทวารแล้ว จะเข้าออกตามพระทวารมิได้ แล้วขืนข้ามกำแพงพระราชวัง ฤๅเข้าตามช่องบัญชรพระแกลก็ดี เดินขึ้นไปเหยียบย่ำเหนือพระแท่นอาศน์ ฤๅพระยี่ภู่ก็ดี เดินข้ามเข้าไปเหนือที่เสด็จประทับก็ดี ที่พระอรรคมเหษีก็ดี ฤๅหญิงพระสนมกรมการผู้ใหญ่ฝ่ายใน ฤๅที่อำมาตย์ราชเสวกผู้ใหญ่ก็ดี ฤๅที่สำหรับตั้งเครื่องอุปโภคแลเครื่องบริโภคก็ดี โดยมิได้รับอนุญาตก็ดี พิพากษาโดยสัตย์ ให้ลงพระราชอาญาตัดเท้ามันจนถึงโคนขา ถ้าทรงพระเมตตาโปรดมิให้ตัดเท้า ให้ลงพระราชอาญาปรับเอาตั้งแต่ ๑ คูณขึ้นไปถึง ๔ โดยควรตามโทษานุโทษของมัน ฯ

◎ มาตรา ๑๓๒ เจ้าพนักงานพระวิสูตร ถ้าสายเชือกพระวิสูตรนั้นพันกันก็ดี ขาดจากกันก็ดี ชักไม่ออกก็ดี หพระวิสูตรหลุดไปหากันหมดก็ดี มิได้จัดการผูกให้แน่นหนาก็ดี ท่านว่าเจ้าพนักงานพระวิสูตรนั้นมีความผิด ให้ลงพระราชอาญาโบยด้วยลวดหนัง ๑๕ ขวับ ถ้าทรงพระกรุณาโปรดมิให้ลงพระราชอาญาโบยให้ไถ่ลวดหนังนั้นโดยพระราชกฤษฎีกา ฯ

◎ มาตรา ๑๓๓ ถ้าเจ้าพนักงานพระภูษามาลา ปูลาดพระภูษาผิดที่เสด็จประทับก็ดี ปูลาดไม่ทันเสด็จประทับก็ดี ท่านว่ามันมีโทษอย่างเดียวกันกับเจ้าพนักงานพระวิสูตร เจ้าพนักงานพระกลด ถ้าถวายพระกลดด้ามหักก็ดี ฤๅสับปริงพระกลดนั้นหลุดหายไปก็ดี เวลากางกั้นพระกลดหลุดหุบลงมาก็ดี ท่านว่าเจ้าพนักงานพระกลดนั้นมีความผิด ให้ลงพระราชอาญาโยยด้วยลวดหนัง ๓๐ ขวับ ถ้าพระกลดนั้นหักหลุดหุบลงมาต้องพระองค์ ให้ลงพระราชอาญาโยย ๖๐ ขวับ แล้วเอาไปขังไว้ ถ้าพระกลดนั้นหักหุบหลุดลงมาในเวลามีการงานการพระราชพิธีก็ดี ฤๅในกาลสมัยเสด็จออกรับแขกเมืองก็ดี ท่านให้ลงพระราชอาญาตัดหัวมันเสีย แล้วริบราชบาทว์โดยบทพระอัยการ ฯ

◎ มาตรา ๑๓๔ ถ้าแขกเมืองเข้าเผ้า มิได้นำความขึ้นกราบบังคมทูล ฤๅมิได้นั่งหมอบเผ้าก็ดี ท่านว่ามันต้องโทษลเมิดโดยบันดาศักดิ ฯ

◎ มาตรา ๑๓๕ ถ้าแขกเมืองเข้ามาในพระนคร แล้วพระบรมราชโองการดำรัสรับสั่ง ให้ข้าราชการทั้งปวงตกแต่งกายนุ่งผ้าใส่เสื้ออย่างใด ๆ ก็ดี แล้วมิได้แต่งตามพระราชโองการรับสั่งนั้น ถ้าโปรดพระราชทานเครื่องแต่งตัวให้ข้าราชการใด ๆ แล้วมิได้แต่งฤๅนุ่งห่มก็ดี ถ้าโปรดพระราชทานเครื่องอิศริยยศ กับทั้งพระราชทรัพย์ให้ประดับแต่งกายตามควรโดยบันดาศักดิฤๅยศแล้ว มิได้ประดับแต่งกายนั้นก็ดี ท่านว่ามันต้องโทษ ให้ปรับเปนลเมิดพระราชอาญา แล้วถอดยศบันดาศักดิมันออกเสีย ฯ

◎ มาตรา ๑๓๖ ถ้าเครื่องอิศริยยศที่พระองค์ทรงโปรดพระราชทานให้ไว้สำหรับยศถาบันดาศักดิ์ก็ดี ฤๅนุ่งห่มแต่งตัวเวลารับแขกเมืองก็ดี ถ้าเอาไปนุ่งห่มโดยไม่มีมูลเหตุที่จะนุ่งห่ม แล้วเอาไปนุ่งห่มให้เศร้าหมองเก่าขาดไปก็ดี เวลาแขกเมืองเข้ามาในพระนคร แล้วประดับแต่งกายด้วยเครื่องอิศริยยศเศร้าหมองขาดนั้น เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระยาท ท่านว่ามันทำประจานเจ้าชีวิตรเหนือเกล้าเหนือกระหม่อมท่านให้เอาข่วงผ้าคล้องคอแล้วฉุดลากออกไปจากพระราชโรงเสีย เอาตัวมันไปขังไว้อีก ๓ วันแล้วจึงปล่อยไป ฯ

◎ มาตรา ๑๓๗ ถ้าพระองค์เสด็จทรงพระเมตตาโปรดพระราชทานผ้านุ่งผ้าห่ม ฤๅเครื่องประดับสำหรับยศบันดาศักดิ ให้นุ่งห่มแต่งตัวสำหรับขึ้นเฝ้าทูลละอองธุลีพระยาท ถ้าเอาสิ่งของที่พระราชทานนั้นไปซื้อขายฤๅจำนำเสียก็ดี กระทำความผิดครั้ง ๑ ให้ภาคทัณฑ์โทษนั้นไว้ ถ้ากระทำผิดถึง ๒ ครั้ง ให้ลงพระราชอาญาโบย ๓๐ ขวับ ถ้ากระทำผิดถึง ๓ ครั้ง ให้เอาตัวไปขังไว้มีกำหนด ๑ เดือน ถึง ๔ ครั้ง ให้เอาตัวออกจากราชการเสีย ฯ

◎ มาตรา ๑๓๘ ถ้าเสื้อฤๅผ้าผ่อนท่อนสไบที่ทรงพระราชทานให้ใช้สอยในฤดูกาล คือมีการพระราชพิธี ฤๅการมโหรศพนักขัตฤกษ์ก็ดี เข้าเฝ้ารับแขกเมืองฤๅการตามเสด็จก็ดี ถ้าเสื้อฤๅผ้าผ่อนท่อนสไบนั้นเศร้าหมองเก่าชำรุดขาดไปก็ดี มิได้สมควรที่จะใช้สอยอิกเลย ให้เอาไปส่งคืนให้เจ้าขุนมูลนายให้เอาเนื้อความขึ้นกราบบังคมทูลถวายในที่ระโหฐาน ขอรับพระราชทานเปลี่ยนเอาใหม่ ถ้า

เสือฤๅผ้าผ่อนท่อนสไบสิ่งของที่พระราชทานนั้นเก่าขาดเสียแล้ว มิได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลขอเปลี่ยนเอาใหม่ ถึงเวลาต้องการจะตกแต่งฤๅนุ่งห่มก็ดี แลหาแต่งฤๅนุ่งห่มก็ดี แลหาแต่งฤๅนุ่งห่มมิได้ก็ดี ถ้าแขกเมืองเข้ามาถวายบังคมเผ่า แล้วตัวมิได้เข้าเผ่าทูลลอองธุลีพระบาทก็ดี ถ้ามีราชการถูกน่าที่ของตัวจำเปนจะต้องเข้าเผ่าทูลลอองธุลีพระบาท แล้วมิได้เข้าไปกราบถวายบังคมเผ่าก็ดี พิพากษาโดยสัตย์ ท่านว่ามันเกียจคร้านในราชการ ให้ถอดยศถาบันดาศักดิมันเสีย ให้เปนราษฎรไป ถ้าทรงพระเมตตาโปรดให้คงยศถาบันดาศักดิอยู่ ให้ลงพระราชอาญาปรับเปนลเมิดโดยบันดาศักดิ ถ้ามีฎีกาฤๅจดหมายหนังสือเข้าขุนมูลนายมายอกในทางราชการ แล้วมิได้เข้าไปเผ่าทูลลอองธุลีพระบาทก็ดี ฤๅมิได้เข้าไปรับราชการตามบังคับ ถ้าทรงพระเมตตาโปรดให้คงยศถาบันดาศักดิอยู่ ให้ลงพระราชอาญาปรับเปนลเมิดตามบันดาศักดิ ให้เอา ๒ คูณ ฯ

๑ มาตรา ๑๓๙ ออกญาพระยามหาเทพ ปลัดรักษาองค์ซ้าย ออกญาพระยามหามนตรี ปลัดรักษาองค์ขวา เหนืออรรคเสนา ฤๅเสนาบดีเจ้ากระทรวงทั้งปวง เรียกว่าอธิบดีศรีองครักษ์ซ้ายขวา ฤๅเรียกว่าอธิบดีศรีราชมณเฑียรบาลซ้ายขวาก็ตาม ฤๅเรียกว่าเรือนหลวงซ้ายขวาก็ได้ ถ้าข้าราชการใดที่มีบันดาศักดิต่ำต้อยน้อยกว่ากระทำความหยิ่งยกเนื้อยกตัวให้เทียมท่านผู้มีบันดาศักดิสูง กระทำให้เกินเลยที่ท่านแต่งตั้งพระราชทานให้นั้น ท่านว่ามันมีความผิดถานหมิ่นประมาทเหนือพระราชกำหนดบทพระอัยการ ผู้ถืออาญาบทพระ

อัยการแนะนำสั่งสอนมิได้เชื่อฟังตามพระบรมราชโองการดำรัสสั่ง ฤๅกล่าวคำผรุสวาทหมิ่นประมาทมักง่ายต่อผู้รักษาอาญาบทพระอัยการในข้อใดฤๅประการใดก็ดี ท่านว่ามันมีความผิดถานลเมิด หมิ่นประมาทต่อเจ้าชีวิตรเหนือเกล้าเหนือกระหม่อม ให้ถอดจากยศขันดาศักดินั้นเสีย แล้วให้ริบราชบาทว์เก็บเอาส่วยอากรเข้าไว้ สำหรับน่าที่พนักงานไพร่หลวงใช้สอยต่อไป ๚

◎ มาตรา ๑๕๐ ราชนิกูลวิมลมนตรี เข้ากระทรวงบรรดามีกระแสพระบรมราชโองการดำรัสสั่งใช้ให้ไปกระทำราชการเล็กน้อยทั้งปวงข้างในข้างนอกก็ดี ถ้าดำรัสใช้ให้พิพากษากิจการอาณาประชาราษฎร บรรดาที่มีทุกข์ร้อนให้เปนศุขทั่วกันไป ฤๅมิรับสั่งให้ไปปราบโจรศัตรผู้ร้าย แลให้ไปเอาราชการอันใดก็ดี ถ้าชำระพิพากษาคดีเรื่องใดยังมิได้เด็ดขาด กระทำการนั้นยังไม่สำเร็จ ฤๅจับโจรศัตรูผู้ร้ายเอาตัวมันยังไม่ได้ก็ดี ถ้ายังมิได้มีกระแสพระบรมราชโองการรับสั่งให้เข้ามาแล้วมันเข้ามากราบถวายบังคมเผ้าเอง ท่านว่ามันมีความผิดในถานลเมิดพระราชอาญามีโทษ ๖ สถาน ๚

◎ มาตรา ๑๕๑ มีพระราชบัญญัติห้ามปราม มิให้ข้าราชการที่มีศักดินาตั้งแต่ ๖๐๐๐ ขึ้นไปถึง ๑๐๐๐๐ ตั้งเจ้าพนักงานหลายคน ให้ตั้งเปนปลัดทูลฉลอง ๑ เจ้าพนักงานซ้าย ๑ เจ้าพนักงานขวา ๑ เจ้าพนักงานเสมียนตรา ๑ ถ้าตั้งมากเกินไปกว่าพระราชบัญญัตินี้ก็ดี ฤๅตั้งเองถูกต้องตามพระราชบัญญัติก็ดี แต่มิได้นำเอาเนื้อความกราบบังคมทูล ขอให้พระองค์ทรงพระราชทานตั้งให้ก็ดี พิพากษา

โดยสัตย์ ท่านว่ามันกระทำความผิดถานลเมิดพระราชอาญา ให้ถอดพนักงานเสมียนตรานั้นออกเสีย ฯ

๏ มาตรา ๑๔๒ ถ้าข้าราชการใดมีศักดินาตั้งแต่ ๕๐๐๐ ลงมาถึง ๕๐๐๐ พระราชบัญญัติห้ามให้มีแต่ปลัดทูลฉลอง ๑ คน เสมียนตรา ๑ คน ถ้าตั้งให้มากเกินกว่าพระราชบัญญัติก็ดี ตั้งเองแล้วมิได้นำเอาเนื้อความขึ้นกราบบังคมทูลก็ดี ท่านว่ามันกระทำความผิดถานลเมิดพระราชอาญา ให้ถอดพนักงานเสมียนตรานั้นออกเสีย ฯ

๏ มาตรา ๑๔๓ ถ้าข้าราชการที่มีบันดาศักดิตั้งแต่ ๓๐๐๐ ลงไป พระราชบัญญัติท่านห้ามไม่ให้ตั้งปลัดทูลฉลองฤๅเสมียนตราเลย ถ้าทรงพระเมตตาโปรดให้ตั้งก็ได้ ถ้ามิได้ทรงพระเมตตาโปรดให้ตั้งแล้วตั้งเอาเอง ท่านว่าต้องโทษเท่ากันกับโทษหมิ่นประมาทต่อเจ้าชีวิตรเหนือเกล้าเหนือกระหม่อม เว้นไว้แต่ได้รับพระบรมราชานุญาตแล้วจึงพ้นโทษ ฯ

๏ มาตรา ๑๔๔ ถ้ามีข่าวศึกศัตรูจะบังเกิดจลาจลวุ่นวายในพระราชอาณาเขตรก็ดี ถ้าศึกศัตรูนั้นบังเกิดขึ้นแล้วก็ดี ถ้ามีการประชุมจะออกไปปราบปรามศึกศัตรูผู้ร้ายก็ดี แล้วข้าราชการกระทรวงใดๆมิได้เข้าไปประชุมปฤกษาราชการในศาลาลูกขุน พิพากษาโดยสัตย์ท่านว่ามันมีความผิดถานสมรู้ร่วมคิดด้วยศัตรูโจรผู้ร้ายโดยพระราชกฤษฎีกา ฯ

๏ มาตรา ๑๔๕ ถ้ามีพระราชโองการดำรัสใช้ข้าราชการคนใดให้ไปรับราชการก็ดี ข้าราชการคนนั้นกราบถวายบังคมลาออกไป แลหลบหลีกวนเวียนอยู่ในที่ใดฤๅมิได้ไปโดยเร็วตามกระแสพระราชโองการ

รับสั่งก็ดี ถ้าพ้นเวลาไปถึง ๓ วัน ท่านว่ามันมีความผิดต้องระวางโทษให้เอาตัวมันมาคุมขังไว้ แล้วใช้ให้ผู้อื่นไปแทนต่างตัวมัน กว่าผู้แทนต่างตัวนั้นกลับมา จึงเอามันออกจากที่คุมขัง ฯ

◎ มาตรา ๑๕๖ ถ้าประเทศราชก็ดี ฤาสามนตราชก็ดี ออกญาพระยา พระหลวงขุนหมื่นมุลนายก็ดี บรรดาข้าราชการที่มีกระแสพระบรมราชโองการตำรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อมให้ออกไปยังเขตรมณฑลก็ดี ฤาไปกระทำการณรงค์สงครามก็ดี ถ้ามีราชการยากง่ายฤาคับแคบประการใดก็ดี ถ้ามิได้มีหนังสือจดหมายเข้ามากราบบังคมทูลให้ทรงทราบใต้ฝ่าลองธุลีพระบาทตามบังคับ ฤาท่านยังมิได้มีหนังสือรับสั่งให้เข้ามา แล้วตัวเข้ามาเองก็ดี ท่านว่ามันมีความผิด ต้องระวางโทษประหารชีวิตร แล้วให้ริบทรัพย์สมบัติมันด้วย ถ้าทรงพระเมตตาโปรดมิให้ลงพระราชอาญาประหารชีวิตร ท่านให้ริบราชบาทว์ แล้วเอาตัวมาเข้าเป่นพลหญ้าช้างหลวง ฯ

◎ มาตรา ๑๕๗ ถ้าประเทศราชก็ดี สามนตราชก็ดี ออกญาพระยา กรมการรักษาเขตรมณฑลฝ่ายนอก ถ้าผู้ใดแกล้งทำกลอุบายเกลี้ยกล่อมเอาชายหญิงจากเขตรมณฑลพระนครออกไปก็ดี ฤาเข้ามาเองแล้วเกลี้ยกล่อมเอาไปก็ดี พิพากษาโดยสัตย์ ท่านว่ามันมีความผิดในระวางโทษ ๒ สถาน ๆ ๑ ถ้ามันส่งหญิงชายนั้นกลับคืนมาได้ ท่านให้ลงพระราชอาญาปรับในจำนวนคนที่เอาไปเท่าใด ให้ทวีขึ้นคน ๑ เอาเป่น ๓ คน อีกสถาน ๑ ถ้ามันส่งกลับคืนมามิได้ ท่านให้ทวีขึ้น ๑ คนเอาเป่น ๔ คนโดยพระราชกฤษฎีกา ฯ

๏ มาตรา ๑๔๘ ถ้าประเทศราชก็ดี สามนตราชก็ดี ฤๅข้าหลวงผู้รักษาเมืองก็ดี ข้าหลวงเทศาภิบาลก็ดี มีหนังสือร้องศุขทุกข์เข้ามาแล้ว ได้ทรงพระเมตตาโปรดทรงวินิจฉัยเห็นว่าสมควรแล้วว่าจะเรียกให้ตัวกลับเข้ามา แต่ยังเอินยังไม่ได้มีหนังสือรับสั่งให้เข้ามาแล้วตัวเข้ามาก่อนรับสั่งก็ดี ท่านว่ามันมีความผิดระวางโทษ ให้เอาตัวมัดไว้ที่น่าพระลาน ๓ วัน แล้วให้ลงพระราชอาญาปรับเอา ๑ คูณจนถึง ๔ คูณ แลให้เอาตัวออกจากราชการ แล้วคุมขังไว้อีก ๑ เดือน ถ้าทรงพระเมตตาโปรดมิให้เอาออกจากราชการ ให้คุมขังไว้มีกำหนด ๑๕ เดือน ถ้าหนังสือรับสั่งไปพบกันกลางทาง ท่านว่ามันมีความผิดแต่ให้ภาคทัณฑ์ไว้ แล้วให้ลดยศบันดาศักดินั้นถอยลงมา ถ้ามีศักดินา ๑๐๐๐๐ ให้ลดลงมาถึง ๕๐๐๐ ๆ ให้ลดถอยลงมาถึง ๓๐๐๐ ๆ ให้ลดถอยลงมาเพียง ๕๐๐ ไร่ ให้ปรับโดยบันดาศักดิเอา ๑ คูณถึง ๔ คูณ แลให้เอาตัวคุมขังไว้อีก ๑๕ วัน อย่าให้ข้าราชการทั้งหลายเอาเยี่ยงอย่างต่อไป ๚

๏ มาตรา ๑๔๙ ถ้าข้าราชการใดที่มีบันดาศักดิก็ดี ไม่มีบันดาศักดิก็ดี ถ้าเกียจคร้านมิได้เข้าไปรับราชการตามตำแหน่งน่าที่ของตัวก็ดี มิได้เข้าไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทก็ดี ฤๅเข้าเฝ้าบำเรอตามเสด็จก็ดี ถ้ามีพระบรมราชโองการดำรัสใช้ให้ไปรับราชการในตำแหน่งใด ๆ ก็ดี แล้วมีโรคมาเบียดเบียนก็ดี จะรับราชการนั้นฉลองพระเดชพระคุณต่อไปไม่ได้ แล้วมิได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลให้ทรงทราบใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทถวายราชการนั้นคืนก็ดี ถ้าดำรัสใช้

ให้ไปรับราชการ รับแล้วมิได้ไปก็ดี ท่านว่ามันมีความผิดในถานลเมิด ให้ต้องโทษ ๕ สถาน ๆ ๑ ให้ลงพระราชอาญาโบยด้วยลวดหนัง ๕ ขวับ อิกสถาน ๑ ให้เอาตัวคุมขังไว้มีกำหนด ๑ เดือน อิกสถาน ๑ ให้เอาตัวออกจากราชการเสีย อิกสถาน ๑ ให้ปรับเปนลเมิดพระราชอาญา อิกสถาน ๑ ให้ภาคทัณฑ์ไว้ ฯ

◎ มาตรา ๑๕๐ ถ้าข้าราชการใดเผ้าบำเรอกระทำราชการเปนนิจมิได้ขาด ถ้ามีโรคเบียดเบียน แล้วมิได้เอาเนื้อความนั้นขึ้นกราบบังคมทูล ฤาเสนอต่อเจ้าขุนมูลนาย ให้เอาเนื้อความขึ้นกราบทูลให้ทรงทราบก็ดี เพื่อจะได้ทรงจัดการหาแพทย์มารักษาก็ดี ถ้าจะไปทางใด ๆ ก็ดี มิได้เอาเนื้อความขึ้นกราบบังคมทูลลาก็ดี ท่านว่ามันมีความผิดใน ๒ สถาน ๆ ๑ ให้ลงพระราชอาญาปรับเปนลเมิดตามบันดาศักดิ อิกสถาน ๑ ให้ภาคทัณฑ์ไว้ ฯ

◎ มาตรา ๑๕๑ ถ้าข้าราชการใด ๆ บังอาจกระทำความผิดล่วงลเมิดพระราชบัญญัติ ผิดโดยถานใด ๆ ก็ดี ต่อมาภายหลังจึงรู้สึกว่าตัวกระทำไปแล้วนั้นผิดพระราชบัญญัติ แล้วจึงนำความผิดของตัวขึ้นกราบบังคมทูลถวายขอลุแก่โทษด้วยตนเอง พิพากษาโดยสัตย์ ให้เอาโทษของมันนั้นโดยพระราชกฤษฎีกาบัญญัติไว้ ท่านให้ปรานิลดหย่อนผ่อนลงมา ถ้าโทษอุกฤษฐ์ให้ผ่อนเปนมหันตโทษ ๆ ให้ผ่อนลงเปนครุโทษ ๆ ผ่อนลงมัชฌิมโทษ ๆ ผ่อนลงเปนลหุโทษ โดยบทพระอัยการ ฯ

◎ มาตรา ๑๕๒ ถ้าข้าราชการมียันดาศักดิก็ดี ฤๅไม่มียันดาศักดิก็ดี แล้วมีบำเหน็จรางวัลในราชการ มีความพากเพียรเผ้าบำเรอกระทำราชการ ทรงพระเมตตาโปรดพระราชทานยศศักดิแก้วแหวนเงินทองให้เปนรางวัล โดยสมควรตามตำแหน่งราชการ ถ้ามีผู้ใดอิจฉาฤษยาไม่อยากให้มั่งให้มี พิพากษาโดยสัตย์ ท่านว่ามันมีความผิดในถานอิจฉาฤษยาเขานั้น ให้ถอดจากยศยันดาศักดิเสีย อย่าให้ข้าราชการทั้งปวงเอาเยี่ยงอย่างต่อไป ๗

◎ มาตรา ๑๕๓ ถ้าข้าราชการที่มียันดาศักดิตั้งแต่ ๑๐๐๐๐ ลงไปจนถึงศักดินา ๕๐๐๐ ถ้ายังอาจโต้เถียงคัดค้านพระราชโองการนั้น ท่านว่ามันมีความผิดในระวางโทษ ๓ ประการ ๆ ๑ ให้ลงพระราชอาญาผ่าปากมันเสีย อิกประการ ๑ ให้ลงพระราชอาญาประหารชีวิตรมันเสีย อิกประการ ๑. ให้ตัดริมผีปากมันเสีย ถ้ามันโต้เถียงพระราชบัณฑูรก็ดี พระราชดำรัสก็ดี ท่านว่ามันมีความผิด ให้ลงพระราชอาญาปรับเอา ๔ คูณ ถ้ามียันดาศักดิตั้งแต่ ๓๐๐๐ ลงไป ถ้าโต้เถียงคัดค้านพระราชโองการพระราชดำรัสฤๅพระราชบัณฑูรก็ดี ท่านว่ามันมีความผิดต้องระวางโทษ ๓ สถาน ๆ ๑ ให้ลงพระราชอาญาตบปากมันด้วยกะลา อิกสถาน ๑ ให้ปรับมันตามยันดาศักดิ อิกสถาน ๑ ให้ลงพระราชอาญาโบยด้วยลวดหนัง ๑๕ ขวับ ๗

◎ มาตรา ๑๕๔ ถ้าข้าราชการใดที่มียันดาศักดิฤๅไม่มียันดาศักดิก็ดี บังอาจโต้เถียงคัดค้านพระราชเสาวนี พระราชบัณฑูร

ก็ดี ท่านว่ามันมิโทษผิด ให้ลงพระราชอาญาปรับมันเอา ๓ คูณ ถ้าคัดค้านพระบัณฑูร ให้ปรับมันเอา ๑ คูณ ฯ

◎ มาตรา ๑๕๕ ถ้าทรงพระกรุณาโปรดข้าราชการใดๆ ให้ออกไปรักษาเขตรแดนมณฑลเอก โท ตรี จัตวา ใดๆก็ดี ฤๅให้ไปยังคัยกิจราชการก็ดี ฤๅเจ้ากระทรวงข้างในตั้งให้พนักงานใดๆ ก็ดี ถ้าไม่มีตราเจ้ากระทรวงมณฑล ฤๅตราเรือนหลวงไปด้วย ถ้าผู้รับนั้นมิได้มีความเชื่อถือแลมิได้รับรองก็ดี จะเอาโทษแก่ผู้นั้นมิได้เลย ถ้ามีตราเจ้ากระทรวงมณฑลฤๅตราของเรือนหลวงไปด้วย ถ้าผู้ใดคัดค้านมิได้เชื่อฟังก็ดี ท่านว่ามันมีความผิดในถานลเมิด โดยพระราชกฤษฎีกา ฯ

◎ มาตรา ๑๕๖ ถ้าผู้ใดมิได้เปนกรมวัง ไปแกล้งว่าได้รับพระเสาวนีฤๅคำสั่งเจ้าจอมข้างใน ออกไปบอกแก่ผู้ใดก็ดี แล้วผู้นั้นคัดค้านมิได้เชื่อถือฟังคำก็ดี จะเอาโทษแก่ผู้นั้นไม่ได้เลย ผู้ใดเปนกรมวังก็ดี ได้รับพระราชเสาวนีฤๅคำสั่งไปถึงผู้ใด เนื้อความนั้นควรจะเชื่อฟังแล้วมิได้เชื่อฟังก็ดี ฤๅเนื้อความไม่ควรจะเชื่อฟังแล้วไม่ได้นำขึ้นเสนอก็ดี พิพากษาโดยสัตย์ ท่านว่ามันมีความผิดถานลเมิดพระราชอาญา ฯ

◎ มาตรา ๑๕๗ ถ้าผู้ใดกระทำสรรพการอันใดๆ ฤๅจนาซึ่งสรรพการนั้น ถ้ามันเอาเครื่องประดับของหลวงไปกระทำก็ดี ท่านว่ามันมีความผิด ให้ลงพระราชอาญาตัดแขนมันเสีย ถ้ามันกระทำให้เทียมเสมอด้วยพระราชโองการ พระราชดำรัส ฤๅพระราชบัณฑูร

ฤๅพระราชเสาวนีบัณฑูรก็ดี ท่านว่ามันมีความผิด ให้ลงพระราชอาญาประหารชีวิตรมันเสีย ถ้ามันกระทำเทียบพระบัณฑูร ท่านว่ามันมีความผิดต้องในระวางโทษ ๒ สถาน ๆ๑ ให้ลงพระราชอาญาตัดนิ้วมือมันเสีย อีกสถาน ๑ ให้โบยด้วยลวดหนัง ๑๕ ขวับ ฯ

◎ มาตรา ๑๕๘ ถ้าผู้ใดเอาเนื้อความเรื่องใดพิดทูลประการใดก็ดี ให้ลำดับเนื้อความเรื่องนั้นให้เลอียด ถ้ากรายบังคมทูลพระกรุณาไม่เลอียดฤๅลำดับเนื้อความเรื่องนั้นไม่ตลอด ให้ข้าราชการทั้งปวงบรรดานั่งเผ้าอยู่เคียงนั้น กรายบังคมทูลเสนอให้ทรงทรายใต้ผ้าลองธุลีพระบาท ถ้าผู้ใดกรายบังคมทูลพูดจาดำเนินเนื้อความไม่เลอียด ผู้นั่งเผ้าเคียงกันนั้น มิได้ดำเนินความกรายทูลต่อไปให้หมดเนื้อความ ถ้าเปนเรื่องความส่วนตัวแล้ว มิได้พึ่งพาผู้ใดให้กรายบังคมทูลก็ดี แล้วตัวนำความขึ้นกรายบังคมทูลเองก็ดี ท่านว่ามันมีความผิดในถานลเมิดพระราชอาญา ฯ

◎ มาตรา ๑๕๙ ถ้าผู้ใดพึ่งพาผู้ใด ๆ ก็ดี ให้กรายบังคมทูลขอพระราชทานเงินทอง ฤๅยศบันดาศักดิประการใด ๆ ก็ดี ฤๅขอยืมเงินกู้เงินก็ดี ฤๅมันเปนหนี้พระราชทรัพย์อยู่ก็ดี แล้วขอรับอาสากระทำซึ่งสรรพการงานทั้งปวงก็ดี ขอเปนเจ้าพนักงานบังคับราชการในกระทรวงก็ดี ฤๅเปนเจ้าพนักงานผู้ตรวจภาษีอากรต่าง ๆ ฤๅขอหญิงไปเปนภรรยา แลขอซึ่งโทษานุโทษที่ได้กระทำความผิดไว้ทั้งปวงนั้น ท่านห้ามมิให้เจ้าพนักงานกองรับส่งรับเอาไว้เลย ถ้าจะกรายบังคมทูลห้ามมิให้ทูลต่อหน้าผู้มาพึ่งพานั้น ให้กรายบังคมทูลในที่ระโหฐาน

ฤาในเวลาสมัยให้ฎูพระราชอัธยาไศรย ควรที่จะกราบบังคมทูล ถ้าผู้รับจะกราบบังคมทูลก็ดี ฤาผู้ที่มาพึ่งพาก็ดี กราบบังคมทูลในที่ไม่สมควรก็ดี ดพระราชอัธยาไศรยเห็นไม่ควรจะกราบบังคมทูล แล้วกราบบังคมทูลก็ดี ท่านว่าผู้นั้นกระทำความผิดมีโทษใน ๓ สถาน ๆ ๑ ให้ลงพระราชอาญาปรับเปนลเมิดโดยบันดาศักดิ อิกสถาน ๑ ให้ลงพระราชอาญาโบย ๕๐ ขวับ อิกสถาน ๑ ให้ภาคทัณฑ์โทษนั้นไว้ก่อน ฯ

◎ มาตรา ๑๖๐ ถ้ามีพระบรมราชโองการ ถ้าดำรัสให้ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยใด ๆ ให้ไปเตือนฤาไปบังคับกิจราชการทั้งปวงก็ดี ฤาเตือนให้พิพากษาความเรื่องใด ๆ ก็ดี ให้ช่วยดับความทุกข์ร้อนของอาณาประชารายฎรทั้งปวงก็ดี ถ้าผู้นั้นเชื่อฟังแลรับรองแล้วทำเฉยเสีย มิได้เร่งรัดขัดการตักเตือนให้กระทำกิจราชการ ฤาพิพากษาความโดยเร็วพลัน ตามกระแสพระบรมราชโองการบังคับก็ดี ถ้ามิได้รับรองเชื่อฟังตามรับสั่งก็ดี ฤารับแล้วมิได้เตือนเร่งรัดเอาเนื้อความขึ้นกราบบังคมทูลก็ดี พิพากษาโดยสัตย์ ท่านว่ามันมีความผิดในระวางโทษลเมิดพระราชอาญา ฯ

◎ มาตรา ๑๖๑ ถ้าข้าราชการใดได้รับกระแสพระบรมราชบัญชาการตั้งไว้เหนือเกล้าเหนอกระหม่อม แล้วออกไปบังคับกิจราชการนั้นให้เปนไปประการใดก็ดี เอาความผิดเปนถูกก็ดี เอาที่ถูกนั้นมาเปนผิดก็ดี ความน้อยเปนมาก ๆ เปนน้อยในประการใด ๆ ก็ดี ให้ผิดกันกับพระราชบัญญัติก็ดี พิพากษาโดยสัตย์ ท่านว่าผู้นั้นกระทำความผิดในถานลเมิดพระราชอาญาโดยพระราชกฤษฎีกาบัญญัติไว้ ฯ

◎ มาตรา ๑๖๒ ถ้าเจ้าพนักงานพระแสง เชิญพระแสงตามเสด็จไม่มีผู้ก็ดี ฤๅทำให้หลุดหายไปก็ดี เวลาเสด็จทรงเรียกให้เอาพระแสงมาถวาย เสด็จพอพระราชหฤไทยรับด้วยพระหัตถ์ ฤาผู้อื่นรับก็ดี ท่านว่ามันมีความผิดถานลเมิดพระราชอาญา ให้ต้องโทษใน ๓ สถาน ๆ ๑ ให้ลงพระราชอาญาประหารชีวิตรเสีย อิกสถาน ๑ ให้เอาตัวไปคุมขังไว้ อิกสถาน ๑ ให้ภาคทัณฑ์โทษนั้นไว้ก่อน ฯ

◎ มาตรา ๑๖๓ ถ้าเสนาบดีฤๅข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ข้างในข้างนอกจัดการแต่งตั้งพนักงานซึ่งเปนพรรคพวกลูกหลานญาติพี่น้องใกล้ชิดมิตรสหาย กระทำอุบายกลคิดใช้ให้ไปเปนหัวน่าจัดการในเกาะใดตำบลใด ฤๅด่านแห่งใดก็ดี ฤๅในน่านน้ำท่าใด ๆ ก็ดี เปนหัวน่าจัดการภาษีอากร ชักเอาภาษีอากรจากราษฎรในหมู่ใดฤๅตำบลใดก็ดี เอามาเปนอาณาประโยชน์ของตนเองก็ดี พิพากษาโดยสัตย์ท่านว่ามันมีความผิดในถานฉ้อราษฎร์บังหลวง ท่านว่ามันต้องโทษในถานลเมิดพระราชอาญา ให้เอาทรัพย์ที่มันชักเอาภาษีอากรจากอาณาประชาราษฎรนั้นมาผูกตอมัน แล้วเดินตระเวนประจานบ่าวร้องบอกกล่าวมิให้คนอื่นเอาเยี่ยงอย่างต่อไป แล้วลงพระราชอาญาปรับมันเอา ๒ คูณ ฯ

◎ มาตรา ๑๖๔ ถ้าผู้ใดบังอาจลักฝังขุดต้นไม้ตัดกิ่งไม้ที่ท่านไว้เปนหลักจากพระนครก็ดี ฤๅลักขุดเอาแผ่นศิลายาตกับไม้หลักจากพระนครก็ดี ถ้ามันพังผ่าเผาทำลายไปก็ดี ฤๅมันลักพังขุดไม้หลักอิฐปูนศิลาที่ท่านก่อเปนวังกำแพงฤๅเปนค่ายเสมาก็ดี ฤๅมัน

ลักขุดพังทำลายเกยแก้วพลับพลาสรรพพระราชทรัพย์ของหลวงก็ดี ถ้าเจ้าพนักงานกรมพระนครบาลจับตัวได้ พิพากษาโดยสัตย์ ท่านว่ามันมีความผิดในระวางโทษ ๓ สถาน ๆ ๑ ให้ลงพระราชอาญาประหารชีวิตรมันเสีย แล้วให้ริบราชบาทว์ อีกสถาน ๑ ให้ลงพระราชอาญาโดยด้วยลวดหนัง ๕๐ ขวับ อีกสถาน ๑ ให้ตัดแขนตัดเท้ามันเสีย อีกสถาน ๑ ให้ปรับมันเอา ๔ คูณ แล้วให้กระทำการนั้นใช้หลวง ๚

◎ มาตรา ๑๒๕ ถ้าพระมหากระษัตริย์ขัตติยวงษ์เสด็จทรงพระราชดำเนินโดยชลวิถีทางเรือพระที่นั่ง ว่าจะไปในทิศานุทิศใด ๆ ก็ดี ถ้าเปนการเวลาควรจะเสด็จทรงพระราชดำเนินไป บรรดาข้าทูลลอองธุลีพระบาทที่ตามเสด็จนั้น ให้ขุนดาบขุนเรือคุมเรือซ้ายเรือขวา เรือทวารเรือช่างออกน่าตรวจตราป้องกันรักษา ดแลจอดให้เปนระเบียบกันอยู่ตามลำดับซ้ายขวาน่าหลัง ตรวจตรารักษาดูเรือแจวเรือพายเข้าออกไปมา ถ้ามีเรือโจรศัตรูผู้ร้าย ฤาเรือคนเมาฤาบ้าเสียจริตมันแจวพายไปมาก็ดี ถ้ามีเรือแจวฤาเรือพายเข้าไปถวายสิ่งของฤามีฎีการ้องทุกข์ศุขประการใดก็ดี ถ้าเข้ามาตรงน่า เรือทวารฤาเรือกลาโหม มหาดไทย ขุนดาย ขุนตำรวจ ถ้าเห็นเข้ามาจวนถึงเรือช่างเรือลาดตระเวนโบกธงให้ออกฤาหยุดอยู่ แล้วให้ตรวจตราซักถามห้ามปราม ถ้าไม่ฟังไม่หยุดตามบังคับบัญชา ให้ขว้างด้วยก้อนอิฐดินก้อนหินฤาท่อนไม้ฤาด้วยดาบ ถ้ามันไม่ฟังไม่หยุด ให้เจ้าพนักงานโจนน้ำไปผลักออกเสีย ถ้าพระองค์เสด็จทรงทัศนาการเห็น แล้วเสด็จออกพระสุรสีหนาทดำรัสเรียกหา ให้ข้าราชการทั้ง

ปวงเอาเรือบำเรอออกไปรับให้เข้ามา ถ้าเห็นมีเรือแปลกปลอมฤๅเปนเรือโจรศัตรูผู้ร้ายเข้าไป ถ้าเรือเจ้าพนักงานใดฤๅกรมใด ๆ ก็ดี มิได้ห้ามปรามประการใดก็ดี ท่านว่ามันมีความผิด ให้ลงพระราชอาญาประหารชีวิตรมันเสีย แล้วให้ริบทรัพย์สมบัติมันโดยพระอัยการ ส่วนเรือที่เข้าไปนั้น ถ้าเปนเรือโจรฤๅศัตรูผู้ร้าย ท่านว่ามันมีความผิด ให้ลงพระราชอาญาประหารชีวิตรเสียด้วย ถ้าเปนเรือคนเมาฤๅคนบ้าเสียจริต ให้ลงพระราชอาญาโดยผู้รักษาการมิได้ตรวจตราห้ามปรามนั้น ๓๐ ขวัย แล้วให้โยยมันคนเมาฤๅคนเสียจริตนั้น ๑๕ ขวัย ถ้าเรือนั้นเปนเรือพ่อค้าซื้อขายฤๅเปนเรือผู้ที่นำฎีกาเข้ามาถวาย ก็ดี ฤๅเรือที่นำเอาสิ่งของเข้ามาถวายเหล่านี้ ท่านให้ปรานีลดหย่อนผ่อนโทษให้มัน เพราะมันเปนคนโง่เขลาไม่รู้กฎหมายข้อยังคับสำหรับบ้านเมือง เข้ามาโดยความซื่อสัตย์ ฯ

◎ มาตรา ๑๖๖ ถ้าพระองค์เสด็จทรงพระราชดำเนินโดยเรือพระที่นั่ง แล้วยังเกิดมีลมพายุใหญ่ขึ้น เรือพระที่นั่งทรงทนทานลมพายุไม่ไหว ให้เอาเรือการลำใหญ่เข้ามาเทียบป้องกันคอยรับ ถ้าเรือการนั้นเข้ามาเทียบแอบข้างคอยรับป้องกันไม่ได้ ให้เอาเรือช่างลำใหญ่เข้ามาช่วยป้องกัน ถ้าเรือช่างเรือการป้องกันไม่ได้ ให้เอาเรือทวารเข้ามาช่วยป้องกันอีก ถ้าเรือทั้ง ๓ ลำนั้นช่วยป้องกันรับไม่ได้ ท่านว่ามันมีความผิด ให้ลงพระราชอาญาประหารชีวิตรมันเสีย ฯ

◎ มาตรา ๑๖๗ ถ้าเสด็จประทับอยู่ณพระที่นั่ง ถ้าสมเด็จพระราชบุตรา สมเด็จพระราชบุตรี ฤๅพระราชกุมาร พระราชภาคิไนย

ฤๅพระราชนัดดา มิกิจธุระจะเข้าไปเผ้า ถ้าแจวพายเรือไปถึงเรือทวารนั้น ให้เจ้าพนักงานโยกธงให้หยุดเสียก่อน ถ้ามิได้เชื่อฟังให้เอาก้อนอิฐก้อนหินฤาท่อนไม้ขว้าง ถ้ายังไม่เชื่อฟังอิกให้พุ่งไปด้วยหอกฤาดาบก็ตาม ถ้าพระองค์ทรงทอดพระเนตรเห็นแล้ว มิพระราชโองการดำรัสให้หาตัวเข้ามา จึงให้เจ้าพนักงานเอาเรือทวารใหญ่ออกไปรับ อย่าให้เอาเรือของตนนั้นเข้ามาเลยเปนอันขาด เวลาเข้ามาถึงแล้วให้นั่งกรายถวายบังคมแล้วให้นั่งเผ้าอยู่ในที่ข้างหนึ่ง แล้วขุนตำรวจนั่งเผ้าในระหว่างกลางคอยป้องกันดูแล ถ้าขึ้นไปบนเรือพระที่นั่งเสด็จประทับก็ดี ให้ขุนตำรวจห้ามปราม ถ้าไม่ฟังขืนแต่เข้าไปเองก็ดี ถ้าเจ้าพนักงานคนใดเห็นแล้วมิได้ห้ามปรามก็ดี ท่านว่ามันมีความผิดให้ลงพระราชอาญาประหารชีวิตรมันเสีย ถ้าทรงพระเมตตาโปรดไม่ให้ประหารชีวิตร ให้ลงพระราชอาญาโบยด้วยลวดหนัง ๕๐ ขวับ แล้วเอาตัวไปคุมขังไว้อิก ๓ เดือน แล้วจึงให้พ้นโทษไป ฯ

◎ มาตรา ๑๖๘ ถ้าออกญาพระยาพระหลวงขุนหมื่นมุลนายบรรดาที่ลงในเรือพระที่นั่งนั้น ถ้ายังไม่ทันถึงที่จะจอดเรือ แล้วจอดโดยอำเภอใจของตนเอง ผิดท่าเรือที่เคยจอด ท่านว่าโทษของมันถึงประหารชีวิตร ถ้าทรงพระเมตตาโปรดมิให้ประหารชีวิตร ให้ลงพระราชอาญาโบยแล้วเอาตัวไปขังไว้อิก ๓ เดือน ฯ

◎ มาตรา ๑๖๙ ถ้าคนทั้งปวง บรรดาที่แจวพายเรือพระที่นั่ง ถ้าถึงที่จอดเรือประทับอยู่แล้ว ไม่มีสพานจะเดินขึ้นไป ให้ลงลุยน้ำขึ้นไปบนบก ถ้าผู้ใดยังค้างอยู่บนเรือพระที่นั่ง ท่านว่ามันมีความผิด

ให้ลงพระราชอาญาโบย ๓๐ ขวับ ถ้าพระสนมฤๅเข้าจอมผ่ายในอยู่นั่นด้วยแล้ว บรรดาคนที่แจวเรือพระที่นั่งไม่ลงว่ายน้ำไปขึ้นยกก็ดี หลบหลีกอยู่บนเรือพระที่นั่งก็ดี ท่านว่ามันมีความผิด ให้ลงพระราชอาญาประหารชีวิตรมันเสีย ถ้าทอดสมออยู่กลางแม่น้ำฤๅกลางบึง กลางหนองใดๆ ก็ดี ตามแต่จะทรงพระกรุณาโปรดอภัยโทษให้ ฯ

◎ มาตรา ๑๗๐ บรรดาที่แจวพายเรือเทียบพระที่นั่ง ถ้ามิทันพระสนมกรมการลงไปด้วย ถ้าเรือเทียบพระที่นั่งล่ม ให้คนแจวเรือเทียบนั้นลงว่ายน้ำหนี ถ้าอยู่บนเรือฤๅเกาะเรือแอบอยู่ ท่านว่ามันมีความผิด ให้ลงพระราชอาญาประหารชีวิตรมันเสีย ฯ

◎ มาตรา ๑๗๑ ถ้าเรือเทียบพระที่นั่งล่มก็ดี เจ้านายฝ่ายในตกน้ำก็ดี ให้เจ้าพนักงานชักหลักทอดสมอแล้วทิ้งลูกมะพร้าวใหญ่ลงไปให้จับให้เกาะ ตามแต่จับได้ฤๅมิได้ ห้ามมิให้ (ช่วยด้วยตนเอง) แต่ถ้าช่วยเอาตัวรอดขึ้นมาได้ ท่านว่ามันผู้ช่วยนั้น มิความผิดโทษถึงประหารชีวิตร ถ้าผู้ทิ้งลูกมะพร้าวให้จับเกาะว่ายน้ำขึ้นมาได้ ท่านพระราชทานเงินให้ ๑๐ ตำลึง กับทั้งขันทองคำหนึ่งใบเปนรางวัลความชอบ ฯ

◎ มาตรา ๑๗๒ ถ้าเรือเทียบพระที่นั่งขวาล่มก็ดี เรือพ่วงน่าเรือรองล่มก็ดี ห้ามมิให้เอามะพร้าวใหญ่จากเรือพระที่นั่งทิ้งให้เลย ถ้าเอามะพร้าวใหญ่จากเรือพระที่นั่งทิ้งไปให้ก็ดี พวกเรือล่มเกาะจับเรือพระที่นั่งก็ดี ท่านว่ามันมีความผิดโทษถึงประหารชีวิตร ฯ

◎ มาตรา ๑๗๓ ถ้าเสด็จทรงพระราชดำเนินโดยทางชลมารค มิกระบวนแห่โดยระเบียบ แล้วมีเรือใด ๆ แจวพายฤาใช้ใบถ่อตัดน่าเรือพระที่นั่งก็ดี ถ้าเปนเรือข้าราชการตามเสด็จ ลัดแหลมไปตักสกัดก็ดี ถ้าแจวพายใช้ใบถ่อผ่ากลางขึ้นล่องก็ดี ท่านว่ามันมีความผิดให้ลงพระราชอาญาประหารชีวิตรมันเสีย ๗

◎ มาตรา ๑๗๔ ถ้าเรือพระสนมกรมการ บรรดาข้างในแจวพายโดยทุ่งเลี้ยวลัดริบตามเสด็จก็ดี ถ้าเรือผู้ใดแจวพายให้โดนประทะแจวพายเรือข้างในก็ดี มันแจวพายขึ้นให้เทียบเคียงคู่กันกับเรือข้างในก็ดี ท่านว่ามันมีความผิด ให้ลงพระราชอาญาประหารชีวิตรมันเสีย ถ้าเรือบรรดาพระสนมกรมการฝ่ายในถึงล่มจม ท่านว่ามันมีความผิดให้ประหารชีวิตรแล้วริบราชบาทว์ด้วย ๗

◎ มาตรา ๑๗๕ ถ้าเสด็จทรงพระราชดำเนินลงเรือพระที่นั่งน้อยเปนเรือพระที่นั่งสำปั้นก็ดี เสด็จลงเรือพระที่นั่งน้อยประพาศในสระแก้วก็ดี ฤาสระสรงในพระราชวังก็ดี ให้ออกญาพระยาเทพอรชุนลงถือท้าย ถ้าคนอื่นลงถือท้าย ท่านว่ามันผู้ลงนั้นมีความผิด ให้ลงพระราชอาญาโบย ๓๐ ขวับ ๗

◎ มาตรา ๑๗๖ ถ้าพระองค์เสด็จด้วยเรือพระที่นั่งน้อย เสด็จไปประพาศไพร ให้ขุนสนมหลวงถือพยุหยาตร ให้หลวงราชเสวกมหาดเล็กเปนผู้ลงไปตามเสด็จ นอกจากนั้นลงไป ท่านว่ามันมีความผิด ให้ลงพระราชอาญาโบย ๑๕ ขวับ ๗

◎ มาต่รา ๑๗๗ ถ้าเสด็จลงเรือพระที่นั่งน้อยด้วยพระสนมกรมการฝ่ายใน ถ้าจะลงได้แต่หลวงราชเสวกมหาดเล็ก เปนพนักงาน

กำกับไปด้วย นอกจากนั้นลงไป ท่านว่ามันมีความผิด ให้ลงพระราชอาญาประหารชีวิตรมันเสีย ฯ

◎ มาตรา ๑๗๘ ถ้าเสด็จทรงประทับบนหลังม้าพระที่นั่ง แล้วดำรัสสั่งให้ขี่ช้างขับไล่ม้าพระที่นั่งทรงนั้น ให้ขุนหมื่นเจ้าพนักงานช้างกระทำคาใส่ตัวเองถวายโทษ แล้วให้กราบบังคมทูลว่ากำลังของช้างแรงกว่ากำลังมือ จะสับพ่นเท่าใดก็ไม่ชะนะกำลังช้าง ถ้ามิได้เชื่อฟังยืนรับสั่งบังคับให้ขับไล่ ถ้าขับไล่ตามพระราชโองการรับสั่งบังคับนั้น แต่อย่าให้ใกล้นัก ให้พอสมควร ถ้าขับไล่จนให้เสียการฤาเสียม้าพระที่นั่งก็ดี ฤาให้พระองค์เสด็จตกจากม้าพระที่นั่งก็ดี ท่านว่ามันมีความผิดโทษถึงประหารชีวิตร แลให้ริบราชบาทว์ด้วย ฯ

◎ มาตรา ๑๗๙ ถ้าเสด็จประทับบนหลังม้าพระที่นั่ง ให้ขุนหมื่นกรมม้าขี่ม้าตามเสด็จทั้งน่าหลัง ขุนหมื่นกรมตำรวจ นายเวรขี่ม้าเคียงข้างทั้งซ้ายขวา พวกแห่ขี่ม้าตามกระบวนแห่โดยลำดับกัน ถ้าพวกกรมม้าคนใดขาดมิได้เข้ากระบวนแห่ตามเสด็จ ท่านว่ามันมีความผิดให้ลงพระราชอาญาโบย ๑๕ ขวับ แล้วให้เอาตัวคุมขังไว้อีกมีกำหนด ๑ เดือน แลถอดทั้งยศถาบันดาศักดินั้นเสียด้วย ฯ

◎ มาตรา ๑๘๐ ถ้าเสด็จทรงม้าพระที่นั่งประพาศในเวลาค่ำคืนก็ดี ให้ขุนหมื่นกรมม้าถือบังเหียนม้าพระที่นั่ง ให้จุดเทียนไต้ตำรวจถือนำน่า แลตามหลังซ้ายขวา มีหอกดาบถือตามเสด็จ ให้มีม้าเดินลาดตระเวนตรวจข้างน่า ร้องห้ามปรามตามมรคา ถ้าผิดพลั้งประการใด ท่านว่ามันมีความผิด ให้ลงพระราชอาญาแล้วเอาตัวคุมขังไว้อีก ๓ วัน จึงให้พ้นโทษไป ฯ

◎ มาตรา ๑๘๑ ถ้าเสด็จทรงม้าพระที่นั่งไปประพาศในสวนสนามสำราญพระราชหฤไทยติคลิในที่ใด ผู้ใดรับคลินั้น อย่าให้ติสกัดน่าพระที่นั่ง ถ้าขี่นม้าขี่ขับติคลิ อย่าขับม้าขี่นให้เสมอเทียม ศีศะม้านั้นให้อยู่เสมอหางม้าพระที่นั่ง ถ้าขี่ขับให้เทียมเสมอฤาสกัดน่าม้าพระที่นั่ง ท่านว่ามันมีความผิด โทษนั้นถึงประหารชีวิตร ๗

◎ มาตรา ๑๘๒ ถ้าผู้ใดติคลิพลาดตกกระเด็นไปถูกคลินั้นไปถูกเสด็จ ท่านว่ามันมีความผิด ให้ลงพระราชอาญาโยย ๓๐ ขวัย ถ้าติคลินั้นมีไชยชะนะเสด็จ ท่านพระราชทานเงิน ๑ ตำลึงเปนรางวัล ๗

◎ มาตรา ๑๘๓ ถ้าเสด็จทรงประทับพระที่นั่งคเชนทรก็ดี ประทับพระที่นั่งพระราชรถก็ดี ประทับพระที่นั่งพระราชยานก็ดี พระที่นั่งอย่างใด ๆ ก็ดี พระที่นั่งที่เสด็จมิได้ประทับนั้น ให้แต่งเครื่องครบประดับจูงตามเสด็จ ถ้าผู้ใดขึ้นนั่งบนพระที่นั่ง ท่านว่ามันมีความผิด ให้ลงพระราชอาญาประหารชีวิตรมันเสีย ๗

◎ มาตรา ๑๘๔ ถ้าผู้ใดด่าแช่งโคกระบือช้างม้าพระที่นั่ง ท่านว่ามันมีความผิด ให้ลงพระราชอาญาตัดริมฝีปากมันเสีย ถ้าผู้ใดยังอาจยิงแทงพันขว้างโคกระบือช้างม้าพระที่นั่ง ท่านว่ามันมีความผิด ให้ลงพระราชอาญาตัดแขนมันเสีย ๗

◎ มาตรา ๑๘๕ ถ้าผู้ใดด่าแช่งสรรพสัตว์ที่หลวงมีความกรุณาแล้วมีพระบรมราชโองการรับสั่งให้เลี้ยงรักษาไว้ ท่านว่ามันมีความผิด ให้ลงพระราชอาญาผ่าปากมันผู้แช่งด่านั้นเสีย ถ้าถึงติพันแทงยิงสัตว์นั้น ท่านว่ามันมีความผิด ให้ลงพระราชอาญาตัดแขนมันเสีย ถ้า

กระทำสัตว์ให้ถึงแก่ความตาย ท่านให้ลงพระราชอาญาประหารชีวิตรมันเสีย ฯ

◎ มาตรา ๑๘๖ ถ้าเสด็จประทับพระที่นั่งช้างม้ารถ คนทั้งปวงบรรดาที่ขี่ม้าไปมากระทำให้ม้าพระที่นั่งตื่น ฤๅขี่สกัดน่าพระที่นั่งก็ดี ขี่สกัดน่าตัดตอนพระแม่นางฤๅเจ้าจอมใด ๆ ก็ดี ขี่ให้เคียงข้างก็ดี ฤๅมันปล่อยให้ม้าวิ่งไปเหยียบคนในกระบวนแห่ให้ถึงพิการก็ดี พิพากษาโดยสัตย์ ท่านว่ามันมีความผิด ให้ลงพระราชอาญาประหารชีวิตรมันเสีย ฯ

◎ มาตรา ๑๘๗ ถ้าโคกระบือช้างม้าบรรทุกเสบียงอาหาร เครื่องประดับลูกดินยิงขึ้น ถ้ามันตื่นหลุดไปในกระบวนพยุหยาตรา ควาญช้างก็ตกกระเด็นออกไป ถ้าผู้ใดเอาใจใส่ช่วยจับตัวได้ ช้างออกกระบวนแห่ ให้ควาญช้างเสียเงินบำเหน็จรางวัลให้ผู้จับ ๑๘ ตำลึง ถ้าจับได้ในกระบวนแห่ ให้เสียเงินรางวัล ๑๒ ตำลึง ถ้าจับได้แต่สัตว์ สิ่งของเสียหายไป ฤๅเก็บได้แต่สิ่งของ สัตว์นั้นไม่ได้ก็ดี ให้เสียเงินบำเหน็จแต่กึ่งหนึ่ง ถ้าตามไปจับได้ข้างนอกข้างในก็ดี ฤๅเพียงแต่ตื่น ควาญช้างยังติดอยู่บนหลัง ถ้าผู้ใดมาช่วยแก้ไขมิให้มันวิ่งหนีไปได้นั้น ให้ควาญรักษาช้างเสียบำเหน็จรางวัลให้เขา เหล้า ๑ ขวด ผ้าขาว ๕ ศอก ตอบแทนคุณให้แก่ผู้มาช่วยนั้น ฯ

◎ มาตรา ๑๘๘ ถ้าผู้ใดขี่ช้างในกระบวนแห่เสด็จทรงพระราชดำเนิน ท่านให้ระมัดระวังจงหนัก อย่าได้มีความประมาท ท่านให้ขึ้นขี่คอช้างเอาเท้าทั้งสองข้างขึ้นคร่อมคอช้างให้แน่น มือถือขอเหล็ก

พันกดศีศะอย่าให้ห่าง ถ้ามิได้เอาขอเหล็กพันกดศีศะช้าง ท่านว่ามันมีความผิด ให้ลงพระราชอาญาโทย ๑๕ ขวัย ถ้าขืนขี่ห้อยเท้าข้างหนึ่งยกเท้าข้างหนึ่งชันเข่าขึ้น ท่านว่ามันมีความผิด ให้ลงพระราชอาญาตัดเท้าที่มันยกขึ้นชันนั้นเสีย ถ้าขืนขี่ม้าแล้วมิได้ถือบังเหียน ขี่โคกระบือแล้วมิได้ถือเชือกก็ดี ท่านให้ลงพระราชอาญาตัดข้อมือมันเสียทั้งซ้ายขวา ฯ

◎ มาตรา ๑๘๙ ถ้าผู้ใดขึ่นขี่ตอช้างพระที่นั่งก็ดี ฤๅขึ่นขี่ตอช้างสำหรับพระแม่นาง พระสนมกรมการก็ดี ให้ตั้งใจรักษาระมัดระวังให้จงหนัก อย่าได้มีความเลินเล่อประมาทเลย ถ้าไม่ระมัดระวังให้ช้างนั้นแหกออกไปจากกระบวนแห่ตัวก็ตกกระเด็นไป ท่านว่ามันควาญช้างนั้นมีความผิดโทษถึงประหารชีวิตร ถ้าควาญช้างนั้นยังอยู่บนตอช้าง แต่ขอเหล็กนั้นหักก็ดีหลุดก็ดี ช้างสลัดกูบนั้นหลุดลงมาก็ดี เชือกรัดนั้นขาดก็ดี ท่านว่าควาญช้างนั้นมีความผิดโทษถึงประหารชีวิตร ถ้าควาญช้างยังติดอยู่บนตอ ขอเหล็กนั้นก็ยังติดมืออยู่ จะสับพันเท่าใดมิได้ชะนะกำลังของสัตว์ตัวใหญ่นั้น ส่วนโทษของควาญช้างนั้น แล้วแต่พระบาทสมเด็จพระนโรดม ฯ ทรงพระเมตตาโปรดประการใด ๆ ก็ได้ ฯ

◎ มาตรา ๑๙๐ ถ้าผู้ใดขึ่นขี่ช้างม้าโคกระบือ ตามเสด็จพระราชดำเนินโดยกระบวนแห่ไปก็ดี ให้เจ้าพนักงานห้ามปรามบังคับให้ระมัดระวังดูแลโคกระบือช้างม้า ถ้ามิได้ระมัดระวังปละปล่อยให้มันแตกตื่นกระจัดกระจายวุ่นวาย ตลอดถึงที่นั่งพระอรรคมเหษีก็ดี พระ

แม่นาง พระนาง ฤๅพระสนมกรมการก็ดี ท่านว่ามันควาญช้างนั้น มีความผิดโทษถึงประหารชีวิตร ถ้าถึงยานุมาศเสด็จเข้านายทุกพระองค์ อรรคเสนาจตุสดมภ์ ท่านว่ามันควาญช้างนั้น มีความผิดถานกระทำให้ช้างม้าแตกตื่น ให้ลงพระราชอาญาโบย ๙๐ ขวับ แล้วให้เอาตัวมันไปจำคุกไว้มีกำหนด ๑๒ เดือน ถ้าช้างนั้นกระทำอันตรายแก่เสลี่ยงชั้นข้าราชการ ที่มียันดาศักดินาตั้งแต่เก้าพันลงมาถึงหกพัน ท่านว่าควาญช้างนั้นกระทำความผิดถานกระทำให้ช้างม้าแตกตื่น ท่านให้ลงพระราชอาญาโบย ๖๐ ขวับ แล้วให้เอาตัวไปจำคุก ๖ เดือน ถ้ากระทำอันตรายข้าราชการที่มีศักดินาตั้งห้าพันลงมาถึงหนึ่งพัน ท่านว่ามันควาญช้างนั้นกระทำความผิดถานกระทำให้ช้างม้าแตกตื่น ให้ลงพระราชอาญาโบย ๓๐ ขวับ แล้วให้เอาตัวมันไปจำคุกไว้อีก ๓ เดือน แล้วจึงเอาตัวมันเข้าเปนผู้สำหรับผูกหัดช้างม้าโคกระบือหลวง มันผูกหัดให้เรียบร้อยต่อไป ถ้าช้างม้าโคกระบือที่แตกตื่นไปเหยียบย่ำกระทำอันตรายเขานั้น ถ้าเปนวัวควายช้างม้าของราษฎรบ้างเกณฑ์ขอยืมเขามาใช้บ้าง ควาญช้างนั้นได้บอกกล่าวว่าสัตว์ตัวนั้นมันดุร้าย แล้วยืนเอาเข้าไปในกระบวน ถ้ามันแตกตื่นดุร้ายเหมือนคำเขาบอก ท่านว่าความผิดนั้นถึงพนักงานเจ้ากระทรวงฤๅเจ้ากรม กะเกณฑ์เอาสัตว์ดร้ายเข้ามาโดยพระอัยการ ส่วนควาญนั้น เพราะเขาได้บอกกล่าวแล้ว ไม่ต้องรับโทษอย่างใด ๆ เลย ฯ

◎ มาตรา ๑๙๑ ถ้าพนักงานสำหรับตกแต่งช้างพระที่นั่งก็ดี ฤๅแต่งช้างพระที่นั่งสมเด็จพระราชบิดา สมเด็จพระราชมารดาก็ดี แต่ง

ช้างพระเชษฐา พระอนุชา พระราชบุตร กับเสด็จเจ้านายทุกพระองค์ ฤๅสำหรับแต่งเครื่องประดับช้างพระสนมกรมการผู้ใหญ่ผู้เถ้า บรรดามีในกระบวนแห่นั้นก็ดี ฤๅช้างที่บรรทุกเสบียงอาหารเครื่องประดับทรัพย์สมบัติก็ดี ถ้ามิได้ตรวจตราดแล ปล่อยให้เชือกสำหรับผูกรัดนั้นขาดหลุด กูบช้างพระที่นั่งนั้นตะแคงหงายลง ให้เสด็จตกลงมาก็ดี ฤๅกระทำให้เสด็จเจ้านายทุกพระองค์ตกก็ดี ฤๅพระสนมกรมการใดก็ดี ให้เสียหายเสบียงอาหารเครื่องประดับสำหรับรบป้องกันบ้านเมืองก็ดี ท่านว่ามันมีความผิด ควรให้ลงพระราชอาญาประหารชีวิตรมันเสีย อย่าให้คนทั้งปวงเอาเยี่ยงอย่างต่อไป ๗

◎ มาตรา ๑๙๒ ถ้าเจ้าพนักงานเอาช้างตกมันฤๅช้างอย่างใด ๆ ก็ดี ฤๅเอาม้าเอาโคกระบือก็ดี ที่ดุร้ายไปถวายให้เสด็จขึ้นประทับก็ดี ฤๅส่งพระแม่นาง พระนาง พระสนมกรมการใด ๆ ก็ดี ถ้ามันแตกตื่นนำพาหนี ท่านว่าพนักงานผู้ถวายฤๅส่งนั้นมีโทษผิด ให้เอาตัวมันไปจำคุกไว้ใช้ให้มันกระทำการงานมีกำหนด ๕ ปี ถ้าช้างนั้นมันแตกตื่นจนเชือกที่ผูกรัดกูบนั้นขาดหลุดตกก็ดี ฤๅกระทำให้หนังเชือกเครื่องประดับรถขาดหักพังก็ดี ท่านว่ามันเจ้าพนักงานผู้จัดการนั้นต้องโทษถึงประหารชีวิตร ๗

◎ มาตรา ๑๙๓ ถ้าเจ้าพนักงานแต่งเครื่อง ฤๅพนักงานผูกช้างพระที่นั่งให้ปลอกหลุดจากเท้าก็ดี ฤๅผูกยังเหียนม้าพระที่นั่งให้หลุดก็ดี ท่านว่ามันมีความผิด ให้ลงพระราชอาญาโบย ๕๐ ขวับ ถ้าเชือกผูกรัดกูบยังเหียนม้าพระที่นั่งสมเด็จพระบิดามารดา อรรคมเหษี หลุดก็ดี

หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ นครราชสีมา

ท่านว่ามันผู้แต่งผูกเครื่องนั้นมีความผิด ให้ลงพระราชอาญาโทษ ๓๐ ขวัย ถ้าเชือกผูกรัดกบบังเหียนม้าพระแม่นาง พระสนม นั้นหลุด ท่านว่ามันมีความผิด ให้ลงพระราชอาญาโทษ ๒๐ ขวัย ถ้าเชือกผูกรัดกบบังเหียนม้ากรมการผู้ใหญ่ผู้เถ้าผู้ใหญ่ในหลุด ท่านว่ามันผู้แต่งเครื่องผูกนั้น มีความผิดให้ลงพระราชอาญาโทษ ๑๕ ขวัย ตามสมควรแก่โทษานุโทษของตน ฯ